

Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií



**Zhodnocení služeb neziskové organizace
zaměřené na pomoc ženám - obětem domácího
násilí v pražském regionu**

Magisterská diplomová práce

Bc. Renata Dvořáková

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Horák Ph.D.

Brno 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Zhodnocení služeb neziskové organizace zaměřené na pomoc ženám - obětem domácího násilí v pražském regionu“ vypracovala zcela samostatně a použila všechny zdroje uvedené v seznamu použité literatury.

V Linharticích dne 25. 5. 2013

Bc. Renata Dvořáková

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Pavlu Horákovi Ph.D. za odborné vedení této práce a za cenné podněty a připomínky při zpracování dané problematiky. Ráda bych poděkovala své rodině za trpělivost a morální podporu v průběhu celého studia. Dále bych chtěla poděkovat ženám a pracovníkům nestátní organizace, všem, kteří mi poskytli rozhovory.

Obsah

Úvod	7
1 Domácí násilí z hlediska jeho vzniku a průběhu a nutnosti jeho řešení v současné české společnosti	10
1.1 Vymezení domácího násilí	10
1.2 Příčiny vzniku domácího násilí	12
1.3 Druhy, formy a fáze domácího násilí	16
1.4 Agrese a agresivní chování a jeho vztah k domácímu násilí	20
1.5 Domácí násilí – oběť, svědek a pachatel domácího násilí	23
1.6 Dílčí shrnutí	30
2 Historický pohled na domácí násilí v České republice a ve světě	31
2.1 Četnost výskytu domácího násilí	31
2.2 Historický pohled na domácí násilí v České republice	31
2.3 Výsledky některých výzkumů zaměřených na rozpoznání četnosti domácího násilí ve společnosti v České republice	32
2.4 Historický pohled na domácí násilí ve světě	35
2.4.1 Výsledky některých výzkumů zaměřených na rozpoznání četnosti domácího násilí ve společnosti provedených ve světě	35
2.5 Dílčí shrnutí	39
3 Způsoby řešení domácího násilí v prostředí České republiky	41
3.1 Existující způsoby řešení domácího násilí v České republice prostřednictvím státních i nestátních organizací	41
3.1.1 Státní organizace – intervenční centrum	41
3.1.2 Nestátní organizace - Bílý kruh bezpečí	43
3.1.3 Nestátní organizace - Rosa, občanské sdružení	43
3.1.4 Nestátní organizace - proFem o.p.s., konzultační středisko pro ženské projekty	44
3.1.5 Nestátní organizace Koordona – koalice neziskových organizací proti domácímu násilí	45
3.2 Legislativa domácího násilí v České republice	45
3.3 Dílčí shrnutí	47
4 Proces poskytování sociálních služeb	48
4.1 Sociální subjekty a sociální objekty	48
4.2 Sociální služby	49
4.3 Standardy kvality poskytování sociálních služeb	51
4.4 Sociální práce	52
4.5 Sociální pracovník	54
4.6 Dílčí shrnutí	55
5 Metodologie výzkumu	56

5.1 Metoda prováděného výzkumu	56
5.1.1 Cíl výzkumu a jeho zdůvodnění	57
5.1.2 Zvolená metoda zkoumání a technika sběru dat: polostandardizované rozhovory	58
5.1.3 Výhody a nevýhody kvalitativní strategie	58
5.1.4 Teritorium prováděného výzkumu a popis výzkumného vzorku	60
5.1.5 Organizace a popis výzkumu	61
5.1.6 Operacionalizace dílčích výzkumných otázek	63
6 Empirická část	64
6.1 Rozhovory s respondenty	68
6.1.1 DVO 1 - Do jaké životní situace se dostaly klientky vybrané nestátní neziskové organizace v den vstupu, kdy začaly využívat služeb této organizace?	68
6.1.2 DVO 2 - Jaké sociální služby nabízí vybraná nestátní nezisková organizace a na jaké typy klientů se zaměřujete?	74
6.1.3 DVD 3 Jaké jsou cíle služeb poskytovaných vybranou neziskovou organizací vůči cílové skupině žen – obětí domácího násilí a jakým způsobem jsou dosahovány?	77
6.1.4 DVD 4 Jaké jsou přínosy a případná negativa služeb poskytovaných zkoumanou neziskovou organizací dle názoru poskytovatelů služeb a jejich uživatelů?	82
Závěr	86
Seznam použité literatury	90
Anotace	95
Annotation	96
Jmenný a věcný rejstřík	97
Příloha č. 1	98
Stat'	100

Úvod

Mezinárodní společenství si 25. listopad připomíná jako celosvětový den proti násilí na ženách. Valným shromážděním OSN byl tento den vyhlášen jako Mezinárodní den proti násilí na ženách. Všechny vlády jednotlivých zemí, mezinárodní organizace i jednotlivé neziskové organizace byly vyzvány valným shromážděním OSN, aby věnovaly pozornost tomuto problému a zaměřily se na zvýšení povědomí v naší společnosti. V České republice si tento den připomínáme od roku 1995.

Domácí násilí, které je zaměřeno vůči ženám - obětem, se v lidské společnosti vyskytuje již od samého počátku. Pod tímto pojmem označujeme fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, které se zpravidla odehrává v soukromí, je opakované, je skryté mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit partnerský vztah. Pro domácí násilí je charakteristické opakované a dlouhodobé poškozování oběti, nebývá tedy záležitostí ojedinělou a vyjímečnou. V partnerském vztahu se násilí nemusí objevit ihned, zpravidla začíná omezováním či drobnými výpady, které se oběť snaží omlouvat. Útoky postupně nabývají na intenzitě. U domácího násilí nejsou zcela jasné motivy a také nikdy samo neskončí. Oběťmi se stávají nejen ženy, senioři či děti ale i zdravotně postižení. Vyskytuje se v mnoha podobách ve všech společenských skupinách, nezávisle na vzdělání, věku, ekonomické situaci, náboženské orientaci.¹ Nemusí se týkat jen „problémových rodin“, ale naopak i těch, které působí navenek spořádaně a vzorně a může být pečlivě skryto v rodině. Dojem, který se týká jen „problémových“ rodin, může vzniknout v některých skupinách společnosti, kde násilí je utajováno více než v jiných skupinách. V mnoha případech se utrpení oběti domácího násilí táhne celá léta, stává se tajemstvím a oběť není schopna vyhledat náležitou pomoc. Zkušenost s domácím násilím, změní člověku život, změní osobnost člověka, rozdělí rodiny a dokáže napáchat škody jak v citovém, tak finančním zajištění.

Za účelem poskytování kvalitních služeb pro oběti partnerského je nutné, aby všechny organizace sjednotily svůj pohled a přístup k tomuto problému. Pouze tak lze pomoc poskytovat efektivně a s největším přínosem pro samotné oběti partnerského násilí. V současné době v naší společnosti obětem domácího násilí poskytují služby státní i nestátní organizace v různém rozsahu.

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala téma „Zhodnocení služeb neziskové organizace zaměřené na pomoc ženám - obětem domácího násilí v pražském regionu.“

¹ Zdroj: Násilí doma
http://www.nasilidoma.cz/co_je_domaci_nasili

Násilí na ženách je jedním z nejvýznamnějších společenských problémů, které se týká celé naší společnosti. Cílem této práce je komplexně zhodnotit služby záměrně vybranou neziskovou organizací zaměřenou na pomoc ženským obětem domácího násilí v pražském regionu. Znamená to, že se pokusím identifikovat jednotlivé služby nabízené touto organizací a zhodnotit je z hlediska toho, jaké jsou jejich cíle, kterých by mělo být dosahováno, jaký je jejich design, jakým způsobem jsou poskytovány, za jakých podmínek a zdali dosahují předpokládaných výsledků.

V porovnání se situací například před 20ti lety, kdy se o tomto tématu nemluvílo a bylo tabuizováno, se dnes o problému domácího násilí více mluví, více se pro jeho řešení dělá, zejména co se týká pomoci obětem. Velký podíl na pomoci obětem domácího násilí mají nestátní neziskové organizace, které se uvedeného tématu chopili nejdříve a v současné době se řadí mezi poskytovatele, jejichž služby jsou společností vnímány jako velmi potřebné a pro oběti nepostradatelné.

Předkládaná práce je zaměřena na ženy jako primární oběti domácího násilí, které se v minulosti staly oběťmi domácího násilí. Ve výběru tématu mé práce se pro mne osobně stalo motivující seznámení se se spolužačkou, která po určitou dobu žila v partnerském vztahu, kde byla v pozici oběti. Sama osobně nenašla vnitřní sílu se k tomuto fenoménu veřejně přihlásit a podělit se o své prožitky. To byl pro mne impuls se tímto fenoménem zabývat a propojit ho dále s hodnocením poskytovaných služeb nestátní neziskovou organizací, jejichž služeb ona osobně využila. Jsem přesvědčena, že pokud budou ženám obětem domácího násilí poskytovány státními nebo nestátními neziskovými organizacemi služby na základě vyhodnocení jejich tíživé životní situace, bude to mít pozitivní dopad na celou společnost.

Jako členka sociální komise se budu snažit spolupracovat s nestátními organizacemi na území našeho regionu s vizí získání finanční dotace na podporu jejich činnosti zaměřenou na pomoc obětem domácího násilí. Cílem je, aby občané o domácím násilí nejen věděli a vnímali jej jako negativní jev, aby dále věděli o organizacích, které pomáhají a poskytují služby obětem násilného jednání.

Tato práce je rozdělena na část teoretickou, metodologickou a empirickou. V teoretické části se budu zabývat definicemi základních pojmů, ozřejmím příčiny domácího násilí, v podkapitole přiblížím agresi, agresivní chování a příčiny vedoucí k uvedenému chování. Naváží popisem domácího násilí včetně popisu obětí, svědků a pachatelů. V druhé teoretické části práce se budu věnovat historickému pohledu na domácí násilí nejen v naší republice, ale i v některých evropských státech a závěrem této kapitoly i v USA. V třetí části budou obsaženy existující způsoby řešení domácího násilí v prostředí České republiky. Tato část práce bude ukončovat kapitola věnovaná základním údajům o sociálních službách, o subjektech poskytujících sociální služby,

sociální práci a na závěr kapitoly se budu věnovat pozici sociálního pracovníka. Důvodem, proč se věnuji v teoretické části uvedeným tématům je, že se domnívám o naléhavosti ozřejmení pojmů majících vazbu k celé problematice domácího násilí a organizacím poskytujícím služby obětem domácího násilí s cílem dosažení stanoveného záměru, a to je získání odpovědi na hlavní výzkumnou otázku. Tato práce je primárně zaměřena na zhodnocení služeb vybrané nestátní neziskové organizace zabývající se domácím násilím v pražském regionu z pohledu žen, které v minulosti využívaly služeb nestátní neziskové organizace a dále z pohledu pracovníků organizace, jejichž služby ženy využily.

V metodologické části se zaměřím na zvolenou výzkumnou metodu a následně popíši kvalitativní výzkum, jeho výhody a nevýhody, použité techniky. Výzkum bude proveden kvalitativní metodou a bude použita technika polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumným vzorkem je celkem 8 respondentů, z toho je vzorek tvořen ze tří pracovníků nestátní neziskové organizace a dále z pěti žen, které se v minulosti staly uživateli služeb jejich organizace. Na závěr kapitoly jsem uvedla hlavní výzkumnou otázku a z ní vyplývající dílčí výzkumné otázky. Tato část bude sloužit jako teoretická základna pro samotný výzkum.

V závěrečné empirické části práce budu interpretovat výsledky z provedeného výzkumu, zodpovím dílčí výzkumné otázky a nakonec se budu snažit o nalezení odpovědi na hlavní výzkumnou otázku a tím dosažení vytyčeného cíle mé práce.

1 Domácí násilí z hlediska jeho vzniku a průběhu a nutnosti jeho řešení v současné české společnosti

Záměrem této kapitoly je poskytnutí informací o zvláštностech a specifických problematice domácího násilí. Budu se zabývat vymezením pojmu domácího násilí, uvedení různých druhů definic, tak jak jsou popsány v odborné literatuře. Vysvětlím teorie zdrojů vzniku domácího násilí a dále popíši jednotlivé druhy a fáze. V této kapitole bude věnována pozornost obětem a pachatelům domácího násilí. Zaměřím se na pojem agrese a agresivní chování, neboť pachatel často využívá agrese, aby něčeho dosáhl a nepocítil přitom žádné negativní následky. Dochází zde k porušení sociálních norem, omezující práva a narušující integritu živých bytostí i neživých objektů.

Touto tématikou se zabývám vzhledem ke stanovenému cíli této práce, neboť je nutné nejdříve teoretické objasnění pojmů souvisejících s domácím násilím a poté až přistoupit k provedení výzkumu, jehož cílem je komplexně zhodnotit služby poskytované vybranou neziskovou organizací zaměřenou na pomoc ženským obětem domácího násilí.

1.1 Vymezení domácího násilí

Domácí násilí je celospolečenský problém a nejedná se o záležitost jednotlivců. Domácí násilí se vyznačuje určitými specifiky, které je odlišné od ostatních násilných činů. Čírtková (2002) uvádí 3 typické charakteristiky domácího násilí. Prvním typickým znakem je místo, jež se obvykle nachází v soukromí společného bytu. Dalším znakem je opakování a postupný nárůst intenzity násilných incidentů a zkracování fází klidu. Třetím znakem je jeho specifická příčina a kořenů domácího násilí, přičemž domácí násilí, ačkoliv v důsledku velmi podobné ostatnímu násilí, nemá stejnou motivaci. Toto násilí není typicky afektivní, sám agresor se nepovažuje za kriminálního. Čírtková (2006) označuje jeho psychologickou kvalitu výrazem týrání partnera (partner abuse). Za domácí násilí považujeme takové jednání, které se odehrává mezi osobami blízkými, kdy osoba násilná a osoba ohrožená jsou vzájemně propojeny nejen citově, sociálně, ale i ekonomicky. Je opakované, dlouhodobé, je páchané v soukromí a postupně narůstá intenzita jednotlivých incidentů.

Nejdříve se seznámíme, jak odborná literatura vymezuje pojem násilí, oběť a násilná osoba (agresor). V Akademickém slovníku cizích slov (1995) najdeme jako v jediném

následující: **agresor** - kdo provádí, provedl agresi 1. zvl. stát uplatňující agresi ve vztahu k druhým, útočník, agresorský příd; (Petráčková, Kraus, 1995, s. 28.)

Velký psychologický slovník následující pojmy definuje:

násilí *violence* uplatňování síly k překonání odporu, obvykle provázené nepřátelstvím a hněvem = cyklus násilí (Hartl, Hartlová, 2010, s. 333.)

násilí domácí *domestic violence* násilí nebo fyzické zneužívání, týrání zaměřené proti životnímu partnerovi nebo jinému členu domácnosti; nejčastěji jde o agresi muže vůči ženě = abuse, abuse excese, cyklus násilí, oběť, týrání rodiče, znásilnění (Hartl, Hartlová, 2010, s. 333.)

oběť 1 *victim osoba*, která se stala obětí trestného činu; násilí, zneužívání; oběťmi se zabývá viktimologie = kruh bílý **2** *sacrifice* součást rituálu; snaha získat výhodu věnováním obětiny (plodin, předmětu, zvířete, člověka) mocným božstvům; označováno za první úplatky v historii (Hartl, Hartlová, 2010, s. 355.)

S termínem domácího násilí se nejčastěji užívá v anglické literatuře a má na mysli násilí v partnerském vztahu, které nazývá intimním násilím (Intimate Violence) nebo zneužívání partnera (Partner Abuse). Anglická literatura označuje domácí násilí termínem Domestic Violence.

Domácí násilí v definicích

Obecně lze říci, že v definicích a teoriích domácího násilí panuje značná nejednotnost. Neexistuje jednotná definice, která by jasně definovala všechny aspekty fenoménu domácího násilí. Abychom si utvořili ucelený náhled na danou problematiku, uvádím definice, tak jak jsou vedeny v odborné literatuře.

Například Buskotte (2008, s. 42), anglická psycholožka uvádí, že „domácí násilí se většinou rozumí opakované a stupňující se násilí fyzické, psychické či sexuální povahy mezi manželi nebo partnery. Problém „domácího násilí“ však lze pojmovat v jeho širším významu jako rodinné násilí. Násilí v rodině totiž může mít různé konkrétní podoby, od týrání a zanedbávání dětí přes trýznění seniorů až po zmíněné psychické a fyzické násilí mezi mužem a ženou.

„Pod pojmem domácí násilí zpravidla označuje týrání a násilné jednání, odehrávající se mezi osobami blízkými žijícími spolu ve společném bytě nebo domě, kdy jedna násilná osoba získává a udržuje nad druhou moc a kontrolu. Jedná se o fyzické i slovní útoky, tělesné týrání, omezování osobní svobody, vydírání, sexuální zneužívání, výhrůžky apod. Toto chování vyvolává trvalý strach obětí ze svého

trýznitele, což umožňuje násilníkovi udržovat nad obětí neomezené mocenské postavení a donutit ji, aby se podřídila jeho vůli. Kontrolu veškerého života oběti uplatňuje násilník jako svůj samozřejmý nárok“ (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009 s. 6.)

Ministerstvo vnitra definuje domácí násilí v rodině jako „dlouhodobé násilné chování v rodině, které zahrnuje jakékoliv činy nebo opomenutí spáchaná v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují vývoj jeho osobnosti.“

Dle občanského sdružení Bílý kruh bezpečí definuje domácí násilí jako fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti, intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah. Přičemž musí být naplněny 4 klíčové znaky, aby skutek byl domácím násilím. Zpravidla probíhá za zavřenými dveřmi bytu či domů, stranou společenské kontroly, jsou jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné, opakovanost a dlouhodobost a eskalaci se stupňujících urážek vedoucí k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožující zdraví a život. (Bílý kruh bezpečí, 2013.)

Domácím násilím se od násilím v širším slova smyslu vymezuje typickým osobním vztahem mezi pachatelem a obětí. V českých zákonech zatím není pojem domácího násilím přímo definován, ale od roku 2004 platí § 215a trestního zákona - týrání osoby žijící ve společném obydlí. Ve kterém je stanoveno, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, jestliže spáchá čin uvedený zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách. Jestliže pokračuje v páčání takového činu po delší dobu. (Dona linka, 2013.)

Násilím je „záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu“ dle Světové zdravotnické organizace (WHO, 2013.)

1.2 Příčiny vzniku domácího násilím

Pokud je naším cílem pomáhat obětem domácího násilím a dopady tohoto násilného jednání eliminovat, je nezbytné se zabývat příčinami vzniku domácího násilím a teoretickou stránkou tohoto fenoménu nebo se alespoň o to pokusit.

Mezi starší teorie vysvětlení domácího násilím patří tzv. **jednofaktorové teorie**, které jsou v současné době již považovány za překonané. V současnosti existuje několik

možných teorií.

Jednofaktorové teorie

Jednofaktorové teorie patří mezi prvními teoriemi zabývající se příčinami domácího násilí, které mají za cíl pomáhat obětem a toto násilné jednání ze strany agresora minimalizovat. Za pomoci jednofaktorových teorií se odborníci nejprve snažili příčiny partnerského násilí vysvětlit a v odborné literatuře je uvedeno následující odůvodnění: „Teoretické koncepce tohoto typu se opíraly o analýzu individuálních případů“ (Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 111.) Dle Čírtkové (2002) je můžeme rozdělit do tří skupin, která se opírá o psychologickou, biologicko-genetickou a sociologickou teorii.

Psychologická teorie se soustřeďuje na psychiku pachatele a předpokládá, že příčiny domácího násilí leží v povahových zvláštnostech agresora, v jeho poruše osobnosti. Mrázová (2011) vysvětluje násilné jednání agresora pomocí psychologických pojmů jako je „porucha osobnosti v důsledku procesů v dětství, vrozené osobnostní charakteristiky (např. vysoká potřeba moci nad druhými), osobnostní poruchy (např. hraniční poruchy osobnosti), psychopatologie pachatele a důsledky úrazů mozku.“

Biologicko-genetická teorie byla schopna vysvětlit pouze obecné předpoklady k agresivnímu chování, ne však konkrétní účinky a následky. Záhy se tato teorie partnerského násilí přestává uplatňovat.

Sociologická teorie se vzájemně shoduje s genderovou. Obě tyto teorie vnímají domácí násilí, související se s uplatňováním moci ve společnosti týkající se převážně mužské společnosti. „V tomto modelu je kladen důraz na analýzu postavení a fungování rodiny v současné společnosti. Jako zdroje domácího násilí jsou hodnoceny proměny rodiny a tlaky, kterým čelí partnerské soužití“ (Čírtková, 2008, s. 40.) A jiní autoři odůvodňují teorii následovně: „Vysvětluje výskyt domácího násilí sociálně strukturovanou nerovnoprávností a kulturními postoji a normami v rodinných vztazích“ (Voňková, Huňková, 2004, s. 56.) Sociologické teorie domácího násilí vznikly později. Nastává zde odklon od osobností aktérů jako takových, ale jednotlivé projevy se vysvětlují v kontextu sociálního prostředí a sociálních rolí.

Jednofaktorové teorie lze také rozdělit do dalších subkategorií dle kontextu, v jakém se jev zkoumá. Podle Kubové (2005) je možné je dělit na:

Jednofaktorové teorie zaměřené na jedince

U těchto teorií je v centru zkoumání především individuum, tedy agresor, případně oběť.

Snahou je zjistit příčiny domácího násilí ze studia osobností aktérů a jsou to:

- Situační teorie/teorie napětí
- Teorie individuální psychopatologie
- Teorie mezigeneračního přenosu domácího násilí

Jednofaktorové teorie zaměřené na vztah a rodinu:

- Interakční teorie
- Teorie sociální směny
- Teorie zdrojů

Jednofaktorová teorie zaměřená na společnost

- Radikálně feministická teorie

Tak, jak jsem již uvedla dříve, tyto teorie se v současné době nevyužívají, neboť jsou nahrazeny teoriemi multifaktorovými.

Multifaktorová teorie

V současnosti je dominantní a modernější multifaktorový model příčin domácího násilí. Jednou z nejcitovanějších multifaktorových koncepcí je kauzální model D. G. Duttona, který pracuje se čtyřmi strukturálními rovinami zdrojů a příčin domácího násilí:

- Makrosystémové příčiny
- Exosystémové příčiny
- Mimosystémové příčiny
- Ontogenetické příčiny (vlivy)

Makrosystém a domácí násilí

Domácí násilí se ve společnosti opírá o hierarchii hodnot, která je založena na nadvládě a dominanci mužů. Tomuto patriarchálnímu přesvědčení vévodí dvě dominanty:

- Pevně zakořeněnou víru v přesvědčení, že společnost musí být uspořádaná hierarchicky
- Pevně zakořeněnou víru, že v této hierarchii přísluší muži vůdčí role

Makrosystém vytváří rámec, příznivého klimatu, který udržuje potenciál domácího násilí.

Exosystém a domácí násilí

Pod tímto výrazem chápeme bezprostřední sociální (životní) okolí jednotlivců

zahrnující formální a neformální sociální struktury, se kterými přichází konkrétní osoba na své životní cestě do kontaktu. Chování jednotlivce je určeno, ovlivněno či omezeno těmito strukturami. Jedná se o spleť vztahů, které upoutávají rodinu k makrosystému. Konkrétními faktory jako je např. nízký příjem, nezaměstnanost, nízká vzdělanost přispívají ke zneužívání uvnitř rodiny dané osobě přístup k síti sociálních institucí apod. Exosystém proto může generovat jak spouštěče tak i tlumiče domácího násilí.

Mikrosystém a domácí násilí

Je samotná rodina. Uvnitř této sociální jednotky vznikají specifické situace, které zvyšují riziko propuknutí domácího násilí. Rizika plynoucí ze samotné podstaty rodinného soužití se vztahují např.:

- Privátnost komplikující uplatnění mechanismu sociální kontroly
- Právo rodiny ovlivňující své členy, která disponuje neformálním právem
- Rozdělené role chování jednotlivých členů
- Rozsáhlé poznání druhých partnerů, jež dovedou vzájemně odhadnout své reakce a způsoby chování a vědí, co si mohou k sobě dovolit.

Ontogenetická rovina

Tato teorie má nejbliže k původním psychologickým teoriím domácího násilí. Příčiny hledá v individuálních charakteristikách pachatele i oběti a jejich vzájemné interakce. U téhle koncepce se předpokládá, že samotný pachatel prošel specifickým ontogenetickým vývojem a naučil se pravděpodobně s pomocí mechanismů sociálního učení řešit stresující a omezující situace agresivním chováním. Předpokládá se, že sami zneuživatelé prošli tíživým dětstvím a sami na sobě okusili traumatizaci násilí. Rizikovým faktorem je přímý kontakt jedince s násilím v průběhu svého dětství a může odstartovat pochody kriminogeneze (původní oběť se stává egocentrickým násilníkem) či pochody viktimizeze (oběť přijme životní scénář oběti, násilí akceptuje jako nutnou součást svého života, její zraňování pokračuje i v dospělosti). (Čechová, Jandová, Langhansová, Hořínová, Mrázová, Oujezská, Štěpánová 2010, s. 13.)

Genderová teorie

Je jednou z teorií vzniku domácího násilí výhradně zabývající se domácím násilím páchaným muži na ženách jenž je chápáno v širším kontextu násilí, které je ve společnosti směřováno vůči ženám ze strany mužů. Dalšími projevy jsou kupříkladu obchod se ženami, znásilnění, sexuální obtěžování v práci, sexuální zneužívání v dětství, ženská obřízka a znásilnění používané ve válce. Touto teorií je domácí násilí spojováno do souvislosti s postavením žen ve společnosti, přetrvávajícím patriarchálním

modelem rodiny atd. Domácí násilí je vnímáno jako jeden z projevů diskriminace žen. Faktory, které zdůrazňuje, přispívají ke vzniku domácího násilí a mají povahu celospolečenskou neboli individuální. Příkladem je fakt, že ženy v převážné většině odchází na mateřskou dovolenou a dostávají se tak do ekonomicky nevýhodné situace a jsou na svém muži finančně závislé. Dalším faktorem je vnímání diskriminace žen v přístupu zaměstnání, nízké výděvky apod.

1.3 Druhy, formy a fáze domácího násilí

Domácí násilí jako sociálně deviantní jev se v praxi vyskytuje a projevuje v různých podobách. Pro úspěšnost intervence je nutno objasnit a přiblížit specifika forem a druhů vyskytující se u domácího násilí. V praxi se zřídka setkáváme jen s jedinou formou, zpravidla je kombinací více forem vyjma psychického násilí nebo s jejich prolínáním či přecházením jedné formy do druhé.

Druhy a formy domácího násilí

V odborné literatuře se druhy domácího násilí rozdělují zejména dle formy násilí, avšak nelze striktně stanovit pouze jednu formu násilného chování ze strany pachatele, neboť většinou jich používá více a vzájemně se prolínají. Domácí násilí se vyznačuje tedy značnou variabilitou. Pro přehlednost lze rozlišit do několika kategorií.

Fyzické násilí je v partnerském vztahu jednou z nejviditelnějších forem mezi které můžeme zařadit fackování, rány pěstí, kopání, škrcení, dušení, popálení, kousání, tahání za vlasy apod.. Dle (Conwayové 2007) existuje celá řada méně obvyklých fyzických aktů aniž by je jejich partner udeřil, žena je donucena být ve studené lázni, drhnutí kůže do krve, míření zbraní, přinucení k požití drog, svazování či spoutání a další. Charakteristické je intenzitou tělesných útoků a mírou brutality závislého se na fyzické zdatnosti agresora vůči oběti. U ženy se předpokládá, že je fyzicky slabší, ale nemusí být vždy obětí. U fyzického násilí dochází postupem času ke stupňování, k častější frekvenci, k rostoucí síle nebo údernosti a opakujícímu se procesu. Pouhé gesto stačí oběti, aby při dlouhotrvajícím fyzickém násilí se oběť podvolila.

Psychické násilí ačkoliv nezpůsobuje viditelná zranění, často se projevuje ponižováním, kontrolováním, vyhrožováním, zesměšňováním, hrubými nadávkami, kritizováním, nesmyslnými příkazy, křikem, ničením majetku, výhrůžkami opuštěním rodiny nebo i vraždou. Psychické týrání způsobuje oběti emocionální rány tj. například pocit méněcennosti, snížené sebevědomí, ztrátu životní pohody, duševní rovnováhy a

radosti ze života, ale také strach ze závislosti na partnerovi, schopnost se samostatně rozhodovat či sklony a sebevražedné myšlenky.

Podle Čírtkové (2008) každé (i fyzické) domácí násilí zasahuje oběť po stránce psychické, která se musí vyrovnat s faktem, že jí ubližuje po tělesné stránce osoba blízká, což přináší traumatizaci či psychickou destabilizaci.

Psychické násilí je obtížněji rozpoznatelné oproti fyzickému násilí, které zanechává viditelné rány. Důsledky psychického násilí jsou dlouhodobého charakteru. I přes poskytnutí odborné pomoci oběti, není schopna se s takovým jednáním vyrovnat do konce života.

Sexuální násilí rozumíme nucení k sexuálním praktikám, které jsou oběti nepříjemné, znásilnění, za přítomnosti druhých osob přinucení k pohlavnímu styku, sledování či používání pornografického materiálu, ubližování při sexuálním aktu, útok na genitálie, vynucený pohlavní akt bez ochrany apod. Velmi často se vyskytuje v kombinaci s fyzickým násilím. Partnerský vztah předpokládá intimitu a sexuální chování, ale ne vždy je takové chování anebo forma žádaná. Všechny činy sexuální povahy, jenž jsou z jedné strany vynucené a dobrovolně nechtěné, zahrnujeme pod pojem sexuální násilí (Huňková, Voňková, 2004.)

I dnes existuje určité tabu týkající se sexu a otevřené komunikace o daném tématu. Společnost zastává názor, že sexuální chování je intimní záležitostí, o kterém se příliš nemluví. Mnohdy i oběti zastávají tuto tezi a stydí se za to co se jim děje. Tento přijímaný postoj značně ztěžuje odhalení takového jednání a jeho následného řešení, neboť mnoho obětí proti pachatelovi ani nevystoupí.

Sociální násilí

Sociální izolace je zvláštní formou psychického týrání. Projevuje se bráněním oběti v kontaktu s rodinou, přáteli, kontrolou SMS zpráv a emailů apod. Časté jsou i tzv. „kontrolní“ telefonáty, podobající se výslechu („*kde jsi byl/a, s kým, o čem jste se bavili, ...*“). Dále příkazování chování a oblékání, nucení setrávat doma namísto chození do práce, jejíž cílem je mít partnera pod kontrolou a maximálně izolovat od okolního světa. Cílem pachatele je oběť izolovat od všech osob, s kterými se doposud stýkala. Jeho snahou je ji vytěsnit ze sociálních vazeb, nejčastěji to nejdříve bývají přátelé, kolegové ze zaměstnání a často to končí u zakazování jakýchkoli kontaktů s členy rodiny – s rodiči a se sourozenci. Tato izolace bývá ze strany pachatele promyšlená a do detailů naplánovaná často doprovázená rovněž kontrolou korespondence a sledováním oběti, kde se pohybuje a s kým se stýká. „Izolace posiluje markantním způsobem závislost oběti na násilníkovi.“ (Huňková, Voňková, 2004, s.

59.)

Ekonomické násilí je charakterizováno neposkytnutím financí na provoz domácnosti, kontrola příjmů rodiny pachatelem, oběť jej musí žádat o finanční prostředky, každodenní kontrola nákupů, zatajování ekonomické situace agresorem. Velmi často se stává, že oběť je donucena odejít ze zaměstnání a tím je bez finančních prostředků a je na něm ekonomicky závislá. Podle Conwayové (2007) jestliže je oběť držena stále ve finanční tísní, oslabuje ji a znamená to, že musí žádat partnera o peníze, vždy když něco potřebuje, čímž mu dává příčinu k tomu, aby ji kritizoval a vytykal ji její potřeby a přání. Tím žena ztrácí jakoukoliv věc dělat sama a bez partnerova vědomí. Jestliže oběť je neustále ve finanční tísní a pod neustálou kontrolou, není schopna opustit domov nebo vyhledat pomoc. Nedostatek financí se rovněž projeví ve společenském životě oběti, která se dostává do izolace a větší závislosti na partnerovi.

Emocionální násilí je podobné psychickému násilí, ale je více zaměřeno na citovou stránku oběti. Oběť, která je k pachateli vázaná emocionálně, bere všechny jeho poznámky a vyhrůžky vážně a časem je přesvědčena o tom, že skutečnou příčinou všech nesnází je ona sama. Emocionální násilí podkopává sebevědomí, slouží jako prostředek nadávání, kritizování, obviňování, zapříčinění všech problémů, prohlašování za blázna, demonstrace nezájmu, neustálé srovnávání s jinými, kritizování v přítomnosti jiných osob. Patří sem i citové vydírání či využívání dětí jako prostředku nátlaku např. vyhrůžky k jejich odebrání, pomlouvání a napadání ženě blízkých osob. Je orientováno nejen na osoby ale i zvířata a věci, které jsou oběti blízké a má k nim citový vztah.

Verbální násilí

K ovládnutí oběti používá pachatel především slovní projev, a pomocí tohoto slovního projevu se snaží oběti co nejvíce ubližovat. V realitě na oběť křičí, používá vulgární nadávky, ponižuje ji, zesměšňuje ji a často je toto jednání cíleně zaměřeno tam, kde je ještě přítomnost jiných osob.

Spirituální násilí

Oběť má ze strany násilníka zakázáno nebo omezováno se svobodně hlásit ke své víře. Neuznává její vyznání a brání jejím projevům k víře, největší násilí bývá ze strany násilníka používáno, pokud chce oběť vychovávat ke své víře i děti.

Homofobní násilí

Sexuální orientaci může rovněž násilník využít k udržování napětí v oběti, a to

nejčastěji pomocí výhrůzek z prozrazení její sexuální orientace a zesměšňování homosexuality. Jeho cílem je oběť ponížit, zesměšnit a uvrhnout do izolace od společnosti a zvýšit tím závislost na jeho osobě.

Imigrační násilí

Toto násilí se může dít pouze na území jiného státu. Oběť je jednáním ze strany pachatele zatlačena do situace často plné závislosti související s jazykovou bariérou, dochází ke ztěžování pobytu v cizím prostředí nebo odmítnutí pomoci s imigračním řízením. Toto jednání bývá doprovázeno zabavením či ničením dokumentů oběti a pokud se oběť nepodvolí všem požadavkům pachatele, může vést až k informování policie.

Destruktivní činy

Tyto činy bývají doprovodné a pomocí nich se snaží pachatel svou oběť udržovat v napětí pomocí destruktivního chování nejčastěji vůči zvířatům žijících v domácnosti, památkám a věcem, ke kterým má oběť citový vztah.

Tak, jako jsem již dříve uvedla, uvedené způsoby týrání se obvykle nevyskytují izolovaně, ale spojují se do větších celků, jeden druh plynule přechází do druhého. Zde hraje velmi důležitou roli individuální vnímání ze strany oběti, to znamená, že stejné jednání pachatele jedna oběť přijímá jako přirozenou součást svého života, druhá oběť ji nepřijímá a považuje jí jako naprosto nepřijatelnou a neslučitelnou s jejím způsobem života. Vnímání agresivity má tedy individuální rozměr a ovlivňuje ho více faktorů.

Fáze domácího násilí

Domácí násilí nebývá jednorázovým aktem, ale můžeme ho popsat jako opakující se cyklus, jehož intenzita a délka je vzrůstající a kolísající. Zpočátku bývají projevy domácího násilí nenápadné a bývají partnery vnímány pozitivně. Násilí se opakuje ve fázích a proto můžeme tento cyklus označit jako kruh, jehož dílčí části se neustále opakují. Cyklickou teorii domácího násilí jako první představila americká psychologka Lenore Wolkerová v roce 1979. Podle Ševčíka, Špatenkové (2011) rozlišujeme čtyři fáze cyklu domácího násilí a jsou to:

Fáze napětí – v první fázi vážne komunikace mezi partnery, násilná osoba je podrážděná, vše kritizuje a je nespokojená. Objevují se nepravidelně lehčí psychické a

fyzické ataky, dochází k růstu napětí a strachu u oběti. Délka tohoto cyklu je závislá na zručnosti ženy, která se dokáže vyhýbat konfliktním situacím a ústupech partnera.

Fáze násilí – zpravidla trvá tato fáze krátce, dochází k ní výhradně v soukromí beze svědků maximálně před dětmi. Násilník využívá všechny druhy domácího násilí. Oběť bývá tyranizována, často končí jen modřinami, zlomeninami atd. v některých případech i smrtí oběti. Po útoku následuje šok, kdy jsou partneři zaskočeni a zveličují a racionalizují tento čin. V této fázi se obvykle odhodlá oběť přivolat pomoc.

Fáze usmíření, líbánek dochází k uvědomění násilníka, že by chtěla oběť tento vztah ukončit a odejít od partnera, kterému by znemožnila kontrolu a moc nad ní. To si uvědomuje agresor a nechce o ní přijít a proto se partnerce omlouvá a slibuje, že už se to víckrát opakovat nebude, projevuje lítost nad svým činem a dává najevo svoji lásku. Oběť je přesvědčena, že dojde ke zlepšení situace, vyjdou partnerovi vstříc a nakonec zůstávají ve vztahu.

Fáze klidu bývá charakterizováno relativním klidem a je považováno za součást fáze usmíření a líbánek. Nedochozí k žádným incidentům, ale spíše oběť očekává splnění některých slibů a domnívá se, že je vše zažehnáno. Ovšem problémy nevymizely a za nějaký čas opět narůstá napětí. Celý proces může trvat dlouho a nespočetně se opakovat dokola, dokud není přerušeno.

1.4 Agrese a agresivní chování a jeho vztah k domácímu násilí

Toto téma jak se zdá bude vždy aktuální. Díky badatelům a autorům, kteří se touto teorií zabývají, máme možnost lépe tomu porozumět co to je a proč tomu tak je. Domnívám se, že pochopení povede k eliminaci nežádoucích projevů v dnešní společnosti.

Agrese

Není možné zabývat se domácím násilím, aniž bychom si neujasnili základní pojmy a projevy agrese a agresivního chování. Janata (1999 s. 20.) k tomu vysvětluje, že „Agrese zastává názory, které v agresi vidí mnohem širší paletu chování člověka, které zahrnuje nejen jednání poškozující ostatní, ale i jakékoliv jednání a chování, které směřuje k dosažení určitých výhod a prosazení cílů, které si člověk naplánoval a kterých chce aktivně a cílevědomě dosáhnout.“ Můžeme tedy říci, že v současné době neexistuje obecně přijatá definice.

V sociologickém slovníku pod pojmem najdeme následující:

Agrese 1. (fyzický) výpad, napadení nebo útočné chování, které v určitém okamžiku

nastupuje obvykle jako reakce na skutečné nebo zdánlivé ohrožení (snížení) vlastní moci atp. V prvé řadě je namířeno proti druhým osobám, může se však za určitých okolností vztahovat i vůči vlastní osobě (sebetřýznění, sebevražda). Může se projevovat nejen evidentními způsoby (bití, kousání, trhání vlasů atp.), ale i jemnějšími formami (pomluvy, ponižování atp.). [...] (Geist, 1992, s. 18.)

Z uvedeného vyplývá, že není agrese jako agrese. Způsobení újmy nebo vysoce negativní zážitky lze osobě blízké způsobit mnoha na první pohled zcela odlišnými postupy. Nemusí se vždy jednat jen o fyzické napadení, ale stejně tak může být drastické i nečinnost neboli přerušování komunikace např. trestání mlčením, zesměšňování před jinými osobami, na níž nám záleží, ironie apod.

Jedinec využívá agrese, aby něčeho dosáhl a nepocítil přitom žádné negativní následky. Pokud dojde k neúmyslnému ublížení, nejedná se o agrese.

U agrese existují různé podoby například **násilí**, které se projevuje fyzicky a vždy je agrese.

Agresivní chování

Toto chování lze definovat jako porušení sociálních norem, omezující práva a narušující integritu živých bytostí i neživých objektů. Jde o symbolické nebo reálné omezování poškozování a ničení. Agresivitu lze chápat jako sklon k takovému chování. Agrese označuje aktuální projev takového chování (Vágnerová, 1999, s. 266.)

Každý jedinec má vrozené dispozice k agresivnímu chování. Sklon k agresivnímu jednání není závislý jen na dědičnosti a na vlivech prostředí, ale rozvíjí se učením. Lidská agresivita je projevem potenciálu zvyšující se učením. Je zřejmé, že se tak děje již v rodině posilováním agresivních projevů dítěte, které je dáno stylem a způsobem výchovy (rodiče jsou vzorem či modelem pro dítě) a učením nápodobou (dítě dělá to, co vidí u jiných lidí). Míra tolerance společnosti k agresivitě a násilí se v průběhu let mění. Nakonec (Novák, Capponi 1996) rozlišuje agrese krátkodobou, definovanou jako snahu působit osobě blízké újmu, a hostilitou (agresí a zlobou), kterou charakterizuje tendence přejít jinému škodu a ublížit mu. Krátkodobou agrese nelze vyloučit v harmonickém vztahu oproti hostilitě, která v harmonickém manželství být nemůže, neboť je kontraindikací harmonie. Podle Vágnerové (2004) je sociálně přijatelným způsobem agresivního chování asertivita. Jedná se o schopnosti prosazovat vlastní cíle v kontextu společenských pravidel.

Agrese a její příčiny

Příčiny vzniku agrese se hledají pomocí multifaktorového přístupu, což je podobné jako

v přístupu domácího násilí. Podle Vágnerové (2004) je částečně zastoupena dědičnost, lidské sklony jednat agresivně např. kvůli společenskému uspořádání nebo obraně teritoria apod. Všichni jedinci nejsou zatíženi stejně předpoklady směřujícími k agresivnímu chování. V průběhu evoluce působí na společnost různé sociokulturní podmínky umožňující jednodušší přežití jen určitým jedincům, mající pro danou společnost výhodnější dispozice. Ti poté mají větší šanci tyto dispozice přádat dál.

Mezi biologické předpoklady uvedeme agresivní chování, které může být způsobeno poškozením nebo změnou centrální nervové soustavy. Není jasně lokalizované místo, kde přesně vzniká sklon k agresi. Tento vliv může ve značné míře vést k poškození čelních laloků, změně hladiny acetylcholinu, dysfunkce serotoninergního systému, různé hladiny pohlavního hormonu testosteronu u mužského a ženského pohlaví apod.. Dalším faktorem ovlivňující bujení agrese může být duševní porucha či choroba, která je vrozená nebo vzniká v souvislosti s užíváním psychoaktivních látek. V těchto případech v důsledku omezení schopnosti kontroly osobnosti a vlastních činů, může být agresivní jednání.

Velký podíl podle Vágnerové (2004) na projevech agrese mají faktory prostředí, zejména sociálního, kdy v závislosti na sociálním učení je agresivita vzrůstající. V převážné většině případů je rodina primární socializační jednotkou. Komunikace mezi členy rodiny obvykle v dítěti podporuje takové jednání či agresivní vývoj, které považuje pro život v širší společnosti za prospěšný. V rodině funguje učení nápodobou, kdy dítě přebírá od svých rodičů hodnotový systém a styl výchovy. Takové jednání a přístup rodičů, které si dítě osvojilo a používá, si odnáší do života. Také emoční nenaplnění přivádí dítě do pocitů nejistoty, které často kompenzuje projevy agresivity. V útlém věku vývoj dítěte ovlivňuje především jeho rodina. Čím je jedinec starší, tuto roli mohou převzít širší sociální skupiny, jejichž tolerance agresivního jednání může být v rozporu s obecně uznávanými normami společnosti. Čím užší je vztah jedince k takové skupině, tím je jeho schopnost menší se od skupiny emancipovat a normy skupiny mohou převládnout nad standardy ve společnosti. Od svého narození má na rozvoj osobnosti i vliv společnost jako taková. Její historie, klima, kulturní hodnoty a normy, to vše je do určité míry závazné pro ostatní členy společnosti. Agresivita je v některých případech provázána se společenským postavením a může být i součástí určité sociální role. Takové chování např. práce policisty či dozorce tato role vyžaduje a i v závislosti posiluje. Takovou práci si často vybírají lidé, kteří k němu mají sklony podle Vágnerové (2004). Vůdčí postavení v asociálních skupinách je agresivním chováním dávána najevo převaha nad ostatními členy ve skupině. Jedná se o signál nadřazenosti. Jako spouštěčem agresivity podle Vágnerové (2004) může působit i aktuální situace a aktuální stav jedince. Mezi časté projevy disciplíny a hierarchie patří

velké seskupení lidí v malém prostoru, bez jakékoliv organizace nebo naopak s velmi striktním řádem. Člověk, který je frustrovaný, stresovaný, vyčerpaný nebo ohrožený snadněji přistoupí k agresivnímu chování.

Je celá řada faktorů podílejících se na vzniku agresivního jednání. V průběhu vývoje jedince na něho působí sociální faktory, které jsou taktéž ve vzájemné interakci a vzájemně se ovlivňují. Změna v jedné sféře je ovlivněna jinou sociální sférou. Dalšími faktory působící v souvislosti s jedincem jsou dědičnost, biologické predispozice organismu, aktuální stav organismu či jeho reakčnost.

1.5 Domácí násilí – oběť, svědek a pachatel domácího násilí

Středem pozornosti jsou vždy oběti domácího násilí. Naproti tomu pachatelé trestných činů, zejména násilných, jsou dlouhodobě zkoumáni z mnoha pohledů, analyzováni a kategorizováni. V průběhu celé historie jsou vypracovávána a zdokonalována složitá pravidla týkající se jejich nápravy a zároveň jsou zajišťována jejich osobní práva. Oproti obětem, kterým nebyla věnována taková pozornost. Až ve 30. letech 20. století je poukazováno odborníky zabývající se touto problematikou na fakt, že práva a ochrana obětí trestných činů jsou vůči pachatelům naprosto předcházena a opomíjena. Pachatelům je věnováno mnohem více pozornosti než traumatizovaným obětem, které si se vzniklou situací nedokáží a neumějí poradit. (Čírtková, 2004.) Vzniklé situace nepříznivě působí i na další blízké osoby, které jsou přímými svědky násilí. Objevuje se nová nauka o oběti viktimologie zabývající se poznatky o obětech trestného činu a zjišťuje výskyt viktimizace ve společnosti. Tento obor si klade za cíl nastolení změny, které by vedly k úpravě postavení oběti a v jejich prospěch (Čírtková, 2007.)

Primární a sekundární viktimizace

Psychologická viktimologie je věda o tom, proč se někteří lidé stávají oběti agrese, jak jsou touto agresí i vším, co po ní následuje, psychicky poškozeni, tedy reakcemi okolí, vyšetřováním, publicitou (Novák, Capponi, 1996, s. 69.)

Pod pojmem viktimizace je označován proces zraňování a poškozování v němž se potencionální oběť stává skutečnou. „Trestný čin je pro oběť pouze počátkem, úvodním dějstvím. Startuje automaticky následující nutné pochody“ (Čírtková, Vitoušová, 2007 s. 12.) Jak výzkumy ukazují je na počátku děje újma způsobující trestný čin, na který navazují další zraňující události. Viktimizace pro svoji dynamiku překračuje bezprostřední a přímé důsledky spáchaného trestného činu. Běžně rozlišujeme dvě fáze viktimizace primární a sekundární. Někdy se můžeme setkat s třetí fází terciální. Jedinec

není schopen se vyrovnat s traumatickou zkušeností, ačkoliv došlo k nápravě nebo k odškodnění. Psychika se změní a člověk není schopen se zařadit, v mnoha případech dochází ke změně životního stylu, není schopen se vrátit do práce apod. (Čírtková, Červinka, 1994.)

Primární viktimizace označuje dění spojené bezprostředně s trestným činem. Pachatel v důsledku trestného činu způsobí oběti přímou újmu.

Sekundární viktimizace je častější a objevuje se po spáchaném trestném činu nesouvisející již s konáním pachatele. Na první pohled je sekundární viktimizace skrytá, která napáchala nejrůznější sociální škody, újmy na pověsti či nepříjemné prožitky související bezprostředně s tím, co se stalo, které nesouvisejí s bezprostředním zaviněním pachatele (Novák, Capponi 1996.) O viktimizaci terciální můžeme hovořit tehdy, jestliže došlo z objektivního hlediska k nápravě. Oběť není schopná se se zážitkem vyrovnat, její psychika se trvale mění. Se vznikem terciální viktimizace jsou spojeny především osobnostní složky oběti.

Zásadní rozdíl mezi primární a sekundární viktimizací je že u primární viktimizace je plně kontrolována pachatelem a nelze jí předejít oproti viktimizaci sekundární, kterou předejít lze. S jednotlivými fázemi viktimizace se pojí tzv. primární a sekundární rány.

U primární viktimizace vzniklá újma zahrnuje 3 druhy primární rány:

- **Fyzická újma** (narušenost fyzické integrity počínaje zraněními lehčího charakteru a končící těžkým ublížením na zdraví či usmrcením)
- **Finanční újma** (ztráta nebo poškození majetku, ušlý zisk či náklady spojené s léčením)
- **Emocionální újma** (emocionální rány se odvíjejí v prožívání obětí související se s individualitou oběti, jsou obtížněji objektivně postižitelné, mají ničivou povahu a mohou mít rozmanitou podobu. Jsou obtížněji odstranitelné).

Všechny primární rány vznikají přímým vlivem trestného činu. V sekundární viktimizaci dochází k druhotnému zraňování oběti při kterém např. média publikují citlivé detaily o činu nebo o oběti. Nejen oběť samotná, ale i její okolí se poté musejí vyrovnat se ztrátou, kterou jim pachatel způsobil, ale i s emocionálními ranami, které vznikly v důsledku jeho zveřejnění. K sekundární viktimizaci může docházet i při kontaktu oběti s orgány činnými v trestním řízení, tak i se znalci. Oběť se proto může obtížněji vyrovnávat s faktem, že se musí podrobit znaleckému zkoumání, protože žádný trestný čin nespáchala. Také nevhodné chování nejbližšího okolí může přispět k prohlubování emocionálního zraňování oběti. Sekundární rány jsou pouze psychologického rázu a mohou zraňovat krutěji než rány primární.

U sekundární viktimizace vznikají tzv. sekundární rány definované trojicí pocitů:

- **Pocit nespravedlnosti** je vyvolán např. průběhem vyšetřování a soudního

projednávání, nedostatečnou a opožděnou informovaností či odloženosti případu, nedostatečnou péčí po vyšetření trestného činy, kdy instituce nemá zájem o oběť a nechávají ji, aby se s následky vyrovnala sama.

- **Pocit nedůstojnosti** vznikající nesprávným postupem při vyšetřování, přístupem masových médií parazitujícími na utrpení, neprofesionálním jednáním institucí či tendencí okolí se od oběti distancovat.
- **Pocit izolace** souvisí s obecným mýtem, že oběť si může za to, co se jí stalo částečně sama. Vytrácí se bezprostřednost sociálních interakcí, často se mění chování okolí a řídnu kontakty s ostatními. Okolí se raději vyhýbá oběti z důvodu, že neví, jak se k ní má chovat. Oběť je pod velkým tlakem a je utvrzována v přesvědčení, že se jí život změnil, prožívá vnitřní dezintegraci. To vše přispívá k další změně v chování, což v okolí vyvolává nepříjemné pocity (Čírtková, Vitoušová, 2007.)

Vyrovnaní se s újmou je dlouhodobou záležitostí, závisící se na nejrůznějších faktorech, od individuálních dispozic jedince po účinnost pomoci, která je nabídnuta. Jako efektivní pomoc se jeví poskytování odborné a na vysoké úrovni uvědomělé profesionální chování jednotlivých institucí, ale i dostatečná informovanost bezprostředního okolí, aniž by byla oběť dále traumatizována.

Domácí násilí a jeho oběti

Z předchozích částí je patrné, že každá oběť bez ohledu pohlaví, věku či jiné kategorie v důsledku domácího násilí utrpí především psychickou újmu. Nepochopitelné jednání osoby blízké, jeho ataky na osobu a osobnost vyvolávají duševní zmatek. Vážnost situace je proces uvědomování, pochopení příčin a přijmout rozhodnutí je dlouhodobým procesem ve kterém rozlišujeme několik fází podle Huňkové a Voňkové (2004).

- **Odmítání** – samotná oběť si nepřipouští problém ani myšlenku, že se jí to týká a že se jí právě něco takového děje. Velký vliv zde je zkušenost z dětství, stereotypy společnosti, jak skutečně vypadá týraná oběť. Ve skutečnosti se za svoji situaci stydí a před ostatními jí skrývají.
- **Sebeobviňování** - něco není v pořádku připouští sama oběť, že se něco děje neobvyklým způsobem. V této fázi se značně obviňovat a je přesvědčena, že za všechny příčiny agresivního chování je zodpovědná jen ona, vztah selhává, protože je všeho příčinou. Její bezmoc je stále větší tím, že ataky se opakují a stupňují. Je přesvědčena o tom, že přiměje násilníka ke klidu změnou svého chování. Jediným východiskem pro ni je cesta nejmenšího odporu, kterému se podvoluje vůli agresora.

- **Hledání pomoci** – k vyřešení situace se oběť postaví čelem a snaží se podniknout kroky, které vedou k pomoci. V této fázi naráží na ne odbornost nejbližšího okolí, ale především profesionálních institucí. Na pomoc, kterou očekává od povolanych se jí může potvrdit to, že je neschopná, že za všechno si může sama. I dobře poskytnuté rady, které jsou jen obecné a které bez vlastních zkušeností jí mohou spíše ublížit, se dostává ještě do větší propasti a je utvrzena v přesvědčení, že ona je právě viníkem.
- **Nerozhodnost** – každá oběť, která je přesvědčena ukončit vztah, se nakonec vrátí. Podlomené psychické zdraví, citové či ekonomické důvody vedou oběť zpátky, neboť byli dlouhodobě utvrzováni v přesvědčení o vlastní neschopnosti. Častým důvodem je přesvědčit se o nemožnosti zachránit vztah či nemít šanci obnovit jeho funkčnost. Právě tato fáze může trvat řadu let a návraty se můžou opakovat.
- **Přijetí života bez násilí** – i když oběť nakonec překoná vazby na násilného partnera, není schopna se s prožitou situací vyrovnat bez odborné pomoci a dostatečné podpory okolí. Prožívané násilí oběti je označován jako stav postraumatické stresové poruchy (PTSP). Porozvodová péče o dítě značně zahoupe s vnitřní rovnováhou oběti. Matka se snaží odpoutat od partnera ačkoliv je často „v tom podporována vykázaním a další opatřeními v souladu s principy ochrany oběti domácího násilí“ (Čírtková, 2007 s. 16.) I po ukončení vztahu zůstávají rodiče rodiči pro své děti a matka je na druhé straně vyzývána, aby podporovala styk dětí s otcem.

Syndrom týrané ženy

Někteří z autorů označují syndrom týrané ženy jako podkategorii postraumatické stresové poruchy. Tato úzkostná porucha se rozvíjí na základě silného stresového faktoru, kterým je určitě domácí násilí. Psychické symptomy a chování jsou zpravidla obdobné a proto je sem můžeme zařadit. (Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008.) Autorkou termínu je psychologka Lenore Walkerová, která ho uvedla do odborné literatury (podle Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová 2008) s cílem popsat složité změny, které se vyskytují v důsledku partnerského násilí u oběti. Tvzení Wolkerové (podle Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová 2008), že je pro rozvoj syndromu důležité, aby koloběh násilí proběhl minimálně dvakrát. Také vymezuje čtyři charakteristické znaky syndromu týrané ženy:

1. žena je přesvědčena a věří, že jen ona nese vinu za násilí
2. neumí si představit, že za vzniklou situaci by mohl být zodpovědný někdo jiný
3. bojí se o svůj život či životy své rodiny – dětí
4. má pocit, že je násilník vševědoucí a všudypřítomný

Agresor využívá různých metod pro manipulaci s obětí, které umí vzájemně prokombinovat, tak aby se oběť stala bezmocnou, nesamostatnou a byla odříznuta od okolního světa. Podle Vágnerové (2004) se tyto vlivy projeví ve více rovinách.

V citovém prožívání vede k omezení schopnosti prožívat radost, v extrémních případech může docházet k samotnému vyhasnutí, které se projeví lhostejností a apatií. Naopak atmosféra násilnického charakteru se projeví spíše zvýšenou úzkostí a strachem z ohrožení. Vlastní projevy vzteku jsou zcela potlačeny. Pokud se jedná o stav maximálního ohrožení se může objevit reakce impulzivního charakteru mající podobu útěku či útoku.

Způsob uvažování a vyhodnocení situace se mění nedostatkem vlivu víry ve vlastní osobu. Oběť nedokáže samostatně uvažovat nad všemi nabízenými možnostmi a vyhodnotit s odstupem času situaci, pozbývá schopnost sama vyhodnotit všechny okolnosti a podmínky k zaujetí stanoviska pro vlastní řešení. Pro objasnění situace se stává východiskem manipulace s realitou, chování pachatele omlouvá vnějšími příčinami, přehnaně vyzdvihuje jeho kladné vlastnosti, které mají vliv na jeho chování. Tato zkušenost se promítá do vztahů s okolním světem a oběť není schopna správně interpretovat chování lidí v jejím okolí, převládá negativní očekávání a obava. Projevem fixace negativního sebehodnocení je nejistota a nerozhodnost. Ponižujícím chováním ztrácí sebeúctu.

Změna chování projevující se neschopností spontánního jednání, sociální izolace se více prohlubuje jejich strachem z kontaktu a jednání s různými lidmi. Domácí násilí se někdy navenek projevuje nepřiměřenou ochotou vyhovět ostatním či neschopností projevit nebo prosadit své vlastní požadavky a názory. Obrannou reakcí na pokročilé násilí jsou zvolena řešení, která z vnějšího pohledu vedou až k sebezničení. Tato vazba na pachatele může být paradoxně ještě více umocněna, přes veškerá utrpení oběti, která stále věří je u něho v bezpečí. Tímto jevem bývá označován tzv. stockholmský syndrom. Ženy zvláště ospravedlňují své setrvání v násilném vztahu jako oběť rodiny a dětem. Pokud se oběť dostane do krajnosti, může se pokusit o sebevraždu a nebo naopak může být vyprovokována k útoku na agresora, kterého může i zabít.

Dítě svědkem domácího násilí

Obvykle násilí páchané za zdmi domova nesouvisí pouze jen mezi manželi či partnery. Děti, žijící v rodinách, kde dochází k násilí bývají nejen svědky, ale i oběťmi domácího

násilí. Často jsou děti prostředkem manipulace nebo získání opětovné kontroly nad obětí (matkou). Nejčastějším svědkem domácího násilí jsou děti, které sdílejí společnou domácnost s rodiči. Na rozdíl od dospělých jsou děti nesamostatné. Neví, na koho by se mohly obrátit a nemají možnost odejít, opustit prostředí ve kterém žijí. Děti mnohdy jsou oběťmi domácího násilí a mnohdy bývá opomíjena jejich souvislost života s domácím násilím, ačkoliv jen přihlíží k takovému chování a nesmazatelně se vrývá do jejich paměti.

V této souvislosti mluvíme také o týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, které je obecně označováno anglosaskou zkratkou CAN (Child Abuse and Neglect). V praxi je užíván termín „syndrom CAN“ nebo „syndrom týraného dítěte“, který je obvykle definován (podle Krejčířové, 2007, s. 9) jako poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a je v dané společnosti a kultuře hodnoceno jako nepřijatelné. V průběhu formování osobnosti potřebují děti k uspokojování mimo biologických potřeb také potřeby psychické, popř. psychosociální. Nejsou-li tyto potřeby v dostatečné míře dlouhodobě uspokojovány, dochází k deprivacím, které se nejčastěji projevují opožděným vývojem nebo poruchami osobnostmi (Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008.)

Viktimizaci dítěte rozděluje Čírtková (2004) na přímou a nepřímou. Při nepřímé viktimizaci je dítě nepřímou obětí domácího násilí, jestliže je přítomno domácí násilí, k němuž dochází mezi partnery či rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu. Dítě, které vyrůstá v rodině, kde se vyskytuje domácí násilí je velká pravděpodobnost, že se samo stane terčem. Pak mluvíme o viktimizaci přímé, jestliže je proti němu ze strany násilného rodiče směřováno fyzické, sexuální či psychické násilí. Víme, že značný vliv na rozvoj dítěte má jeho primární rodina. Mnohdy trvá roky než kritický fenomén domácího násilí vypluje na povrch. Proto není zanedbatelný vliv dítěte jako svědka domácího násilí. Také víme, že platí, čím dříve dle věku dítěte, se stane rodina dysfunkční, tím větší jsou následky v jeho rozvoji a adaptaci. Poté následuje dlouhodobá terapie. Nezpracováním traumatických prožitků u těchto dětí, jenž byly vystaveny ve vlastní rodině, za využití specializované psychologické ať již individuální či skupinové pomoci, nemají šanci žít plnohodnotný nezatížený život bez násilí (Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008.) „Zážitek domácího násilí se tak může stát problémem, který je bude provázet nejen jejich dětstvím, ale zákonitě se promítne i do jejich vztahů v dospělosti.“ (Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 80.)

Pachatel domácího násilí

Obecně lze říci, že neexistuje charakteristika, kdo se může stát obětí násilí. Stejně tak neexistuje jasný model pachatele domácího násilí. Každé domácí násilí se může vyhrotit bez ohledu na sociální vrstvu, povolání či vzdělání partnerů. Na první pohled se vždy nemusí jednat o násilnou, nepřizpůsobivou osobu, která mnohdy působí ve svém okolí jako vzorný manžel či rodič udržující mnoho sociálních kontaktů. Přesto doma mění svou tvář a ke své rodině se chová agresivně. Stejně tak není možné potvrdit názor, který panuje o domácím násilí, že se vyskytuje jen u rodin alkoholiků.

Mezi varovné signály podle (Bednářové, Mackové, Wunschové, Bláhové, 2009, s. 22.) které jsou ve vztahu a nemusí se objevit všechny najednou patří, **1.** nadměrná naléhavost, kdy nutí ženu ke svatbě, mít rodinu, **2.** velká dominance ve vztahu, kdy rozhoduje o věcech, které se týkají obou, **3.** vnímání žen jako méněhodnotných bytostí nebo pohrdavý vztah k ženám, nemá vztah k ženám, neuznává co žena řekne, **4.** narcistické zaměření osobnosti neumí se vcítit do druhých lidí, má svůj svět, **5.** extrémní polohy vztahu k vlastní matce, je na ní závislý a nebo ji neuznává, **6.** nadměrná kontrola, kdy chce o své partnerce vědět úplně vše o její minulosti i současnosti, **7.** snaha o pozvolnou izolaci od sociálních kontaktů hodně často kritizuje lidi, kteří jsou jí blízcí včetně rodiny a udržuje s nimi kontakt. Všichni jsou špatní a neměla by se s nimi stýkat.

Některé faktory mohou toto riziko zvyšovat. Podle Gjuričové, Kocourkové a Koutka (2000) mezi faktory ovlivňující partnerské násilí řadíme: nízké rodinné příjmy, mladší věk, etnikum, nerovnost pohlaví, drogy, nezaměstnanost, nesezdanost soužití, nízké vzdělání, odluku, kriminalitu, zkušenost s násilím v dětství nebo zkušenosti s násilím během života. U pachatele lze vyčlenit z psychologického profilu např. nízké sebevědomí, izolace, strach ze závislosti, potlačování, zlehčování a odmítání vlastních násilných činů, přesun viny do vnější sféry, tj. vinu nese někdo jiný, projevy chování, přijetí tradičních ženských a mužských rolí a zkušenost v dětství s násilím (Voňková, Huňková, 2004.) Obecně vzato nemůžeme s jistotou říci, která z kombinací osobnostních prvků u pachatele povede k delikventnímu jednání. Dle výzkumů se nepodařilo prokázat existenci typicky se vyznačujících charakteristik pachatelů směřující jedince ke kriminálnímu vývoji. Stejně jako u obětí, tak i u pachatelů domácího násilí vznikly typologie, které usnadňují orientaci mezi pachateli. Jednání pachatele domácího násilí lze charakterizovat za jednání, které se neslučuje s dobrými mravy a lze jej považovat za nemorální a nezákonné.

1.6 Dílčí shrnutí

Na závěr teoretické části této magisterské práce krátce shrnu předchozí text, aby byla zjevná logická struktura práce a zároveň si čtenář uvědomoval vazbu teoretické, metodologické a empirické části. Cílem teoreticky zaměřeného úseku první části textu bylo vymezení základních pojmů a konceptů, s nimiž pracuji v empirické části práce. Uvedenou oblast jsem se snažila objasnit v celém kontextu, neboť do něj je výzkumný problém zasazen. Tato práce je primárně zaměřena na zhodnocení služeb poskytovaných vybranou neziskovou organizací zaměřenou na pomoc ženským obětem domácího násilí v pražském regionu. Nejprve jsem tedy popisovala domácí násilí z hlediska jeho vzniku, průběhu a nutnosti jeho řešení v současné české společnosti, což představovalo se podrobně věnovat vysvětlení samotného pojmu domácího násilí, jeho druhů a forem. Podstatné bylo objasnit příčiny tohoto násilného chování a jeho dopady na oběti. Vzhledem k tomu, že často bývá svědkem násilného chování i dítě, věnuji se této skutečnosti i v této části práce. Tuto teoretickou část práce jsem uzavřela charakteristikou pachatele domácího násilí a označením jeho jednání jako jednání nemorálního, nezákonného a neslučitelného s dobrými mravy.

2 Historický pohled na domácí násilí v České republice a ve světě

V předcházející části své diplomové práce jsem se zabývala teoretickou stránkou domácího násilí v co nejširších souvislostech a nyní přistoupím k objasnění historického pohledu na domácí násilí v naší České republice a ve světě. V této kapitole se budu snažit postupně předložit výsledky některých výzkumů zaměřených na rozpoznání četnosti domácího násilí ve společnosti v České republice a i ve světě. Pro srovnání jsem se zaměřila na výzkumy prováděné na Slovensku, jenž je nám historicky nejbližší, dále na výzkumy prováděné ve Velké Británii, v severovýchodních státech Finsku a Švédsku. Závěrem této kapitoly budu prostor věnovat výzkumům, které se uskutečnily v USA.

2.1 Četnost výskytu domácího násilí

V minulém století v sedmdesátých letech se začaly realizovat na různých místech světa a později i v naší republice výzkumy a šetření orientovaná na domácí násilí. V současné době tak máme k dispozici již poměrně velké množství empirických údajů, které problém domácího násilí popisují a dále specifikují.

Tato získaná data jsou velmi cenná, avšak bohužel mezi sebou až na dílčí výjimky navzájem neporovnatelná (Pikálová, 2004.) Jsou získána na základě nesourodých souborů otázek, které vycházely z rozdílných představ dané společnosti o charakteru a příčinách domácího násilí. Další nesourodost vychází z nejednotnosti zaměření jednotlivých výzkumů na konkrétní cílovou skupinu obětí. V případě některých výzkumů bylo zkoumáno pouze partnerské násilí a již se výzkum nezabýval okruhem obětí násilí v rodině, jiné výzkumy zkoumaly například pouze oběti násilí v manželském svazku (Kimmel, 2002 in Huňková, Voňková, 2004, s. 76.) Ve větší míře u dříve prováděných výzkumů nebyl brán zřetel na násilí ze strany bývalého partnera. A přitom se dá konstatovat, že násilí vůči ženám, které se od partnerů odloučily, je až osmkrát vyšší než míra násilí u vdaných žen“ (Huňková, Voňková, 2004, s. 77.) Provedené výzkumy ukázaly, že násilí vůči ženám se objevuje ve společnosti u nás i v zahraničí.

2.2 Historický pohled na domácí násilí v České republice

Ženám se v minulosti nedostávala v naší zemi stejná práva jako mužům, často ženy bývaly opomíjeny. Práva mužů měla větší společenskou hodnotu než práva žen, společenská pozice žen byla nízká. Ve společnosti zastávaly ženy především role matek

spojených s péčí o děti. Společnost měla násilné jednání ošetřeno právními předpisy, avšak násilné jednání za zdmi domova bylo dlouho opomíjeno. Ve společnosti scházela motivace se touto problematikou zabývat, neboť násilné jednání se odehrávala uvnitř rodiny a ztěžilo se konání násilných činů vůči členu rodiny prokazovala. Toto tvrzení uvádí ve své knize i autorka Linková „Vzhledem k tomu, že se domácí násilí odehrává ve sféře soukromé, bylo dlouho považováno za cosi, co se odehrává pouze mezi daným mužem a ženou, že je to jejich soukromý problém, do kterého by se společnost a stát neměly vměšovat, a že se společnosti vlastně vůbec netýká.“ (Linková, 2004, s. 23.) I v dnešní době se s tímto názorem ještě setkáváme, tento postoj doposud ve společnosti zcela nevyvymizel.

Ke skutečnému obratu v pohledu na domácí násilí dochází až od 60. let 20. století v Americe, kdy se začíná veřejně projednávat nerovnoprávné postavení žen ve společnosti. Hnutí za ženská práva se pak šíří i do Evropy a násilí na ženách se stává politickým problémem. Deklarace OSN o odstranění násilí na ženách (1993) a Pekingská deklarace (1995) se zabývají otázkou domácího násilí, které je v nich genderově vymezeno jako jakýkoli čin, „který způsobí, nebo by mohl způsobit, tělesnou, sexuální anebo duševní újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovým činem, zastrasování nebo úmyslného omezování svobody, a to jak ve veřejném tak i v soukromém životě“ (Linková, 2004, s. 24.)

2.3 Výsledky některých výzkumů zaměřených na rozpoznání četnosti domácího násilí ve společnosti v České republice

Touto problematikou se v zahraničí zabývá celá řada výzkumů oproti České republice. Postoj k domácímu násilí zaznamenala Česká republika po roce 1989, kdy dochází ve společnosti k politickým změnám s dopadem do všech oblastí života. Do roku 1999 bylo provedeno pouze několik menších výzkumů o domácím násilí.

V květnu roku 2001 byly zveřejněny výsledky výzkumu o domácím násilí v České republice. Jednalo se o reprezentativní sociologický výzkum, který uskutečnil STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a. s. v květnu 2001. Předmětem dotazování bylo povědomí respondentů o fenoménu domácího násilí, jejich postoj k němu a osobní zkušenost. Výzkumu se zúčastnilo celkem 1724 respondentů starších 15 let z celé České republiky. Závěry reprezentativního sociologického výzkumu jsou následující :

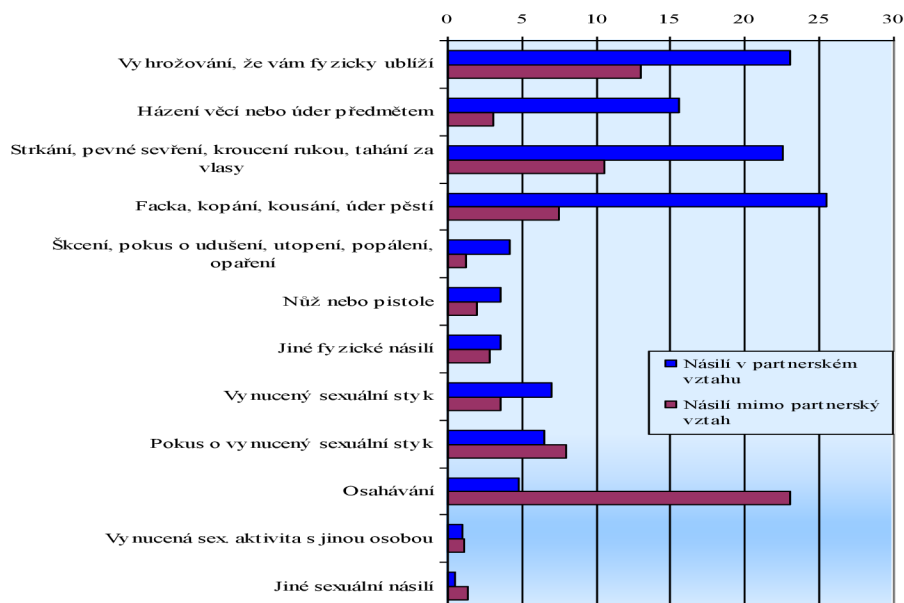
- každý šestý občan ČR přiznává násilí ve svém partnerském vztahu

- domácím násilím v naší zemi trpí minimálně 16 % populace ve věku od 15 let
- charakteristickým znakem domácího násilí v naší zemi je jeho dlouhodobost a převaha násilí fyzického, které je provázeno psychickým týráním
- tři pětiny populace starší 15 let znají případy násilí mezi partnery z doslechu
- více než čtvrtina se s ním setkala přímo - jako svědek, jako oběť, jako násilník
- dvě třetiny občanů soudí, že domácí násilí je závažný jev, o němž nelze mlčet
- 71% naší populace nemůže domácí násilí tolerovat
- čtyři pětiny občanů jsou názoru, že projevy domácího násilí nesmí tolerovat
- každý druhý člověk by tváří v tvář domácímu násilí váhal s pomocí
- schází informace o tom, jak se domácímu násilí bránit
- dostatek informací má jen necelá pětina obyvatel ČR
- dvě třetiny obyvatel ČR se mylně domnívají, že slušní lidé se domácího násilí nedopouštějí
- tři pětiny občanů jsou pod vlivem mýtů a předsudků přesvědčeny, že oběťmi domácího násilí jsou jen slabé a bojácné ženy
- v 84% domácností zakalených násilím vyrůstají děti
- v 69% z těchto domácností se násilí mezi dospělými partnery dokonce odehrává v přítomnosti dětí
- oběť vyhledá oficiální pomoc v průměru až po šesti letech násilného chování
- k vyhledání pomoci se zpravidla rozhodne až tehdy, když jí podle jejích vlastních slov „jde o život“
- oběti domácího násilí se nejčastěji snaží vystoupit ze soukromí na veřejnost dvojím způsobem: hledají pomoc u lékaře a ochranu u policie
- z pohledu obětí jsou nejčastější příčinou domácího násilí povahové vlastnosti agresivního partnera, jako spouštěč násilí je uváděn převážně alkohol²

² Zdroj: Reprezentativní výzkum 2001-STEM
<http://www.domacinasili.cz/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2001-stem/>

Znázornění násilí v partnerské vztahu v následujícím schématu: (Sociologický ústav AV ČR: Mezinárodní výzkum násilí na ženách: k prvním výsledkům šetření v ČR)

Schéma 1. Formy domácího násilí v partnerském a mimopartnerském vztahu



Zdroj: (Sociologický ústav, 2004) (Čechová, Jandová, Langhansová, Hořínková, Mrázová, Oujezská, Štěpánová, 2010 s. 9)

V roce 2006 byl proveden druhý sociologický reprezentativní výzkum o domácím násilí v naší republice. Výsledky druhého srovnávacího výzkumu byly zveřejněny 2. 9. 2006. Pro Bílý kruh bezpečí a Philips Morris, ČR a.s. ho zrealizovala agentura STEM. Z výzkumu vyplynulo, že:

- informovanost o domácím násilí je vysoká
- 97% osob starších 15ti let ví o čem je řeč a zná tento pojem
- 74% veřejnosti je přesvědčena, že ve srovnání s předcházejícím období se více pomáhá obětem a rovněž jsou přijímány kladně nová zákonná opatření
- 68% veřejnosti podporuje možnost vykázní násilníka ze společného obydlí
- 83% veřejnosti podporuje zřízení intervenčních center
- 14 % osob starší 15ti let má osobní zkušenost s násilím v partnerském vztahu
- 81% se jedná o fyzické násilí

- 48% je v kombinaci s psychickým násilím
- 59% je četnost případů partnerského násilí dlouhodobá
- 80% problematika domácího násilí mezi partnery, vliv na děti v těchto rodinách
- 57% jsou děti přímými svědky násilného jednání
- 70% případů se domácí násilí odehrává v průměrných až nadprůměrně materiálně zajištěných rodinách
- třetina agresorů má středoškolské nebo i vysokoškolské vzdělání.³

2.4 Historický pohled na domácí násilí ve světě

Nyní se pokusím pro lepší představu o fenoménu domácího násilí ve společnosti stručně popsat některé z reprezentativních výzkumů provedených ve světě. Tyto výzkumy vynikají svou vypovídající hodnotou, možností vzájemného srovnání, precizností zpracování či zohledněním nejnovějších poznatků o domácím násilí.

2.4.1 Výsledky některých výzkumů zaměřených na rozpoznání četnosti domácího násilí ve společnosti provedených ve světě

Slovenská republika

Do dnešní doby výzkumů s tímto zaměřením bylo provedeno na Slovensku více, avšak z dosud uskutečněných dílčích výzkumů na Slovensku patří mezi nejvýznamnější zejména výzkum „Bité ženy na Slovensku“ uskutečněný v roce 1997 E. Sopkovou a S. Šantalovou v 17 okresech Slovenské republiky na souboru žen, který však nebyl reprezentativní. Z tohoto výzkumu, který se stal jedním z podnětů pro změny v právní úpravě ochrany dětí domácího násilí, potom vyplynulo mimo jiné, že:

- 46,5% žen – obětí domácího násilí – bylo fyzicky napadeno již v prvním roce manželství
- 6,9% z nich bylo poprvé napadeno již před sňatkem
- 70% žen – obětí domácího násilí – je fyzicky napadáno i během rozvodového řízení
- 57,1% žen – obětí domácího násilí – je bitých častěji než jedenkrát do měsíce

³ Zdroj: Reprezentativní výzkum 2006-STEM
<http://www.domacinasili.cz/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2006-stem>

- 100% žen – obětí domácího násilí – které zůstaly po rozvodu bydlet na jednom místě s agresorem, bylo dále bitých
- 22,3% zbitých žen navštívilo lékaře
- 19,8% bitých žen se obrátilo na policii (Huňková, Voňková, 2004, s. 82 -83.)

V listopadu roku 2011 byl uskutečněn první reprezentativní výzkum, který poskytoval relevantní informace o rozsahu a charakteristice násilí na ženách v intimních vztazích na Slovensku. Výzkum uskutečnila agentura Markant na vzorku 1083 respondentů starších 15 let. Z tohoto výzkumu mimo jiné vyplynulo:

- více než 35% respondentů ve svém okolí zná týranou ženu
- celkem 84% respondentů pokládá za důležité na Slovensku změnit zákony, aby bylo možné vykázat násilného partnera z bytu (Huňková, Voňková, 2004, s. 82.)

Velká Británie

V historii se objevují případy, kdy se zákon snaží řešit domácí násilí, např. ve Velké Británii platilo tzv. pravidlo „jednoho palce“, kdy žena nemohla bít manželem bita tyčí širší než jeden palec. Ačkoli bylo zavedeno spíše jako pokus o regulaci domácího násilí, v podstatě šlo o uznání práva na bití žen (Marvánová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008.)

V současné době nejlépe využitelné údaje o domácím násilí v Anglii a Walesu poskytuje British Crime Survey. Výzkum se zaměřil na údaje o mužích a ženách ve věku od 16 do 59 let a obsahoval speciální baterii otázek zaměřených na domácí násilí. Byl realizován prostřednictvím programu CASI (Computer Assisted Self-Interviewing). Výzkumem bylo zjištěno, že:

- více než 4/5 útoků v rodině směřovaly proti současným nebo bývalým partnerkám
- 22,7 žen a 14,9% mužů přiznalo, že se stalo někdy ve svém životě obětí domácího útoku
- ženy byly domácím násilím postiženy výrazně vážněji než muži
- u žen existuje dvojnásobná pravděpodobnost, že budou při domácím útoku zraněny, než je tomu u mužů

- nejjednodušším a nejpřímějším rizikovým znakem následných domácího útoku je útok předcházející
- méně závažné násilí je předzvěstí násilí závažnějšího
- domácí násilí je postupně vyvíjecí se dlouhodobý proces
- 22% žen, které žijí v současné době bez partnera bylo v předcházejícím roce napadeno partnerem nebo bývalým partnerem
- u těhotných žen existuje vyšší riziko, že se stanou obětí domácího násilí
- byly nalezeny důkazy prokazující spojitost mezi domácím násilím a zneužíváním dětí v rodině (Huňková, Voňková, 2004, s. 82.)

Finsko

Zmapovat rozsah násilí na ženách ve Finsku měl výzkum, který se uskutečnil již v roce 1997 a v následujícím roce byly zveřejněny a publikovány zjištění z provedeného výzkumu. Realizaci výzkumu prováděla expertní skupina HEUNI a zkoumaný vzorek tvořilo 7 100 žen starších 15 let náhodně vybraných z celé země. Sledovaným cílem bylo zjištění výskytu psychického a fyzického násilí na ženách v intimních vztazích, násilí jehož svědkem je dítě, sexuálního obtěžování a strachu z násilí. Zjištění byla následující:

- násilí na ženách ve sféře manželských a jiných blízkých vztahů je ve Finsku velmi rozšířený jev
- nejčastější formou násilí na ženách je bití
- 40% finských žen starších 15 roků se stává obětí fyzického či sexuálního násilí
- 52% finských žen starších 15 roků se stává objektem sexuálního přinucení či nátlaku
- ve věku do 15 let zažije 29% finských děvčat násilí, výhrůžky, nebo nátlaku sexuálního charakteru
- 50% finských žen trpí násilím nebo jeho hrozbou ze strany bývalého partnera či manžela
- 36% mužů, kteří se během manželství chovali násilnický, se tak chová i po jeho ukončení
- 22% žen se stává objektem fyzického a sexuálního násilí či výhrůžek o jeho použití ze strany manželů či partnerů, které žijí v manželství

- v průběhu jednoho roku 112 tisíc finských žen zažívá násilí ze strany partnera, z nich 90 tisíc žen je napadáno fyzicky
- v průměru 306 žen ve věku 18 až 74 let se denně stává ve Finsku obětí fyzického či sexuálního násilí eventuelně výhrůžek jejich použitím ze strany lidí, s nimiž je pojí intimní vztah
- každých 6 minut zbije ve Finsku nějaký muž svoji partnerku
- každý druhý týden ve Finsku umírá jedna žena na následky násilí ve sféře intimních vztahů (Cviková, Juráňová, 2001, s. 50-51.)

Nejrozsáhlejším dotazníkovým výzkumem určeným ženám, které staly oběťmi domácího násilí byl potom výzkum realizovaný Statistickým centrem a výborem pro rovnoprávnost v roce 2001 pod názvem „Víra, naděje, týrán“ (Huňková, Voňková, 2004, s. 80.) Jeho výsledky byly výzkumu předcházejícímu velmi podobné. Prokázal vysokou latenci tohoto jevu. Pouze každá desátá oběť totiž ohlásila partnerské násilí na policii. 40% žen, které se staly terčem domácího násilí, potom uvedlo, že jejich děti byly domácím násilí svědky. Na tento výzkum navázala zpráva „Cena násilí“, v níž byl učiněn odhad, jaké náklady způsobí násilí páchané na ženách v intimních vztazích společnosti. Ve zprávě jsou zohledněny zdravotnické, sociální a soudní služby.

Švédsko

Ve Švédsku roce 2001 byl proveden společný projekt, který společně realizovaly univerzity v Uppsale, organizace Brottsoffermyndigheten a statistické centrum. Výzkum byl prováděn pod názvem „Moc mužů vůči ženám v dnešním Švédsku.“ Jeho cílem bylo zjistit rozsah násilí na ženách v intimních vztazích. Ukázalo se, že výsledky tohoto výzkumu jsou velmi podobné výsledkům výzkumu, prováděného obdobným způsobem ve Finsku (Huňková, Voňková, 2004, s. 80.) Mimo jiné bylo zjištěno, že:

- v roce 2000 bylo ve Švédsku hlášeno na policii 20 tisíc případů ublížení na zdraví žen, z nichž 15 tisíc bylo spácháno obětí dobře známou osobou
- každá třetí švédská žena má po rozvodu zkušenost s násilím ze strany bývalého manžela
- 46% žen vypovědělo, že byly po dosažení 15 let věku terčem ublížení na těle nebo výhrůžek ze strany mužů (Huňková, Voňková, 2004, s. 80-81.)

USA

Ministerstvo spravedlnosti bylo v roce 2000 realizátorem výzkumu, který měl za cíl podat informace o násilí vůči ženám a mužům. Celkem bylo dotazováno 8 tisíc žen a 8 tisíc pět mužů. Vyjimečnost tohoto výzkumu spočívá především v tom, že vycházel ze shrnutí dosud získaných poznatků o možnosti zkreslení výsledků předmětného druhu výzkumů a tyto nepřesnosti se pokusil cíleně eliminovat. V praxi to znamenalo, že dotazovaná násilná jednání byla respondentům vždy konkrétně popsána. Respondenti byli dotazováni na tělesné násilí způsobené dospělými osobami v jejich dětství, dále na tělesné útoky, které zažili jako dospělí od jakýchkoliv útočníků, a to včetně znásilnění a pronásledování v průběhu celého života jakýmkoliv pachatelem. Výzkum byl realizován z potřeby reakce a nutnosti podat uspokojivou odpověď na otázku, jsou-li muži oběťmi domácího násilí, které pochází od jejich intimních partnerek, stejně často jako ženy ze strany svých intimních partnerů. Data získaná k tomuto tématu z dřívějších výzkumů byla totiž čím dál tím častěji ve veřejných diskusích označována jako zkreslená a při aplikaci v praxi vedoucí k jednostrannému protěžování ženských obětí domácího násilí na úkor obětí mužských. Výsledky tohoto šetření prokázaly, že

- násilí je u obou skupin respondentů velmi rozšířené
- 66,4% všech dotazovaných mužů a 51% všech dotazovaných žen uvedlo, že se někdy během svého života stalo terčem násilného útoku
- rozdíl mezi dotazovanými ženami a muži se ukázal při sledování násilí v intimních vztazích
- sledované ženy jsou ve všech druzích dotazovaných deliktů významně častěji oběťmi než sledovaní muži (Huňková, Voňková, 2004, s. 78.)

2.5 Dílčí shrnutí

V druhé teoretické části jsem se snažila předejít problematiku domácího násilí z historického pohledu jak v České republice, tak i ve vybraných státech světa a to pomocí provedených výzkumných projektů. Na základě získaných zjištění lze konstatovat, že ve všech uvedených státech nastal posun a v oficiálních postojích je domácí násilí formulováno jako abstraktní fenomén a samozřejmě je odsuzováno. Přestože do partnerského svazku vstoupili kdysi pachatel i oběť dobrovolně a na základě svého privátního rozhodnutí a na své soukromí mají právo, domácí násilí vůči partnerovi páchané v soukromí ohrožuje nejen důstojnost a zdraví, ale nakonec i život

oběti. A to jsou již hodnoty, které je stát povinen chránit.

3 Způsoby řešení domácího násilí v prostředí České republiky

V této teoretické části práce se budu věnovat způsobům řešení domácího násilí páchaného na ženách. Je třeba zdůraznit, že páchané domácí násilí se nemusí týkat jen žen. Každý člen domácnosti se může stát jeho obětí. Oběťmi domácího násilí se nejčastěji stávají právě ženy a proto jsem si pro svoji práci vybrala tuto cílovou skupinu. Dle výzkumu, jak uvádí Čírtková a Vitoušová potvrzují, že do devadesátých let dvacátého století byly oběti domácího násilí hlavně ženy a to v 92 až 98%. Jak uvádí Pikálková (2004), tak nejvyšší míra byla prokázána u osob ve věku 20 až 24 let a nejnižší u starších 50ti let. Na tuto realitu naše společnost reagovala a vznikly nestátní neziskové organizace, jejímž cílem je poskytovat služby obětem domácího násilí. Následovně se k tomuto postoji připojil i stát, který přijal nejen legislativní opatření na ochranu obětí domácího násilí, ale dal podnět na zřízení intervenčních center. A právě nově vzniklé nestátní neziskové organizace a opatření aplikovaná státem budou předmětem popisu v této kapitole.

3.1 Existující způsoby řešení domácího násilí v České republice prostřednictvím státních i nestátních organizací

Nejdříve přistoupím k popisu státní organizace, která vznikla s cílem pomoci obětem domácího násilí z podnětu státu a zřizovateli jsou krajské úřady. Dále přistoupím k popisu nestátních neziskových organizací, které působí v České republice a poskytují služby obětem domácího násilí. Zaměřím se na organizace, které služby poskytují již delší dobu a jsou společností vnímány velmi pozitivně, neboť jejich pomoc se stala pro oběti domácího násilí již nepostradatelnou.

3.1.1 Státní organizace – intervenční centrum

V České republice bylo domácí násilí mnoho let považováno za okrajový jev a často bagatelizováno názorem, že jde o soukromou záležitost, kterou si musí partneři vyřešit sami mezi sebou. Z mezinárodního průzkumu ve 24 zemích, do nichž se zapojila i Česká republika, vyplývá, že domácí násilí zažilo v průběhu svého života 38% žen.

Hovoří se o fyzickém, psychickém, sexuálním, ekonomickém nebo sociálním násilí. Zranění způsobená partnerem si vyžádala ošetření u více než čtvrtiny žen. Z nich pak pouze 3% uvedla, že proti násilníkovi bylo vzneseno obvinění, ale jen 1% žen odpovědělo, že toto obvinění vedlo k soudnímu rozhodnutí. Při koncipování účinného systému důslednější ochrany před domácím násilím česká legislativa stále ještě dohání vyspělé evropské země.

S účinností od 1. 6. 2004 se stalo týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě trestným činem podle § 215a trestního zákona. Ochrana osob ohrožených domácím násilím se rozšířila zákonem 135/2006 Sb.. Proto od 1. ledna 2007 získala Policie České republiky oprávnění vykázat násilníka z bytu nebo z domu na deset dní. V této souvislosti vznikla i nová služba sociální prevence „intervenční centrum“, které je výhradně zaměřeno na pomoc osobám ohroženým domácím násilím, tj. ženám, mužům, seniorům a osobám se zdravotním postižením. Ze zákona musí tuto službu zajistit každý z krajů. Hl. m. Praha zřídilo službu intervenčního centra 1. ledna 2007 při příspěvkové organizaci Centra sociálních služeb Praha. Intervenční centrum je dle zákona povinno nabídnout první kontakt osobě ohrožené domácím násilím nejpozději do 48 hodin od doručení faxu od Policie České republiky s úředním záznamem o vykázání násilné osoby ze společného obydlí. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány ambulantně. Poskytované služby obsahují:

- odborné sociální a psychologické poradenství, poskytnutí krizové intervence, možnost účasti v podpůrné socioterapeutické skupině
- pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (sociálně právní poradenství - formou osobní, telefonické a emailové konzultace k domácímu násilí, podporu při jednání s policií, sociálním odborem a dalšími institucemi, pomoc při vypracování písemných žádostí a podání a při sepsání návrhu k soudu na vydání předběžného opatření o prodloužení doby policejního vykázání aj..

Součástí služby je zajištění interdisciplinární spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně právní ochrany dětí, útvary Policie České republiky a obecní policie, nestátními a

charitativními organizacemi, jakož i ostatními orgány veřejné správy.

3.1.2 Nestátní organizace - Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí (dále jen BKB) – je nestátní nezisková organizace, vznikla v roce 1991, poskytuje přímou pomoc obětem, svědkům a pozůstalým po obětech kriminality. Tuto pomoc zabezpečuje prostřednictvím svých 12 pracovišť v 9 krajích České republiky. Jedná se o komplexní viktimologickou intervenci obětem a svědkům trestných činů. Služba je odborná, bezplatná a diskrétní. Osobní kontakt zajišťuje vždy dvojice poradců, právník a psycholog. Pro BKB pracuje 322 právníků a psychologů na bázi dobrovolnické práce.⁴

Do podvědomí veřejnosti se zapsala tato organizace především realizací protestní kampaně s přesným názvem „Prevence domácího násilí– změna praxe a legislativy v ČR.“ Tento projekt se uskutečnil v letech 2001 a 2006 a rozsáhlá medializace pak proběhla v roce 2007. Projekt byl spolufinancován partnerem organizace - sociálním investorem a zároveň iniciátorem projektu, což byla společnost Philip Morris ČR. Byl to doposud jediný velmi úspěšný projekt zaměřený na boj proti domácímu násilí, který byl v takovém rozsahu připraven a medializován za posledních deset let. Prioritně byly stanoveny cíle a strategie projektu. Jako dlouhodobé cíle projektu byly stanoveny následující:

- změnit vnímání domácího násilí v české společnosti
- vytvořit systém rychle účinné pomoci obětem domácího násilí
- aktivovat složky sociálního systému
- iniciovat vznik odpovídající legislativy
- završit projekt předáním odpovědnosti za problematiku domácího násilí příslušným státním orgánům a neziskovým organizacím

3.1.3 Nestátní organizace - Rosa, občanské sdružení

Občanské sdružení ROSA je nestátní nezisková organizace specializující se na pomoc ženám - obětem domácího násilí a jejich dětem a na prevenci násilí. Je to centrum pro týrané a osamělé ženy, která se ve své činnosti zaměřuje na přímou komplexní pomoc a

⁴ Zdroj: BKB projektová činnost
<http://www.bkb.cz/o-nas/projektova-cinnost/>

na prevenci tohoto jevu. Usiluje o zlepšení systému pomoci ženám - obětem domácího násilí a jejich dětem. Jako přímou pomoc obětem domácího násilí má ROSA registrovány podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách 3 sociální služby:

- **Odborné sociální poradenství** v Informačním a poradenském centru ROSA nabízí bezplatné jednorázové i dlouhodobé poradenství: sociálně právní, psychosociální, socioterapeutické. V případě potřeby a možnosti zajišťuje klientkám i právní poradenství.
- **Azylové ubytování** v azylovém domě ROSA s utajenou adresou pro ženy oběti domácího násilí a jejich děti. K pobytu v azylovém domě jsou přijímány ženy s dětmi i ženy bezdětné, které jsou ohrožené násilím v rodině. V azylovém domě nejsou krizová lůžka - k pobytu jsou ženy přijímány až po vstupní konzultaci v Informačním a poradenském centru ROSA. Za pobyt ženy platí, poradenství je bezplatné.
- **Telefonickou krizovou pomoc** zajišťuje občanské sdružení ROSA na pevné lince, SOS lince a na internetové adrese poskytuje poradenství. Internetové poradenství i telefonická pomoc slouží obětem domácího násilí, násilí ve vztazích, příbuzným obětí, pracovníkům státních institucí, sociálních odborů, neziskových organizací pomáhajících obětem domácího násilí.⁵

Mezi služby patří rovněž vytvoření bezpečnostního plánu, poskytování utajeného azylového bydlení pro ženy - oběti domácího násilí formou azylového domu a bytu. ROSA pomáhá ženám již od roku 1993 - nejprve jako nadace, od roku 1998 jako občanské sdružení.

3.1.4 Nestátní organizace - proFem o.p.s., konzultační středisko pro ženské projekty

Obecně prospěšná společnost proFem se již od roku 1993 zaměřuje na poskytování poradenských služeb a konzultací ženským projektům a organizacím. V oblasti ženských lidských práv a násilí na ženách se věnuje politickému lobbyingu, vydávání publikací a bezplatnému právnímu poradenství obětem domácího násilí. Rovněž poskytuje právní poradenství v poradně. Mezi základní činnosti se řadí:

⁵ Zdroj: [Rosa] občanské sdružení nabízející komplexní pomoc ženám
<http://www.rosa-os.cz/>

- odborné sociální poradenství
- právní poradenství
- sepisování dohod, žalob a podání soudu a jiným úřadům, dalších potřebných listin
- posuzování uvedených dokumentů vypracovaných jinou osobou ve věci klientek
- právní zastupování u soudních a jiných řízeních – jedná se o nadstandardní služby, není na ni právní nárok⁶

V současné době realizuje proFem následující dva hlavní projekty: projekt AdvoCats - zajišťující poradenství ženám, které se staly obětí dlouhodobého násilí a dále intervenční centrum v Příbrami.

3.1.5 Nestátní organizace Koordona – koalice neziskových organizací proti domácímu násilí

Byla založena v roce 2004 v Praze jako volné sdružení organizací zabývajících se právy žen v kontextu násilí na ženách a domácího násilí. Vznikla v návaznosti na společnou roční mediální a osvětovou kampaň proti domácímu násilí. Poskytuje poradenskou činnost spojenou s vedením azylových domů (s utajenou či neutajenou adresou) pro ženy - oběti domácího násilí; specializované právní a psychosociální poradny; organizace poskytující osvětu k problematice porušování lidských práv žen; organizace, jejichž širší poradenská činnost zahrnuje i oblast domácího násilí, a v neposlední řadě azylové domy pro matky s dětmi, jejichž klientela není jenom z oblasti domácího násilí.

3.2 Legislativa domácího násilí v České republice

Veřejnost v provedených výzkumech potvrdila, že domácí násilí je závažným problémem naší společnosti, jehož rámec přesahuje možnosti soukromé sféry rodiny a vyžaduje intervenci státu. A z toho důvodu se nyní budu věnovat domácímu násilí ve vztahu k českému právnímu řádu. Právní předpisy představují základní východiska právního řádu v České republice. Taková právní ochrana by měla být poskytována nejen rodině, ale měla by být s co největší intenzitou poskytována všem občanům s ohledem na život, zdraví, lidské důstojnosti a svobody. Cílem této práce není zabývat se právními aspekty domácího násilí v celém rozsahu a proto se zaměřím pouze na právní předpisy,

⁶ Zdroj: proFem: O proFemu
<http://www.profem.cz/>

kteře významným způsobem ovlivňují nejvyšší vztah a mají dopad na řešení domácího násilí.

Předpisy nejvyšší právní síly

V České republice nejvyšší úroveň právního řádu tvoří ústavní zákon č. 1/1993, Ústava ČR a zákon č. 2/1993 Sb., tj. Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“ nebo jen „Listina“). LZPS je usnesením předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992. Předsednictvo České národní rady vyhlásilo LZPS za součást ústavního pořádku v České republice.

Z hlediska domácího násilí je významný čl. 1, který deklaruje, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech a v čl. 6 garantuje právo na život. V čl. 7 Listiny poskytuje ochranu nedotknutelnosti osoby a zákaz krutého nelidského nebo ponižujícího zacházení. V čl. 10 LZPS zaručuje právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochraně jména. V čl. 12 LZPS je upravena nedotknutelnost obydlí a není povoleno vstupovat bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. Zákonem mohou být povoleny zásahy na nedotknutelnost obydlí jen tehdy, je-li to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím č. 135/2006 Sb.

V roce 2006 byl přijat zákon č. 135/2006 Sb. v oblasti ochrany před domácím násilím, který zásadně změnil situaci obětí domácího násilí s platností od 1. ledna 2007. Domácí násilí je vnímáno jako komplexní problém při kterém spolupracují policisté, psychologové, státní zástupci, advokáti soudci, lékaři, úředníci, sociální pracovníci státních i nestátních organizací (Dvořáková Závodská, 2006.) Tento zákon je stěžejní v tzv. institutu vykázání, který nově upravuje zákon o Policii České republiky č. 273/2008 Sb.. Po vyhodnocení situace a zjištění domácího násilí, má policista možnost vstoupit do vztahu a to tak, že vykáže nejdéle na 10 dní z obydlí násilnou osobu. K vydání rozhodnutí o vykázání policista nepotřebuje souhlas oběti a může tak učinit i proti vůli samotné oběti.

Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb.

Právní vztahy v rodině utvářejí relativně a zvláštní typ společenských vztahů v rámci soukromého práva a od jiných soukromoprávních vztahů odlišuje existence emocionálního, osobního a příbuzenského vztahu. V rodinných vztazích hrají důležitou roli morální pravidla. Řada ustanovení v tomto zákoně má pouze morální charakter a jsou zde vymezena konkrétní práva a povinnosti. Tyto práva o povinnosti nejsou

zákonem ani soudně vynutitelné. Příkladem je § 18 ve kterém je podle tohoto zákona uloženo manželům být si věrni, žít spolu, pomáhat si, pečovat společně o děti, vzájemně se respektovat a vytvářet zdravé rodinné prostředí.

3.3 Dílčí shrnutí

Vzhledem k tomu, že společnost zareagovala na odtajnění fenoménu domácího násilí a v návaznosti na politické změny na konci dvacátého století v České republice, začaly vznikat organizace, jejímž cílem bylo poskytnout jakoukoli formou pomoc obětem domácího násilí. Byly to prioritně nestátní neziskové organizace, které se této problematice začaly věnovat a vytvořily nabídku služeb, pomocí kterých bylo jejich cílem odstranit nebo alespoň minimalizovat dopady násilného chování partnera na oběti. V podstatě v tu dobu byly jediní, kteří podaly pomocnou ruku obětem. Podstatně později na tuto situaci odpověděl stát zřízením intervenčních center, a to až v roce 2006 na základě přijatého zákona č. 136/2006 Sb.. Tato centra poskytují obětem domácího násilí všestrannou pomoc. Ve společnosti i v odborné veřejnosti byla vyvolána diskuse k právní ochraně oběti a jejím výsledkem byla novelizace stávajících právních předpisů a přijetí nových předpisů upravujících ochranu oběti.

4 Proces poskytování sociálních služeb

V následující kapitole se budu zabývat jednotlivými částmi, které tvoří proces poskytování sociálních služeb. Nejdříve se budu snažit charakterizovat subjekty, které poskytují sociální služby a které jsou směřovány k sociálním objektům - k příjemcům sociálních služeb. Podrobněji pak popíši druhy poskytovaných sociálních služeb a jejich legislativní zakotvení. Sociální práci a postavení sociálního pracovníka v procesu poskytování sociálních služeb budu věnovat poslední část v této kapitole.

4.1 Sociální subjekty a sociální objekty

Sociální politika je realizována různými a četnými subjekty. „Stát svou sociální politikou působí jako subjekt integrující sociální politiku ostatních subjektů k tomu určenými formálními mechanismy.... Od ostatních sociálních subjektů se stát liší svými formalizovanými rozhodovacími, realizačními, donucovacími a kontrolními mechanismy“ (Tomeš in Matoušek, 2001, s. 171.) Sociální subjekty, jsou ty, které poskytují sociální služby a můžeme je charakterizovat dle Standardů kvality sociálních služeb zpracovaných MPSV ČR jako: „Zařízení sociálních služeb [je] samostatná jednotka pro poskytování sociálních služeb charakterizovaná adresou, skupinou uživatelů, pracovním týmem, souborem na sebe úzce navazujících služeb a prostorem pro poskytování služeb a/nebo oblastí působnosti (např. obec nebo její část).“⁷ Ve skutečnosti jsou to tedy samostatné organizace, které tvoří jeden z prvků sociální struktury s formálními znaky, mezi které patří cílová skupina uživatelů sociálních služeb nebo skupina sociálních pracovníků vykonávajících sociální práci. Pro formalizované sociální systémy je podle Tomeše specifické systematické úsilí o naplňování a realizaci sociální politiky, „... *formalizované sociální systémy zpravidla systematicky a dlouhodobě prokazují určité sociálně politické úsilí něco prosazovat, konat nebo bránit, činit nebo poskytovat. Ať formalizované sociální systémy vznikly pro jakýkoli cíl, vždy mají určitou sociální politiku, protože jejich prvky jsou lidé*“ (Matoušek, 2001, s. 157.) Základním rozdělením sociálních subjektů je rozdělení organizací na státní a nestátní. Státní organizace zřizuje stát, který je rovněž

⁷ Zdroj: MPSV
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5964/pruvodce.pdf>

zabezpečuje po stránce finanční. Dále jsou to organizace zřizované fyzickými či právníckými osobami, které jsou sice regulovány státem a jeho zákony, avšak nepodléhají nutně státní sociální politice a jejím cílům (Matoušek a kol., 2001.) Při aplikaci sociální politiky má stát ve svých rukou největší moc. Sociální subjekty, které nezřizuje stát, mívají nejčastěji formu obecně prospěšné společnosti, nadace, občanského sdružení, často církevní společnosti jejichž zřizovateli jsou v souladu s právními předpisy fyzické nebo právnícké osoby.

Objekty sociální politiky jsou ti, kterým jsou opatření sociální politiky určena, na něž jsou orientována. Podle autora Krebse je základem jedinec se svými jedinečnými vlastnostmi, schopnostmi, zájmy, potřebami a jsou rozhodující jeho nezadatelná práva na lidskou důstojnost a svobodné rozvíjení osobnosti (Krebs, 2007.) Autor Tomeš za objekt sociální politiky považujeme ty, k nimž tato politika směřuje a kdo z ní mají prospěch, ať jsou to jedinci nebo vymezené skupiny z pohledu jejich potřeb společností legitimně uznávaných. Uvádí: „Jsou jimi skupiny osob nebo jednotlivci uvnitř či vně sociálního systému. Za předmět sociální politiky považujeme sociálně uznanou potřebu objektu, kterou subjekt svou sociální politikou chce uspokojit“ (Tomeš, in Matoušek a kol., 2001, s. 160.) Kubalčíková (2004) chápe jako uživatele sociálních služeb jednotlivce, skupiny či komunity a podle toho se klienti sociálních služeb dají rozdělit na klienty jednotlivce, klient skupina a klient komunita. V kategorii skupin coby klientů sociálních služeb se nejčastěji stávají rodiny, kterým jsou poskytovány sociální služby nejčastěji spojené s rozvody, s různými závislostmi a často s výskytem násilného chování v rodině. Komunitě v postavení klienta se často poskytují sociální služby spojené s nezaměstnaností a často i minoritním skupinám občanů žijících v jedné lokalitě.

4.2 Sociální služby

Sociální služby slouží jako jeden z nástrojů sociální politiky. Autor Tomeš (1996) je staví do popředí a charakterizuje je jako nejnáročnější nástroj sociální politiky s odůvodněním, že k naplňování vyžadují peníze, právní prostředky a instituce. Pouze za splnění všeho uvedeného, lze očekávat, že sociální služby budou jako nástroj sociální politiky plnit svou roli. A dále stejný autor ve své knize popisuje sociální služby následovně:

„Pojem sociální služba (anglicky social service) je používán v těchto souvislostech:

(i) jako druh péče poskytované konáním (službou) státní (obecní) instituce ve prospěch jiné osoby,

(ii) šířeji jako činnosti (výkon) ve prospěch občanů poskytované soukromoprávní nebo veřejnoprávní institucí přímo nebo soukromoprávní institucí za podpory veřejnoprávní instituce,

(iii) jako sociální práce (odborná činnost profesionálních pracovníků) ve prospěch lidí v sociální nouzi“ (Tomeš, 2001, s. 27.)

Sociální službou Šesták (2004) rozumí činnost nebo souhrn činností poskytující osobám pomoc v nepříznivé sociální situaci a ochranu před sociálním vyloučením s cílem umožnit jim zapojení do běžného života společnosti a využívat obvyklým způsobem jiných systémů (např. bydlení, školství, zdravotnictví, služby zaměstnanosti atd.) Rovněž autor Šesták (2004) popisuje sociální službu jako službu veřejnou, která je poskytována prostřednictvím zařízení sociálních služeb. Služba napomáhá člověku v nepříznivé sociální situaci tuto situaci vyřešit nebo rozšířit možnosti zvládat tuto situaci vlastními silami. Podle Kozlové (2005) je základní rozdělení sociálních služeb založeno na vymezení základních služeb a komplexů služeb. Základní služby představují výchozí prvky systému - komponenty neboli součásti dále nedělitelné, které v kontaktu se situací uživatele vytvářejí komplexy služeb.

V naší společnosti se dlouho nedařilo právně zakotvit sociální služby a tím raagovat na vzniklou společenskou situaci a poptávku, neboť stále byly platné právní předpisy z období před rokem 1989, přestože vznikaly organizace, které tyto služby poskytovaly. Změna nastala v roce 2006, kdy byl přijat zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, jehož účinnost byla stanovena od 1. ledna roku 2007. Dá se říci, že poprvé nejen sociální služby, ale i postavení sociálního pracovníka, dostaly zákonnou podobu. V zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se sociální služby rozdělují na:

- Ambulantní - za kterými osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování
- Terénní - jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném sociálním prostředí
- Pobytové - spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb

V zákoně je rovněž upravena kategorizace sociálních služeb:

- Sociální poradenství - obsahuje základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství. Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin ve specializovaných poradnách.
- Služby sociální péče - napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost s cílem umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav zajistit jim

důstojné prostředí a zacházení. Mezi služby sociální péče se řadí: osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení a sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče.

- Služby sociální prevence - napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto vyloučeny pro krizovou sociální situaci, životní výkyvy a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Do druhů služeb sociální prevence patří: ranná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, terapeutické komunity, terénní programy a sociální rehabilitace.

Autorka Kozlová (2005) rozděluje sociální služby z možných řad hledisek. Podle charakteru činnosti mohou být služby členěny na služby sociální péče, sociální prevence a služby sociálních aktivit. A stejná autorka je dále člení na sociální služby dle délky poskytování na dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé.

4.3 Standardy kvality poskytování sociálních služeb

Standardy kvality sociálních služeb doporučované od roku 2002 MPSV se staly platným právním předpisem od 1. 1. 2007. Standardy byly uzákoněny v právním předpise, znění jejich kritérií je obsahem přílohy č. 2 vyhlášky č. 505/2006 Sb., prováděcího předpisu k zákonu č. 108/2006 Sb. o sociálních službách v platném znění.

Vzhledem k tomu, že vznikaly ve spolupráci s uživateli a poskytovateli sociálních služeb, lze standardy rozdělit do 15 kritérií, které nám popisují, jak má vypadat kvalitní sociální služba. Standardy jsou formulovány obecně, existuje mezi nimi vzájemná propojenost a jsou platné pro všechny typy služeb. Jsou měřitelné a jejich smyslem je posoudit kvalitu nabízených služeb. Dle § 88 zák. č. 108/2006 Sb. v pl. znění jsou standardy kvality sociálních služeb závazné pro všechny poskytovatele sociálních

služeb.

Standardy kvality sociálních služeb v České republice jsou rozděleny do tří částí. Jedná se o procedurální standardy, provozní standardy a personální standardy. Mezi nejdůležitější patří procedurální standardy, které stanovují, jak má vypadat poskytovaná služba. Je zaměřena na jednání se zájemcem o sociální službu a její přizpůsobení se individuálním potřebám uživatelů. Dále se věnuje ochraně práv uživatelů a to v podobě stížností na kvalitu nebo způsobu poskytování sociální služby. Provozní standardy jsou soustředěny na technické zázemí, dostupnosti a ekonomickém zajištění služeb ve kterém jsou poskytovány. Personální standardy se věnují kvalifikačním předpokladům personálu. Je závislá na pracovnících zajišťující služby, na jejich vedení, vzdělání, dovednostech a na podmínkách, které mají pro svoji práci.⁸

Skutečností je, že existuje různorodost situací v péči o osoby ohrožené domácím násilím, je nekonečná a nemůže být popsána do nejmenšího detailu a proto standardy kvality budou vždy poskytovat velkou míru variability.

4.4 Sociální práce

Profese, které označujeme jako pomáhající, jsou svým obsahem spíše posláním než pouhým výkonem povolání. Patří mezi ně práce sociálních pracovníků, která se vyznačuje velkou mírou pomoci, vznikají vztahy mezi pomáhajícím – sociálním pracovníkem a tím, komu sociální pracovník pomáhá.

Sociální práce je dle autora Navrátila (2001) definována jako činnost, která „pomáhá lidem řešit jejich osobní, skupinové a komunitní problémy.“ Na dvě základní úrovně dělí sociální práci autor Matoušek (2003) a to na mikroúroveň a makroúroveň, což v praxi znamená rozlišení o jak velkou skupinu se jedná, u které sociální pracovník aplikuje sociální práci. Dá se říci, že dle uvedeného autora mikroúroveň znamená, že sociální pracovník zde pracuje individuální formou a podporuje v individuální rovině klientovy schopnosti vyrovnat se s jeho problémy. Do této úrovně spadá i práce s rodinami. Opakem této formy sociální práce je sociální práce na úrovni makro, kdy je sociální práce prováděna s velkými skupinami, organizacemi, komunitami, to znamená s více občany. Sociální práce hraje v současné době v naší společnosti velkou roli.

⁸ Zdroj: MPSV
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5964/pruvodce.pdf>

Pomáhat druhým lidem je podle Úlehly (2005, s. 9) považováno za samozřejmost, která vychází především z dobré výchovy a z pocitu člověka být potřebný. Pokud se ovšem z pomoci druhým stane poslání, je člověk považován za profesionála, a jeho práce směřuje k tomu, aby přispěl ke zlepšení života těchto lidí.

„Posláním sociální práce (...) je vést dialog mezi tím, co chce společnost ve svých normách, a tím, co si přeje klient. (...) Obecný cíl sociální práce je v soustavné koordinaci změn na straně norem i na straně klientových způsobů“ (Úlehla, 2005, s. 25.) Specifické pro sociální práci je to, že sociální pracovníci shromažďují informace z vlastního zkoumání a zjišťují i informace z jiných zdrojů. Tato zjištění hrají velkou roli při stanovování diagnostiky sociálního problému a při jeho samotném řešení. Pro kvalitní práci sociálních pracovníků je předpoklad, že získané poznatky a informace budou vyhodnocovat a přizpůsobovat individuálnímu rozdílu klientů a nebudou je používat mechanicky a dle stejných kritérií. Cíl sociální práce podle Navrátila (2001, s. 11 - 12) je snaha o obnovení nebo zlepšení sociálního fungování jednotlivců, skupin či komunit. Sociální fungování můžeme vnímat jako „*naplnění rolí člověka ve společnosti, ve vztahu k lidem v bezprostředním sociálním okolí i ve vztahu k sobě samému*“ (Navrátil, 2001, s. 13.) Na jedné straně v sociálním fungování stojí společnost a její očekávání, na straně druhé očekávání samotných jedinců, skupiny či komunity. Autor Musil (2004) ve své knize „Ráda bych Vám pomohla, ale...“ popisuje, jak Barlettová se před padesáti lety pokusila rozpoznat „společný základ“ různých specializací v sociální práci. Konstatovala, že sociální práce se v Americe původně vyvíjela odděleně v několika nezávislých „sektorech“ - v rámci pomoci dětem a rodinám, lidem s mentálním postižením, vězňům a dále ve zdravotnictví, ve školství a v kontextu služeb, které nabízely obce. Jak píše Musil (2004) podle Barlettové se pracovníci všech kategorií při práci s klientem zaměřují na problémy, které plynou z klíčových životních situací.

V současné době se zpracovávají podklady pro teze k právní úpravě, jež by měla zajistit kvalitu výkonu sociální práce, profesní rozvoj a růst pro sociální pracovníky a zvýšit prestiž oboru. Předpokládá se, že budou upraveny podmínky pro poskytování pomoci sociální práce klientům tak, aby lépe odpovídaly zvláštním rysům oboru a výkonu sociální práce. Cílem prováděné úpravy je nutnost rovněž umožnit sociálním pracovníkům přiměřeně reagovat na objevující se problémy, konflikty a napětí. Zákon

by měl hlavně upravovat profesní komoru, jako samosprávnou státem pověřenou instituci, která by sloužila ke garanci kvality, určování rozvoje a celoživotního vzdělávání a při splnění určitých podmínek také k udělování oprávnění k registrovanému výkonu sociální práce. Výsledný dokument by měl být právně formulován, kde by sociální práce nebyla považována za zaměstnání, ale profesi. Tato právní úprava by měla být předložena v tomto roce, tzn. 2013 do legislativního procesu (Kodymová, Suda a Musil, 2012, s. 49 - 52.)

4.5 Sociální pracovník

Jak uvádí Nečasová (2008) sociální práce není povoláním, ale posláním. Podle Matouška pokud se lidé rozhodnou stát sociálními pracovníky, berou na sebe povinnosti jak k profesi, tak i k zaměstnavateli a očekává se od nich, že si budou tyto povinnosti plnit. Práva a povinnosti definuje právní systém, zaměstnavatel a profesní standardy. Vzhledem k tomu, že sociální pracovník zasahuje do života klientů, je institucionální rámec velmi důležitý. Mezinárodní definice sociální práce uvádí, že sociální pracovníci se stávají agenti změny ve společnosti (Sociální práce, 2008.) Profese sociálního pracovníka vznikla jako reakce na potřebu řešit sociální problém a nalézt možnosti a postupy sociální práce k jeho odstranění, jak u jedince tak ve společnosti, popisuje Hanuš (2007.) Dle autorky Kutnohorské profesní role sociálních pracovníků je taková, že jsou prostředníky mezi klientem, který z rozličných důvodů potřebuje pomoc a společnosti. Pomáhá a podporuje klienta a zároveň se snaží o jeho začlenění zpět do společnosti, jestliže z nějakého důvodu došlo k jeho vyčlenění a to takovým způsobem, který je v dané společnosti a v dané etapě vývoje obvyklým (Kutnohorská, Cichá, Goldmann, 2011.) Pro sociální práci je velmi důležitá profesní etika, která aplikuje obecná etická ustanovení na konkrétní profesi, k čemuž jí slouží tzv. etický kodex. (Jankovský, 2003.) Podle Musila musí umět sociální pracovník poskytnout komplexní sociální pomoc a musí umět s klientem navázat vztah. To vše za dodržení etických zásad, které jsou uvedeny v Kodexu sociálních pracovníků (Havrdová, 1999).

Sociálního pracovníka definuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V něm je uvedeno, že se jedná o pracovníka, který vykonává: sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně-právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, poskytuje sociálně právní poradenství, provádí analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, provádí odbornou činnost v zařízeních služeb sociální prevence, provádí depistážní činnost, poskytuje

krizovou pomoc, sociální poradenství a sociální rehabilitaci, zajišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. (§ 109 zák. 108/2006 Sb.).

4.6 Dílčí shrnutí

Sociální služby v rezortním pojetí jsou v současnosti v České republice součástí státního systému sociálního zabezpečení. Jejich cílem je chránit občana tím, že v jeho prospěch něco konají. Sociální služby zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, případně komunity. Zřizovatelem i poskytovatelem sociálních služeb mohou být i nestátní neziskové organizace, které přispívají k rozvoji občanské společnosti. Ten, kdo využívá sociální služby je označován jako objekt - příjemce sociální služby, klient. Druhy sociálních služeb mají zákonnou podobu a musí být poskytovány v zájmu osob a v náležité kvalitě, aby bylo vždy zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob. Sociální služby mají být především aktivizační a mají podporovat samostatnost klientů a předcházet nepříznivé sociální situaci. Zaměstnanci v sociálních službách jsou v postavení pomáhajících pracovníků a musí pro tuto práci splňovat zákonné podmínky. Sociální pracovník musí umět poskytnout komplexní sociální pomoc a musí umět s klientem navázat vztah a to vše za dodržení etických zásad.

5 Metodologie výzkumu

Tato část práce bude popisovat mnou zvolenou metodu výzkumného procesu a samotný popis průběhu výzkumu, který jsem využila pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky této práce, která zní: „Jaká jsou pozitiva a negativa služeb neziskové organizace zabývající se pomocí ženským obětem domácího násilí v pražském regionu.“

Nejprve definuji v podkapitole 5.1 metodu prováděného výzkumu a blíže charakterizuji zvolenou metodu a poté zdůvodním výzkumnou strategii, která je nezbytná pro realizaci výzkumu a zodpovězení dílčích výzkumných otázek a následně zodpovězení hlavní výzkumné otázky. Nedílnou součástí výzkumu byl samostatný sběr dat a volba výzkumného vzorku, které poměrně podrobně popisují v podkapitole 5.1.4. Tato kapitola bude ukončena tabulkou, v níž bude přehledně uveden cíl práce, hlavní výzkumná otázka, výzkumné dimenze a na ně navazující dílčí výzkumné otázky, operacionalizace, dále pracovní otázky, které mi sloužily ke konstrukci scénáře rozhovorů, které jsem provedla jak s pracovníky nestátní organizace, tak i s ženami, které využily jejich služeb. Tabulka bude ukončena uvedením sběrem dat, to znamená, jakou formou jsem data získala.

5.1 Metoda prováděného výzkumu

Snahou empirické části této práce je zjistit, jaká jsou pozitiva a negativa služeb neziskové organizace zabývající se pomocí ženským obětem domácího násilí v pražském regionu.

K zodpovězení výše několikrát uvedeného cíle této práce jsem si zvolila kvalitativní metodu sběru, která představuje proces hledání porozumění založené na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Creswell, 1998, in Hendl, 2005, s. 50.)

Jedinečnost kvalitativního výzkumu nespočívá v absenci samotných čísel, ale umožňuje nám získání velkého množství informací. Získané informace nejsou výsledkem velkého počtu respondentů, ale naopak mohou se týkat jen malého počtu dotazovaných. Získané informace umožňují analyzovat námi zkoumané téma do hloubky, protože jsou konkrétnější a podrobnější. Na počátku je určení základní výzkumné otázky a z nich plynoucí dílčí výzkumné otázky. V průběhu výzkumu lze

doplňovat otázky, což činí výzkum pružnější. V průběhu celého výzkumu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale i hypotézy a nová rozhodnutí jak pokračovat při sběru dat (Hendl, 2005.) Tento postup využívá logiku induktivního postupu. Samotná osobnost výzkumníka hraje velkou roli při realizaci kvalitativního výzkumu. Při realizaci samotného výzkumu se výzkumník a zkoumaná osoba stávají rovnocennými partnery. (Disman, 2000.)

5.1.1 Cíl výzkumu a jeho zdůvodnění

Cílem prováděného výzkumu bylo nalezení odpovědi na hlavní výzkumnou otázku, která zní: „Jaká jsou pozitiva a negativa služeb neziskové organizace zabývající se pomocí ženským obětem domácího násilí v pražském regionu?“ K odpovědi na tuto otázku využiji výzkum pomoci kvalitativní strategie, konkrétně pak polostandardizovaných rozhovorů s pěti ženami, které využily služeb vybrané neziskové organizace v pražském regionu a rovněž provedu polostandardizované rozhovory s třemi pracovníky pražské neziskové organizace, která ženám – obětem domácího násilí službu poskytovala. Ženy, které se výzkumu zúčastní, žily v partnerském vztahu a osobně se setkaly s domácím násilím ze strany partnera.

Důvod, proč se zabývám právě touto problematikou je ten, že se domnívám, že v současné době nestátní organizace poskytující služby obětem násilných činů nejsou schopny v požadovaném rozsahu poskytnout služby ženám – obětem domácího násilí - dle jejich očekávání. Budu muset zjistit, zdali jsou očekávání žen - obětí dostatečně reflektivní a dovedou své potřeby specifikovat a dále jak je možné tyto potřeby naplňovat ze strany poskytovatelů. Dále jsem přesvědčena o tom, že pokud by neziskové nestátní organizace poskytovaly více typů služeb pro ženy, které se staly oběťmi domácího násilí, bylo by to pro samotné ženy přínosem. Pokud by nestátní organizace poskytovaly více služeb a tyto služby by dosahovaly předpokládané výsledky, ženy by získaly důvěru v tyto organizace a jejich služby by určitě vyhledaly podstatně dříve a následně je využívaly. Svou životní situaci by řešily daleko dříve a to za pomoci nestátních neziskových organizací, které pomoc obětem domácího násilí poskytují.

Své přesvědčení můžu demonstrovat na případu spisovatelky Simony Monyové, kdy v měsíci srpnu 2011 snad všechna média informovala veřejnost o její násilné smrti. Jako příklad můžu uvést Brněnský deník dne 4. 8. 2011 a rovněž deník Lidové noviny následujícího dne, které se uvedené tragické události podrobně věnují. Jednalo se o známou osobnost, oblíbenou spisovatelku románů s tematikou blízkou ženám. Ve svých románech popisovala partnerské vztahy mezi mužem a ženou, a rovněž se ve svých knihách věnovala mezigeneračním konfliktům, které se odehrávají v rodině. S odstupem

času, a to 12. října 2011, Lidové noviny se na své titulní straně k této kauze opět vrátily, ovšem již z jiného úhlu pohledu. Jejich článek s názvem „Domácí násilí. Smrt Monyové přiměla ženy mluvit.“ je přímou ukázkou toho, jak ženy, které v tu dobu žily v násilném partnerském vztahu, vyhledaly ve velké míře nestátní neziskové organizace a využily jejich služeb.

5.1.2 Zvolená metoda zkoumání a technika sběru dat: polostandardizované rozhovory

Metoda při získávání a sběru dat je dána mnoha okolnostmi. Při získávání dat kvalitativní metodou se využívá základní techniky, při níž je zúčastněné pozorování a nestandardizovaný rozhovor. Z hlediska citlivosti dané problematiky zkoumání jsem zvolila, dle mého názoru, nejvhodnější techniky sběru dat a to techniku polostrukturovaných rozhovorů, které se mi jeví jako nejvhodnější. U techniky kvalitativního rozhovoru, se lze ujistit, zda dotazovaný otázce rozumí. Kromě jiného lze u dotazovaného vyjavit subjektivní pohledy a případné názory s možností samostatně navrhnout různé možné vztahy a souvislosti (Hendl, 2005). Podle Hendla (2005, s. 173 – 176) rozlišuje čtyři druhy nestandardizovaného rozhovoru:

1. strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami
2. rozhovor pomocí návodu
3. neformální rozhovor
4. narativní rozhovor

Při samotném výzkumu jsem se snažila o to, aby dotazovaní respondenti nabyli přesvědčení, že poskytnuté informace a poznatky budou správně využity. Pro rozhovory jsem si vypracovala seznam pokládaných otázek. Rovněž jsem kladla důraz a záměrně jsem nechala prostor respondentům, kteří chtěli sdělit vlastní názory či osobní zkušenosti k dané problematice. Pokud jsem se dostala do situace, kdy jsem nerozuměla jejich odpovědi, tak jsem se jich doptávala a ujasňovala si jejich výpovědi. Pokud z rozhovoru respondentů vyplynula odpověď na určitou otázku dříve než jsem se na ní zeptala, upustila jsem od opakovaného dotazování. Snažila jsem se, abych působila na respondenty věrohodně, bylo mi sděleno co nejvíce informací a aby nabyly dojem, že mě jejich sdělení zajímá a dokáží vhodným způsobem využít poskytnuté informace. Dále jsem se snažila o to, abych přiměla respondenty k tomu, aby mi sdělovali své zážitky pravdivě a nezkreslovali je.

5.1.3 Výhody a nevýhody kvalitativní strategie

V termínu kvalitativní výzkum je obsaženo více výzkumných strategií zaměřených na rozkrytí sociální reality a já jsem se osobně rozhodla pro provedení

polostrukturovaných rozhovorů s respondenty. Uvedený rozhovor je vlastně kombinací prvků strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru. Miovský uvádí, že výhodou polostrukturovaného interviu je skutečnost, že eliminuje nevýhody strukturovaného i nestrukturovaného rozhovoru tím, že ponechává respondentům větší prostor pro vyjádření a zároveň se drží určitého schématu, které mu zaručuje maximální výtěžnost informací. „*Možnost kombinace prvků nestrukturovaného a i strukturovaného interviu činí z metody polostrukturovaného interviu téměř ideální nástroj pro oblasti aplikace většiny výzkumných plánů v rámci kvalitativního výzkumu*“ (Miovský, 2006, s. 161.) U polostrukturovaného rozhovoru jsou definované tzv. jádrové informace, které obsahují minimum otázek nebo okruhů, které by měl tazatel s respondentem probrat. Část rozhovoru má tedy volnější charakter. Jsem si vědoma, že při samotném vedení výzkumného rozhovoru musím dbát na to, abych respondentům poskytla dostatečný prostor pro vyjádření odpovědí, a zároveň je potřeba schéma rozhovoru kontrolovat, aby se respondenti vyjádřili ke všemu, co je zapotřebí k zodpovězení základní výzkumné otázky. Považuji rovněž za výhodu polostrukturovaného rozhovoru, že mohu, v případě potřeby, požádat účastníky výzkumu o upřesnění a vysvětlení toho, jak danou věc myslí. Po celou dobu sběru dat jsem dbala na to, aby byla výzkumná situace vytvářena nejen mnou, ale také respondenty. Jak upozorňuje Miovský, vzájemná pozice mezi účastníky výzkumu by měla být rovnocenná. „*Nevnucejeme účastníkům výzkumu za každou cenu naši představu o tom, jak výzkumná situace má proběhnout, ale chápeme ji jako dialogickou, tj. spoluvytvářenou oběma stranami.*“ (Miovský, 2006, s. 173.) Opodstatnění vidím v tom, že lépe porozumím sdělovaným informacím a jak jsem již dříve uvedla, budu moci reagovat na sdělované informace a tato zvolená výzkumná metoda mi dovolí operativně přizpůsobit průběh rozhovorů. Neboť podstatou kvalitativního výzkumu je porozumět lidem a popsat, jak oni chápou situace a jevy a proč jednají určitými způsoby (Gavora, 2000.) V samotném výzkumu nejde proto o hledání objektivně dané reality, nýbrž o porozumění tomu, jak lidé realitu vnímají a interpretují (Šed'ová, 2006, s. 44.) Autor Petrusek (1993, s. 129) uvádí, že „*předmětem kvalitativní metodologie je studium běžného, každodenního života lidí v jeho přirozených podmínkách.*“ K tomu, abych získala odpověď na hlavní výzkumnou otázku, jsem použila metody analýzy dokumentů a polostrukturovaných rozhovorů, kdy jsem se držela stanoveného schématu a současně tato metoda dávala větší prostor respondentům pro jejich sdělení.

Přesto všechno, že jsou mi známy i nevýhody mé zvolené strategie pro výzkum, rozhodla jsem se pro ni. Domnívám se, že výhody převyšují, avšak nyní se zmíním o popisovaných nevýhodách kvalitativní strategie. Podle autora Dismana, je u této strategie nízká reliabilita a obtížná zobecnitelnost na určitou populaci. Ta především

vychází z toho, že výzkumník pracuje pouze s omezeným, nižším počtem respondentů nebo materiálů. Tato slabá stránka výzkumu se dá avšak eliminovat získáním podrobnějšího vhledu do zkoumaného tématu.

Dále bývá poukazováno na skutečnost, že kvalitativní metoda je zatížena subjektivitou výzkumníka a on zde hraje velkou roli. Tato výtka je opodstatněná, neboť v kvalitativním šetření se skutečně badatel sám stává výzkumným nástrojem. Tazatel v roli výzkumníka ovlivňuje proces sběru dat i jejich interpretaci. Tento vliv nelze zcela eliminovat a je považován „za proces interakce mezi výzkumníkem (případně jeho nástroji) a zkoumaným fenoménem.“ (Miovský, 2006, s. 265.) Je proto třeba pracovat velmi reflektovaně a při prováděných rozhovorech s respondenty mít stále své jednání pod kontrolou. A i přes uvedené nevýhody považuji zvolenou strategii kvalitativního výzkumu za správně zvolenou výzkumnou metodu.

5.1.4 Teritorium prováděného výzkumu a popis výzkumného vzorku

Prováděný výzkum byl uskutečněn v pražském regionu. Výzkumný vzorek osob byl vybrán prostřednictvím záměrného výběru, jenž nám umožňuje vytyčení kritérií, která korespondují s oblastí zájmu našeho problému a je předpokladem vyskytujících se sledovaných procesů (Silverman, 2000.) Pro účely kvalitativního výzkumu se vzorkem výzkumu staly respondenti, které mohu rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvořily ženy, které využily služeb pražské nestátní neziskové organizace poskytující služby obětem domácího násilí. Druhá skupina respondentů byla tvořena samotnými pracovníky pražské neziskové organizace.

Výzkumný vzorek v první skupině byl tvořen pěti ženami, které v období dvou předcházejících let využily služeb nestátní neziskové organizace. Dá se říci, že bylo provedeno tzv. kritériální vzorkování, neboť jsem vědomě vybrala do výzkumného vzorku ženy, které mají osobní zkušenost s domácím násilím a pomoc hledaly u nestátní neziskové organizace. Druhá skupina respondentů se skládala ze tří pracovníků nestátní neziskové organizace. Při výběru výzkumného vzorku nebyla uplatněna žádná jiná specifika jako je např. věk nebo vzdělání. Kritéria pro účast ve výzkumu jsem tedy jasně stanovila a dá se dle Pattona (1990, in Hendl, 2005) konstatovat, že výzkumný vzorek splňoval kritériální vzorkování. Vzhledem k tomu, že v dané nestátní organizaci pracuje má spolužačka, stala se pro mě klíčovou osobou, která mi prioritně zprostředkovala kontakty na obě dvě skupiny respondentů. Před zahájením samotného výzkumu jsem se osobně se všemi respondenty seznámila, kde jsem všem představila svůj výzkum. Popsala jsem cíl výzkumu a k jakému účelu budu výzkum provádět. Zdůrazňovala jsem zachování etiky výzkumu, mlčenlivost o sdělených informacích a dále jsem je ujistila o jejich anonymitě. Individuálně jsem je seznámila s průběhem

našeho rozhovoru a to, že si budu jejich sdělení nahrávat na záznamové zařízení a činit poznámky do notesu. K mému překvapení všichni oslovení respondenti vyslovili souhlas s účastí ve výzkumu a skutečně se následovně do výzkumu aktivně zapojili.

Nyní přistoupím k individuálnímu popisu jednotlivých charakteristik respondentů a to z obou skupin, které tvořily výzkumný vzorek. Pro zachování anonymity nebudu uvádět jména respondentů, ale budu je označovat čísly.

Tabulka č. 1 I. skupina respondentů - ženy, které mají osobní zkušenost s domácím násilím a pomoc hledaly u nestátní neziskové organizace

Respond.	Věk	Počet dětí (zletilé, nezletilé)	Rodinný (partnerský) stav	Délka soužití	Profese	Vzdělání
R1	28	bezdětná	svobodná	6	asistentka	středoškolské
R2	33	1 nezletilé dítě	vdaná	12	nezaměstnaná	základní
R3	43	2 zletilé děti	rozvedená	20	sociální pracovnice	vysokoškolské
R4	39	2 nezletilé děti (1 z prvního manželství)	vdaná (2x)	16	rodičovská dovolená	středoškolské
R5	52	2 zletilé děti	rozvedená	23	zdravotní sestra	středoškolské

Zdroj: autorka

Tabulka č. 2 II. skupina respondentů - pracovníci nestátní neziskové organizaci

Respondent.	Žena/Muž	Věk	Rodinný stav	Délka praxe v NNO	Vzdělání
R6	žena	44	vdaná	5	vysokoškolské
R7	muž	53	ženatý	4 (externí pracovník)	vysokoškolské
R8	žena	34	rozvedená	3	středoškolské

Zdroj: autorka

5.1.5 Organizace a popis výzkumu

Rozhovory s respondenty probíhaly v měsíci dubnu tohoto roku. Přestože jsem se s respondenty již jednou osobně setkala a seznámila se s nimi, přistupovala jsem k nim při samotných rozhovorech s velkým respektem a to především k pracovníkům neziskové nestátní organizace. Na začátku rozhovorů jsem pociťovala nervozitu a docela obtížně jsem rozhovory navazovala. Ke zbavení mé nervozity a respektu mi

pomohl úsměv a přímý pohled a záhy jsem se tohoto respektu zbavila. Všechny rozhovory s respondenty proběhly bezproblémově a na mé straně s pocitem uspokojení.

Respondenty jsem při mém prvním kontaktu s nimi upozornila na tu skutečnost, že mohou od provedení rozhovoru odstoupit, pokud si to do doby provedení rozhovoru rozmyslí. Zdůraznila jsem, že to bude pouze jejich svobodné rozhodnutí a já je budu v celém rozsahu akceptovat. Dále jsem jim sdělila, že všechny informace budou využity jen pro daný účel a že se přizpůsobím místu a době, která jim bude pro provedení rozhovoru vyhovovat. Pouze jsem jim sdělila, že požadovaný výzkum je třeba uskutečnit v určitém časovém rozmezí.

Na začátku každého rozhovoru a během celého průběhu jsem se snažila o získání důvěry ze strany respondentů, neboť výzkum směřoval i k velmi citlivým otázkám a to především u žen, které vyhledaly pomoc nestátní neziskové organizace v počátku rozhovoru, kde popisovaly svou životní situaci. Snažila jsem se jim vyjádřit empatii a svým přístupem i sounáležitost. Jednotlivé rozhovory byly provedeny během sedmi dnů. Respektovala jsem jejich volbu místa, v šesti případech byl rozhovor proveden v zařízení nestátní neziskové organizace a ve dvou případech v prostorách jejich stávajících zaměstnavatelů. Pouze u jedné respondentky jsem se s ní setkala v jejím domácím prostředí, neboť pečovala o malé dítě a zázemí domova pro ni bylo vyhovující. Délka rozhovorů byla velmi individuální a odvíjela se od komunikativních schopností respondentů. Žádný rozhovor nebyl kratší třiceti minut. Přestože jsem měla v úmyslu rozhovory nahrávat, tak jsem tak neučinila. Akceptovala jsem přání prvních dvou respondentů rozhovory nenatáčet a dalších respondentů jsem se již nedotazovala na souhlas s natáčením. Průběh rozhovorů jsem si zaznamenávala do předem připraveného scénáře, zaměřila jsem se na nosné informace sdělované od respondentů. Po ukončení každého rozhovoru jsem si ještě doplnila písemné záznamy, neboť jsem je měla v čerstvé paměti. Při záznamech jsem nepoužívala formu doslovnou, nýbrž jsem zvolila formu výstižnou, to znamená, že jsem věcné odpovědi přepsala do předem připravené osnovy.

Během rozhovorů jsem se snažila o to, aby všem respondentům byly položeny stejné otázky. V případech, kdy respondenti mi sami spontánně informace sdělovali, jsem je v podstatě nepřerušovala. V několika případech jsem odvodila, že respondenti správně mou pokládanou otázku nepochopili a proto jsem ji položila znova nebo jsem jí obměnila tak, aby význam otázky zůstal zachován. Z toho důvodu nebyly položeny otázky všem respondentům ve stejném pořadí. Cílem bylo, aby všichni respondenti odpověděli na stejné nosné otázky. Mým cílem při komunikaci s respondenty bylo udržení očního kontaktu, čímž jsem jim chtěla dát znát, že sdělované informace mě zajímají a tím si získat jejich větší důvěru.

Na závěr rozhovorů jsem všechny respondenty vyzvala a dala jim prostor, že pokud mi chtějí ještě cokoli sdělit k danému tématu, mají možnost. Měla jsem zájem na tom, aby z našeho rozhovoru si odnesly pocit, že mi sdělili vše, co má pro provedení výzkumu hodnotu.

5.1.6 Operacionalizace dílčích výzkumných otázek

Součástí každého empirického výzkumu je operacionalizace a zahrnuje konkretizaci teoretických subjektů, objevení indikátorů instrumentace. Je to proces, ve kterém dochází ke snižování míry abstrakce sledovaných jevů či procesů. Znamená to tedy, že teoretické koncepty jsou převáděny do podoby měřitelných ukazatelů – teoretický jazyk je převeden do jazyka běžné mezilidské komunikace. Žižlavský (2003, s. 67) operacionalizaci charakterizuje jako: „*překlad z jazyka teorie do jazyka proměnných*“. Jeřábek popisuje operacionalizaci takto: „*v širším, častěji užívaném významu, je chápána jako cesta od pojmů a teorie k empiricky zjistitelným údajům, ukazatelům, znakům. Jejím úkolem je přeložit problém z jazyka teoretika do jazyka výzkumníka a provést jej do zkoumatelné podoby.*“ (Jeřábek, 1992, s. 27.)

V předkládané práci pak bude operacionalizace sloužit k vytvoření přehledného modelu výzkumných otázek. Odpovědi na všechny dílčí výzkumné otázky budu zjišťovat pomocí interview a dále analýzou dokumentů. Nestandardizovaný rozhovor má předem danou osnovu. Hendl nabízí výstižnou charakteristiku obecného scénáře rozhovoru: „*Začíná se s otázkami, které se týkají neproblémových skutečností, např. současných aktivit, zkušeností a chování jedince. Takové otázky povzbuzují dotazovaného hovořit popisně. Další sondáže (probing) mají prohloubit a doplnit tento popis. V další fázi rozhovoru se snažíme získat informace o interpretacích, názorech a pocitech, vztahujících se k popsáním akcím a chováním*“ (2005, s. 107.) Kvalitativní výzkumná strategie odpovídá na otázku „proč?“.

Cílem této práce je komplexně zhodnotit služby poskytované vybranou neziskovou organizací zaměřenou na pomoc ženským obětem domácího násilí v pražském regionu. Znamená to, že se pokusíme identifikovat jednotlivé služby nabízené touto organizací a zhodnotit je z hlediska toho, jaké jsou jejich cíle, kterých by mělo být dosahováno, jaký je jejich design, jakým způsobem jsou poskytovány, za jakých podmínek a zdali dosahují předpokládaných výsledků. Aby mohl být tento cíl splněn, bylo nutné na základě teoretických podkladů vytyčit hlavní výzkumnou otázku, která zní: „*Jaká jsou pozitiva a negativa služeb neziskové organizace zabývající se pomocí ženským obětem domácího násilí v pražském regionu?*“ Od ní byly odvozeny navazující

dílčí výzkumné otázky u kterých byla provedena operacionalizace a z těchto otázek následovně vznikly pracovní otázky do rozhovorů s respondenty – s pracovníky nestátní organizace a s ženami, které využily jejich služeb.

Všechny dílčí výzkumné otázky, operacionalizované otázky a otázky pro uskutečnění rozhovoru jsou následující:

Tabulka č. 3

<p>Cílem této práce je komplexně zhodnotit služby poskytované vybranou neziskovou organizací zaměřenou na pomoc ženským obětem domácího násilí v pražském regionu. Znamená to, že se pokusíme identifikovat jednotlivé služby nabízené touto organizací a zhodnotit je z hlediska toho, jaké jsou jejich cíle, kterých by mělo být dosahováno, jaký je jejich design, jakým způsobem jsou poskytovány, za jakých podmínek a zdali dosahují předpokládaných výsledků.</p> <p>HVO: Jaká jsou pozitiva a negativa služeb neziskové organizace zabývající se pomocí ženským obětem domácího násilí?</p>			
Výzkumné dimenze	Výzkumné otázky	Pracovní otázky (k rozhovoru s pracovníky a klienty)	Sběr dat
I. Životní situace klientek vybrané organizace	<p>DVO 1. Do jaké životní situace se dostaly klientky vybrané NNO v den vstupu, kdy začaly využívat služeb této organizace?</p> <p>Operacionalizovaná DVO 1: Co se stalo pro klientky rozhodujícím faktorem, že vyhledaly služby NNO?</p>	<p><u>Pro klienty:</u></p> <p>Jaká životní situace Vás přivedla k tomu, aby jste začala využívat služeb organizace?</p> <p>Popište mi prosím problémy, do jakých jste se dostala?</p>	Rozhovory s uživateli sociální služby
II. Typy služeb a cílová skupina klientů	<p>DVO 2. Jaké sociální služby nabízí vybraná NNO a na jaké typy klientů se zaměřujete?</p> <p>Operacionalizovaná DVO 2: Co může NNO nabídnout klientům a pro jakou cílovou skupinu klientů</p>	<p><u>Pro pracovníky:</u></p> <p>Jaký typ služeb a jakým skupinám klientů je poskytujete?</p> <p>Rozlišujete mezi klienty podle toho, jaké služby jim poskytujete? Jaké služby té které skupině nabízíte a proč?</p>	Rozhovor s pracovníky organizace Rozhovory s uživateli služby

	jsou služby určeny-zaměřeny?	<p><u>Pro klienty:</u></p> <p>Jaké služby poskytované organizací využíváte? V čem tyto služby spočívají?</p> <p>Existují i jiné služby nabízené v organizaci, které jste zatím nevyužila?</p> <p>Pokud ano, jaké to jsou?</p>	
<p>Uvedenými otázkami chci zjistit a následně srovnat s :</p> <p><u>U zaměstnanců:</u></p> <p>jak zaměstnanci pojmenovávají jimi poskytované služby a jejich uživatele (zdali využívají nějaké, byť vlastní klasifikace klientů, které třídí podle různých kritérií, např. podle obtížnosti případu a následně jaké volí metody pomoci těmto různým skupinám klientů).</p> <p><u>U uživatelů:</u></p> <p>Jaké typy služeb využily a z jakého důvodu</p>			<p>Rozhovor s pracovníky organizace</p> <p>Rozhovory s uživateli služby</p>
<p>III.</p> <p>Cíle poskytovaných služeb a způsoby jejich realizace.</p>	<p>DVO 3</p> <p>Jaké jsou cíle služeb poskytovaných vybranou neziskovou organizací vůči cílové skupině žen – obětí domácího násilí a jakým způsobem jsou dosahovány?</p> <p>Operacionalizovaná DVO 3:</p> <p>Naplňují cíle a jejich</p>		<p>Rozhovor s pracovníky organizace</p> <p>Rozhovory s klientkami</p>

	postupy stanovené organizací potřeby jejich uživatelů?		
<p>Uvedenými otázkami chci zjistit a následně srovnat s:</p> <p><u>U zaměstnanců:</u> jak zaměstnanci organizace prezentují (naplňují) cíle služby a způsob jejich dosahování tak, jak jsou zakontveny v dokumentech vybrané „nezisková organizace“ (zahrnující typy služeb, očekávané cíle, rozsah, kvalita, zhodnocení silných a slabých stránek – standardy kvality?</p> <p><u>U uživatelů:</u> Co očekávají od poskytovaných služeb a zdali jsou tato očekávání reálně naplňována?</p>		<p><u>Pro pracovníky:</u> Dokážete pojmenovat, jaké jsou cíle služeb poskytované Vaší organizace? Jakým způsobem vyhodnocuje organizace stanovené cíle? Kolika klientům nabízíte jednotlivé typy služeb? Je dostatek času na klienta? Domníváte se, že je rozsah těchto služeb dostačující? Považujete odborné zajištění služeb a stávající technické zázemí popř. mzdového ohodnocení za dostačující? V čem? Jak hodnotíte zatímní pozitiva a negativa pracovních podmínek, ve kterých jsou poskytovány stávající služby? (finanční prostředky, kontrola)</p> <p><u>Pro klienty:</u> Jsou pro Vás nabízené služby užitečné? V čem? Víte kolik má pracovník na starosti klientů? Je podle Vás rozsah služeb dostačující? Považujete pracovníka za profesionála s dostatečnou kvalifikací?</p>	

<p>IV. Účinky služeb z perspektivy jejich poskytovatelů a uživatelů</p>	<p>DVO 4 Jaké jsou přínosy a případná negativa služeb poskytovaných zkoumanou neziskovou organizací dle názoru poskytovatelů služeb a jejich uživatelů? Operacionalizovaná DVO 4: Co je z pohledu poskytovatelů a co je z pohledu uživatelů hodnoceno pozitivně, popřípadě negativně na službách, které poskytuje NNO?</p>		<p>Rozhovor s pracovníky organizace Rozhovory s klientkami</p>
<p>Uvedenými otázkami chci zjistit:</p> <p><u>U zaměstnanců:</u> jak zaměstnanci organizace vidí (vnímají) význam, výsledek poskytované služby vybrané organizace</p> <p><u>U uživatelů:</u> jak subjektivně hodnotí službu poskytovanou neziskovou organizací za dobu poskytování služby</p>		<p><u>Pro pracovníky:</u> V čem mohou být podle Vás Vámi nabízené služby klientům prospěšné? Spatřujete ve Vašich službách – ze zkušenosti s Vašimi klienty – pozitivní nebo negativní přínosy? Jaké?</p> <p><u>Pro klienty:</u> V čem vidíte přínosy nebo naopak nedostatky služeb, které využíváte v neziskové organizaci? Jak Vám dosavadní služby pomohly či pomáhají v řešení Vaší dosavadní životní situace? (sledovat psychologické, sociální a ekonomické přínosy)</p>	

Zdroj: autorka

6 Empirická část

Interpretované výsledky výzkumu budou tvořit velmi podstatnou část této práce a budou zpracovány společně. To znamená, že tato část práce bude obsahovat získaná zjištění z provedeného výzkumu zaměřená na zhodnocení služeb vybrané nestátní neziskové organizace zaměřené na pomoc ženám – obětem domácího násilí v pražském regionu z pohledu žen, které využily služeb nabízených touto organizací a rovněž získaná zjištění, která ve svých rozhovorech sdělili samotní pracovníci nestátní neziskové organizace, která přímo poskytovala ženám – obětem domácího násilí, své služby.

6.1 Rozhovory s respondenty

- s ženami – oběťmi domácího násilí, které využily služeb nestátní neziskové organizace
- s pracovníky nestátní neziskové organizace, která přímo poskytovala ženám - obětem domácího násilí, své služby

6.1.1 DVO 1 - Do jaké životní situace se dostaly klientky vybrané nestátní neziskové organizace v den vstupu, kdy začaly využívat služeb této organizace?

6.1.1.1 Rozhovory s ženami - oběťmi domácího násilí, které se staly klientkami nestátní neziskové organizace

Na úvod rozhovorů jsem měla připravené dvě na sebe volně navazující otázky a to „Jaká životní situace Vás přivedla k tomu, aby jste začala využívat služeb organizace?“ a dále „Popište mi prosím problémy, do jakých jste se dostala.“ Pomocí výše uvedených dotazů jsem se snažila dozvědět od respondentek co nejvíce informací o jejich obtížné životní situaci a co je osobně vedlo k tomu, že se rozhodly vyhledat pomoc a využít služeb nestátní neziskové organizace. Odpovědi na položené otázky mi budou podkladem pro zodpovězení první dílčí výzkumné otázky.

Paní Marta (dále jen R1) se obrátila na námi zkoumanou organizaci v situaci, kdy byla zoufalá a sdělila mi. Se svým bývalým partnerem se seznámila v klubu na diskotéce. On byl o rok starší, oba byli studenti vysoké školy – on student ekonomie, ona filosofické

fakulty. Společně začali žít asi po roční známosti – studentská kolej. Trávili všechen volný čas společně, nezbyl čas na přátele. Časem zjistila, že je izolována od okolí. K tomu se přidalo omezování, kde může jít a s kým se může stýkat doplněné vysvětlením, že on jí uvede do nové a lepší společnosti. V tu dobu se mu podvolila, což dnes vnímá jako svou největší chybu. Přestala být sama sebou a začala se chovat tak, jak to vyžadoval její přítel. Tuto závislost jako první odhalili její rodiče v době prázdnin, kdy část prázdnin trávili u nich na vesnici. Radili jí, aby tento vztah ukončila a zkusila žít raději sama. Tak si zařídila po prázdninách kolej společně s bývalou kamarádkou. Reakce ze strany přítele byla okamžitá – neustálé návštěvy, sliby lásky a tvrzení „*bez Tebe žít nedokáži, prosím, vrať se.*“ Po jejím návratu k němu se vše asi do jednoho měsíce vrátilo zpět. Začala mít problémy ve škole, nemohla se soustředit na učení a další semestr již nedokončila. V tu dobu její přítel úspěšně dokončil studium a začal si budovat svou kariéru. Ona nastoupila do zaměstnání a začala pracovat jako administrativní síla ve státní firmě. To se mu nelíbilo, neboť chtěl mít doma vytvořené zázemí pro sebe. Začal jí slovně ubližovat, poukazoval na její neschopnost to zvládnout a stále dokola opakoval, že mu není rovna. Tak se odstěhovala od něj podruhé. V tu chvíli byla přesvědčena, že již naposledy. A opět se dala nalákat a po třech měsících vztah obnovila. Pohoda byla velmi krátká, omezování a ubližování nastalo téměř okamžitě po jejím návratu. Neuměla se s tím vyrovnat, večery trávila osaměle a byla zoufalá. Přítel a rádce se jí stal internet, kde si vědomě našla organizace, které pomáhají obětem domácího násilí. Po čase váhání se odhodlala zavolat a byla překvapena jejich ochotou a přístupem. Domluvila si osobní schůzku v organizaci a tak to začalo. Následovalo osobní setkání se sociální pracovnící, která jí dala kontakt na psychologku a domluvila jí první sezení. Ta jí dle jejího sdělení „*otevřela oči a z bludného kruhu jí pomohla vyvést.*“ Bez vysvětlení partnerovi vztah ukončila tím způsobem, že se od něj bez oznámení odstěhovala a odmítla všechny nabídky na jakékoli setkávání a další komunikaci. Změnila svého mobilního operátora a následovně i práci.

Paní Iveta (dále jen R2) měla problémy se svým manželem, který se k ní choval tak, že se ho začala bát. Nejvíce se však bála o svou dcerku. Bylo to násilné chování ze strany jejího manžela, nejdříve jenom vůči ní, naposledy i vůči dcerce. V počátku manželství bylo vše v pořádku, že se občas rád napil, tomu nevěnovala velkou pozornost. Začaly se však častěji objevovat jeho pozdní příchody z práce domů v podnapilém stavu, nemohla se na něho spolehnout, že vyzvedne dcerku ze školky a nebo později ze školy. Několikrát jí volali ze školní družiny, že dcerka tam zůstala sama a je nutné si pro ní přijít a odvést domů. Na její prosby směřující k omezení pití reagoval podrážděně, začal používat z prvu vulgární výrazy. Byla překvapena jeho postojem, takového ho neznala.

To vše narůstalo a nezůstalo jenom u slov, ale přibyla už i facka. Po takovém jednání nebyla žádná omluva, žádné vysvětlování, choval se jako by se nic nestalo. Postupem času facek přibýlo a k tomu se ještě přidávalo tahání za vlasy, kopání, tahání rukou, prostě bití. V tu dobu jsme bydleli ve společně zakoupeném bytě, kde jsem se cítila dobře. S přibývajícimi častějšími útoky z manželovi strany ztrácela společně vybudovaný domov a s obavami se vracela z práce domů, co bude zase večer následovat. Zvrat nastal ve chvíli, kdy ztratila zaměstnání, začalo se nedostávat peněz, a to vše ještě zvýšilo agresivní chování manžela. Přestal mít nad svým chováním kontrolu a jednoho večera po návratu z práce a své restaurace posilněn alkoholem jí brutálně napadl. Facce se nevyhnula ani její dcerka. To se stalo impulsem k tomu, že následující den vyhledala sociální pracovníci příslušného oddělení sociálně – právní ochrany dětí a požádala o pomoc. Pracovnice po seznámení s celou její sociální situací vše vyhodnotila a doporučila jí obrátit se na organizaci, které poskytuje služby obětem domácího násilí. Předala jí letáček organizace, která uvedené služby poskytuje a ještě se s nimi telefonicky zkontaktovala, aby jí dojednala první schůzku. Ještě v ten den se schůzka v neziskové nestátní organizaci uskutečnila s návrhem řešení, aby společně s dcerou byt a tím i společné soužití s manželem opustila a bylo jí nabídnuto bydlení v azylovém domě pro matky s dětmi. Ani na chvíli nezaváhala a jak přímo sdělila „*přijala jsem podanou ruku*“ a příští den se se základními věci odstěhovala. Zde bydlí doposud a řeší nyní právní věci ve věci výchovy a výživy své dcery, kdy opět využívá služeb organizace, a to právní poradny.

Paní Jana (dále jen R3) svůj rozhovor na položenou otázku začala slovy: „*O tom se mi těžko mluví, ale pokusím se.*“ Vdávala jsem se po dvouleté známosti. V manželství se nám narodily dvě děti a manžel byl hrdý na to, že má dva syny. Ihned z počátku našeho společného života se ujal řízení v rodině. Vše muselo být tak, jak on naplánoval. Konaly se rodinné porady, kdy byl stanoven minimálně týdenní harmonogram, do kterého zapadal i její pevně stanovený program – práce, doba nákupu, doba úklidu, věnování se dětem – tréninky, kroužky, příprava dětí do školy. Finance měl pod kontrolou taky manžel, její výplata chodila na jeho účet s odůvodněním, že ona neumí dobře hospodařit a pouze on dokáže ušetřit tolik, aby mohli jet v létě na společnou dovolenou. Pokud si něco koupila, tak vždy s obavami a musela využít výmluv typu, že je to nákup ve slevě a nebo nákup ze seconhandu. Vždy byl k tomu slovní komentář o nepotřebnosti nákupu. Ze začátku se plně tomuto způsobu rodinného soužití podvolila, což dnes vidí jako svou největší chybu. Upozornění na až patologický způsob jejich rodinného života poprvé zaznamenala od svého staršího syna a to položenou otázkou „*Mamko, myslíš si, že je to normální tak žít. Prosím Tě, změňme to, já to tu přímo nesnáším.*“ Bylo to pro ni velmi

těžké, neboť oba dva s manželem byli věřící a v osobní rovině se velmi těžce vyrovnávala s tím, že ona bude ta, která slib manželství poruší. Pokud se snažila o to, aby si vše společně vyříkali, tak od manžela slyšela: „*Ty si nevážíš co já pro Vás všechny dělám. Máte všechno a pokud bys měla rozhodovat Ty, tak by jsme neměli nic. Na co si Ty vůbec můžeš stěžovat?*“ Nejdříve se domnívala, že to musí snášet kvůli synům, ale pak si uvědomila, že právě kvůli nim se to musí pokusit změnit, neboť oni trpěli zrovna tak, jako ona. S manželem se jí opakovaně nedařilo navázat vzájemnou komunikaci, žili dle jejího vyjádření „vedle sebe.“ Vysnila si svůj „nový život“ a krok za krokem jej začala realizovat. Nejdříve si pronajala byt, na jeho pronájem i základní vybavení si vzala půjčku. Manžel něco tušil, ale podcenil jí v tom, že dokáže sama a hlavně bez jeho peněz zvládnout samostatně žít. Synové tušili, že se něco chystá, ale nikdy se jí konkrétně nezeptali. A když jim vše sdělila, tak byla překvapena jejich přístupem. Nic jí nevyčítali a jen starší syn zabroukal „*Konečně.*“ Jejich volba byla jednoznačná, oba dva se s ní odstěhovali. Do této chvíle vše zvládala, ale najednou se u ní začaly projevovat psychické problémy. Nebyla schopna se soustředit, začala trpět nespavostí, plačtivostí, ze dne na den se ocitla v životě, který neměl pevný řád a ona se v něm začala ztrácet. Tento její stav ještě podpořilo neustálé sledování jejího manžela – čekal na ní u práce, stával pod oknem jejího nového bytu, neustále telefonoval, začal slibovat synům zakoupení všeho co si budou přát. Tento tlak už ztěžila zvládala a vše se vyhroutilo ve chvíli, kdy jí oznámil její starší syn, že odejde bydlet zpět ke svému otci s odůvodněním, že se bude mít u něho lépe. To se psychicky zhroutila. A v tu chvíli jí její vedoucí z práce doprovodila do nestátní organizace, ve které se jí ujaly. Využila služeb jak sociální pracovnice, tak psycholožky a dále na základě jejího doporučení se obrátila na Policii České republiky.

Paní Petra (dále jen R4) uvedla, že do nestátní neziskové organizace jí přivedla bezradnost, nevěděla již „kudy kam.“ S bývalým manželem se seznámila na učilišti, kde on se učil automechanikem a ona kadeřnicí. Byla to její první velká láska, která skončila svatbou, neboť v době svatby již čekali dítě. Do půl roku se jim narodil syn, manžel jásal a já o něj doma pečovala. Již v tu dobu se ke mně doneslo, že má manžel i jiné známosti, ale ona tomu nevěřila a jak sama uvedla, ještě ho bránila. Vysvětlovala si to tím, že kamarádky jim závidí jejich štěstí. Manželovi se pracovně dařilo, stal se prodejcem aut světové značky. Změnil způsob chování, oblékání a začal se stýkat s jinými lidmi než doposud. Samozřejmě, že domů nosil daleko více peněz, což nám umožňovalo žít si bezstarostně. Jedna luxusní dovolená střídala druhou, v létě k moři, v zimě do hor. Pak přišel manžel s návrhem, že je v dnešní době naprosto samozřejmě, že manželé tráví týden dovolené každý zvlášť. Ona z toho návrhu byla nejdříve

šokována, ale s jeho návrhem nakonec souhlasila, neboť jí argumentoval, že všichni jeho kamarádi a spolupracovníci to tak mají v rodině zavedeno již dávno a pouze on ne. A tímto mu v podstatě umožnila, že začal žít, jak to sama respondentka označila „dvojitý život.“ Pozorovala jeho změny v chování, jeho kritiku na svou osobu. Aby splňovala jeho požadavky na její vzhled, začala cvičit, držet diety, podstoupila plastickou operaci, nechala si přišít vlasy, oblékala se pouze do značkového oblečení. Byla přesvědčena, že pokud bude na sebe dbát, bude manžel vůči ní více pozorný a vše se vrátí zpět. Opak byl však pravdou. Začal jí přehlížet a veřejně mu začaly doprovod do společnosti dělat cizí ženy. To byla pro ni velká rána, kdy jí tímto svým chováním ubližoval a vědomě ponižoval. Vrchol jeho chování vůči ní se odehrál při příležitosti oslavy narozenin jeho kolegy z práce, kde jí ve společnosti představil ne jako svou manželku, ale jako svou sestru. V zápětí se do jeho rámě zavěsila jeho „přítekně.“ To již neunesla a na toaletě se pokusila rozbitou sklenicí si ublížit. Probudila se až v nemocnici. Bylo to pro ni těžké období. Pohled jejího muže na ni byl ten, že není schopna se sama o sebe postarat a nebude schopna se postarat o jejich syna. Začal tvrdý boj – sociálka, právníci, pobyt v nemocnici. Opakovaně jsem končila na psychiatrii, což vyhovovalo mému tehdejšímu muži. A tady jí poradila její maminka, která jí osobně doprovodila do organizace, kde se jí ujali. Pracovali s ní dle jejich slov snad všichni, kdo tam byli. Pomalu si začala věřit a na vlastní nohy se postavila opět po odstěhování manžela z jejich společné domácnosti a jejího návratu zpět do práce. Navázala novou známost, kterou završila svatbou a narozením druhého dítěte. Soud jí určil do výchovy i syna z prvního manželství. S pracovníky organizace se ve stanovených termínech setkává doposud.

Paní Lenka (dále jen R4) svůj osobní životní příběh popsala velmi stručně a výstižně: „*Byl to můj velký životní omyl, který mě dostal až na dno. Za něj jsem krutě zaplatila.*“ Manžel, voják z povolání se soustředil jen na sebe. Ona se mu s dětmi podřizovala. On si budoval svou kariéru a ona s dětmi se za ním stěhovala z jednoho města do druhého. Ztrácela známé, kamarádky, s rodiči se setkala maximálně jednou ročně. Děti v podstatě vychovávala pouze ona, neboť manžel opakovaně pobýval dlouhodobě v zahraničí. Po návratu jí připadal jako cizí člověk, neprojevoval city ani k dětem. V době jeho nepřítomnosti se ho snažila nejen sobě ale i dětem idealizovat, ale s přibližujícím se jeho návratem začala pociťovat obavy a strach z jeho přítomnosti. V tu dobu již spolu intimně nežili. Rozhodla se tuto situaci řešit a navrhla mu rozchod. Na její oznámení reagoval chladně a sdělil jí, že pokud tak učiní, bude to znamenat její konec. Vzhledem k tomu, že ho za roky společného manželství znala, věděla, že to myslí vážně a odvodila si, co to pro ni reálně znamená. Více se s manželem k tomuto tématu z obav již nevracela a od té doby začalo pro ní to právě utrpení. Byla

přesvědčena, že při prvním sebemenším náznaku by manžel učinil to, co jí sdělil. Obávala se s tím komuko-li svěřit, neboť manžel byl společensky uznávaný a domnívala se, že by jí nikdo nevěřil. Děti se začaly s přibývajícím věkem osamostatňovat a ona žila čím dál více osaměle. Začaly jí zdravotní problémy, měla strach ze všech lidí kolem, nedovedla navázat rozhovor s pacienty, neboť v tu dobu pracovala jako zdravotní sestra. Připadala si jako špatně sestrojený stroj, který dělá vše na pokyn. Tento stav se postupně zhoršoval a nenastalo zlepšení, ani pokud byl manžel mimo. Vždy, když odjížděl, tak místo rozloučení jí důrazně připomněl, aby nezapomněla na jeho rozhodnutí – pokud se rozhodne odejít, bude to její konec. Věděla, že má přístup ke služební zbrani a toho se nejvíce obávala. Prožívala stavy beznaděje a deprese, neuměla si sama poradit. Zůstávala v práci co nejdéle a tajně si vyhledávala na internetu, kdo by jí mohl pomoci a zda má někdo taky takové problémy jako ona. Nasbírala odvalu a ze služebního telefonu nejdříve anonymně a později již adresně, volala opakovaně na krizovou linku organizace. Ze strany pracovnice organizace, která poskytovala rady pomocí krizové linky byla vyzvána, aby se dostavila k osobnímu setkání. Váhala asi jeden týden, než se odhodlala k setkání. Měla obavy ze ztráty anonymity a bála se zveřejnění. Po ujištění, že se nemusí obávat a i nadále bude její anonymita zachována, se rozhodla služby neziskové nestátní organizace využívat.

Dílčí závěr: Z výše uvedených výpovědí vyplývá, že všechny služby neziskové nestátní organizace využily dotázané respondentky v době, kdy se staly obětí některého druhu domácího násilí ze strany svého partnera. Nejčastěji šlo o násilí psychické a sociální násilí, které bylo kombinováno s násilím fyzickým nebo ekonomickým. Mezi jednotlivými případy jsem nedohledala podobnost, které by zvyšovaly pravděpodobnost, že určité typy žen jsou častěji obětí domácího násilí. Dle zjištění z provedeného výzkumu jde o nahodilostní jev, ke kterému může docházet u různých skupin žen bez ohledu na jejich věk a vzdělání.

Odpověď na mou první dílčí výzkumnou otázku tedy zní, že životní situace žen v den vstupu do nestátní neziskové organizace, kdy začaly využívat služeb této organizace, byla zoufalá a nebyly již sami schopny svou životní situaci řešit. K psychickým potížím se často přidaly i problémy somatické, které jejich schopnost řešit sami svou životní situaci ještě snižovaly. V době, kdy ženy – obětí domácího násilí vyhledaly pomoc nestátní neziskové organizace věřily a doufaly, že jim bude pomoc poskytnuta a proto se s důvěrou a očekáváním pomoci na nestátní neziskovou organizaci obrátily. Klíčová zjištění charakteristik životních situací dotazovaných respondentek jsou obsaženy v následující tabulce:

Tabulka č. 4 Životní situace klientek vybrané organizace

Respondentka	věk	vzděl.	délka soužití	děti	násilí	faktory ovlivňující využití služeb
R1	28	SŠ	6	0	Psychické	Zoufalost
R2	33	Z	12	1	Fyzické, psychické a materiální	Strach
R3	43	VŠ	20	2	Psychické a materiální	Psychické problémy
R4	39	SŠ	16	2	Psychické a materiální	Bezradnost
R5	52	SŠ	23	2	Psychické a sociální	Ztráta smyslu života

Zdroj: autorka

6.1.2 DVO 2 - Jaké sociální služby nabízí vybraná nestátní nezisková organizace a na jaké typy klientů se zaměřujete?

6.1.2.1 Rozhovory s ženami – oběťmi domácího násilí, které se staly klientkami nestátní neziskové organizace

K tomu, abych získala odpověď na druhou dílčí výzkumnou otázku, jsem si připravila pro ženy, které se staly oběťmi domácího násilí a využily služeb nestátní neziskové organizace tři otázky. Na první otázku, „Jaké služby poskytované organizací využíváte? V čem tyto služby spočívají?“ se dá z odpovědi respondentek odvodit, že služby jim byly doporučeny podle jejich životní situace. Nejvíce respondentek využilo a i v současné době ještě využívá služeb psychologa. Většina z nich byla v kontaktu se sociálními pracovníci a to přímo, prostřednictvím využití krizové linky nebo jako klíčovou pracovníci v azylovém zařízení. Nejméně krát byla využita pobytová služba v Azylovém domě, avšak tuto službu respondentka využívá doposud a dle jejího sdělení bude ještě delší dobu využívat. Na to, zda respondentky vědí, že organizace poskytují i jiné služby, které oni osobně doposud nevyužily, směřovala má druhá otázka v této části rozhovoru. Ve většině odpovědí se objevilo, že mají povědomí o existenci ještě jiných druhů služeb, ale věří, že služby, které využívají, jsou pro ně ty správné. Nejvíce informací mají o službách, které jsou poskytovány nestátními neziskovými organizacemi jako poradenské služby a to jak poradenství sociální, tak poradenství psychosociální a poradenství právní. Pouze v malé míře zaznělo, že není respondentce

známo, že organizace poskytuje i jiné služby a vyjádřila se následovně: „*Já přesně nevím, důvěřuji tady všem a nechávám se vést. Myslím že ano, ale to si jenom myslím.*“ A na mou doplňující otázku, že pokud vědí o existenci jiných služeb, tak aby je blíže uvedly, respondentky se nejvíce odkazovaly na internet, kde tyto informace o poskytovaných službách získaly. Dále uváděly služby, o kterých se dozvěděly, že je organizace poskytuje, až se staly jejími klientkami, jako je například azylové bydlení a právní poradna.

6.1.2.2 Rozhovory s pracovníky nestátní neziskové organizace, která přímo poskytovala ženám – obětem domácího násilí, své služby

K získání odpovědi ze strany pracovníků nestátní neziskové organizace na druhou dílčí výzkumnou otázku, které poskytovaly ženám – obětem domácího násilí služby jsem položila dvě následující otázky. První otázka zněla: „Jaký typ služeb a jakým skupinám klientů je poskytujete?“ Vzhledem k tomu, že pracovníci nestátní neziskové organizace, kteří se výzkumu podrobili, zde pracovali již delší dobu, jejich odpovědi nebyli odlišné a více méně se shodovaly. Přestože byli různých profesí, shodně uváděli, že organizace poskytuje více služeb a dle jejich odbornosti, každý první uvedl službu, kterou on v organizaci vykonává. Právník (dále jen R7), který v organizaci pracuje externě na mou otázku přímo odpověděl: „*Jsou to právní poradenské služby, poskytujeme obětem - ženám bezplatné jednorázové i dlouhodobé poradenství. Samozřejmě i služby sociální a služby psychologa.*“ Odpověď ukončil tím, že všechny služby, které organizace poskytuje jsou zveřejněny na internetu. R8, která je v organizaci na pozici sociální pracovnice se ve své odpovědi nejdříve zaměřila na ubytování v azylovém domě s utajenou adresou pro ženy oběti domácího násilí a jejich děti. Doplnila ji ještě sdělením, že: „*K pobytu v azylovém domě jsou přijímány ženy s dětmi i ženy bezdětné, které jsou ohrožené násilím v rodině. Nejsou tam krizová lůžka - k pobytu jsou ženy přijímány až po vstupní konzultaci.*“ Psycholožka (dále jen R6) organizace v rozhovoru uvedla, že ona s ohledem na své vzdělání a kvalifikaci se zaměřuje na psychologickou oporu, kterou poskytuje i v rámci telefonické krizové intervence. Zdůraznila, že tento druh pomoci slouží nejen obětem domácího násilí, ale i příbuzným obětí, pracovníkům státních institucí, sociálních odborů i neziskových organizací pomáhajících obětem domácího násilí.

Ve druhé otázce v této části rozhovoru jsem se dotazovala, zda pracovníci

organizace rozlišují mezi klienty podle toho, jaké služby jsou jim poskytovány, jaké služby té které skupině jsou nabízeny a proč tak eventuálně činí. Všichni v úvodu své odpovědi na tuto otázku zdůraznili, že poradenství se snaží neposkytovat ženám, které jsou ve stavu pod zjevným vlivem alkoholu či jiných návykových látek. Psycholožka ve své odpovědi podrobněji popisovala důvody neposkytnutí pomoci a především poukazovala na agresivní chování nebo na akutní projevy psychiatrického onemocnění, neboť tyto projevy zabraňují poskytnutí služby. Dále uvedla, že pobytová služba v azylovém zařízení není poskytována ženám, pokud jejich zdravotní stav vyžaduje poskytnutí ústavní péče ve zdravotnickém zařízení. Dotázaný právník kladl důraz na jejich zdravotní stav klientek a opíral se o zkušenost z minulosti, kdy duševní porucha závažným způsobem narušila společné soužití uživatelék azylového bydlení. Své sdělení doplnil o zkušenosti z podobných zařízení v zahraničí.

Dílčí závěr: z této části rozhovorů jsem se od respondentů dozvěděla, že služby, které jim poskytovala nebo poskytuje námi zkoumaná nestátní nezisková organizace jsou v převážné míře služby odborníků – psychologů, právníků a sociálních pracovníků. Toto zjištění koresponduje s teorií o formách a druzích domácího násilí, která uvádí, že psychické násilí je přítomno u všech druhů domácího násilí. Organizace vyhodnocuje v individuální rovině životní situaci klientek a od toho odvozuje potřebnost aplikace služeb. Zjišťování životních situací klientek probíhá při individuálních setkáních v prostorách nestátní neziskové organizace. Prioritně odborníci – psycholog, právník a sociální pracovníce vedou s respondentkami hloubkové cílené rozhovory, jejichž cílem je zmapovat jejich životní situaci a následovně jim pomoci vyřešit jejich problémy nebo jim zajistit zprostředkování potřebných služeb mimo zařízení.

Z rozhovorů, které jsem provedla s respondentkami, jsem odvodila, že odborníci používají metodu sociální práce - úkolově orientovaný přístup, který je používán s těmito respondentkami v rámci jejich individuálního plánování poskytování služeb. (Horák 2004) V praxi to znamená, že respondentky za pomoci odborníka definují své problémy a nalézají možnosti a postupy, jak dané problémy řešit. Nastává zde vzájemná participace odborníka s respondentkou a to na principu partnerství. Společně nastavují krátkodobé cíle, které vedou k pozitivní změně v životě klientky a jsou zaměřeny na její budoucnost. Jednotlivé kroky vedou respondentky ke zvýšení samostatnosti a jistoty, což vede ke snížení závislosti na poskytované službě. Služby psychologa a sociální

pracovnice jsou organizací zabezpečovány interně, právník služby pro organizaci vykovává na základě dohody o provedení práce - externě. Respondentkám bylo převážně známo, že poskytuje organizace i jiné druhy služeb, například, že má organizace možnost je i ubytovat v azylovém zařízení.

Z výpovědi samotných pracovníků je zřejmé, že všichni dotazovaní vědí, jaké služby organizace poskytuje s odkazem na dostupnost informací o poskytovaných službách prostřednictvím internetu. Velmi zajímavé bylo sdělení ze strany pracovnice, že tento druh pomoci slouží nejen obětem domácího násilí, ale i příbuzným obětí, pracovníkům státních institucí, sociálních odborů i neziskových organizací pomáhajících obětem domácího násilí. Velkou pozornost ve svých odpovědích pracovníci věnovali překážkám ze strany klientek, které mohou vést k situaci, kdy jim nebude moci být poskytnuta jejich organizací služba. Tato argumentace byla podpořena osobní zkušeností se zahraničí.

6.1.3 DVD 3 Jaké jsou cíle služeb poskytovaných vybranou neziskovou organizací vůči cílové skupině žen – obětí domácího násilí a jakým způsobem jsou dosahovány?

6.1.3.1 Rozhovory s ženami – oběťmi domácího násilí, které se staly klientkami nestátní neziskové organizace

Pomocí čtyř otázek jsem se snažila zjistit odpověď na třetí dílčí výzkumnou otázku. Na první otázku v této části rozhovoru, zda jsou pro ně nabízené služby užitečné a v čem, všechny respondentky odpověděly bez rozmyšlení, že ano. V jedné odpovědi zaznělo: *„Tak jak jsem již uvedla jsou a využívám je doposud. Vím, že proti mně sedí někdo, kdo mi rozumí a chce mi pomoci. Není to nikdo, kdy by měl radost z toho, že mám problémy.“* Jiná respondentka v odpovědi uvedla: *„Získala jsem díky přístupu pracovníků organizace nový pohled na svět. Dnes už vím, že je všechno řešitelné, pokud budu zdravá.“* Poskytované služby jim vrací své ztracené nebo snížené sebevědomí, které je důsledkem jejich partnerského násilného vztahu. Zajímavý aspekt vztahující se k pracovníkům organizace vystihla respondentka a to ve sdělení: *Myslím, že všechny služby, které tato organizace nabízí jsou stejně důležité, neboť Vám pomohou se v tu chvíli zorientovat a vyvést z bludného kruhu. A navíc mají pracovníci zkušenosti a kontakty na další organizace, které Vám dobře poradí.“* Informace o počtu klientů, které má pracovník na starosti, nebyla schopna uvést žádná z respondentek.

V odpovědích uváděly, že se nestalo, že by se na stanovenou schůzku pracovníci nedostavili nebo nedodrželi domluvenou dobu schůzky a vyjádření jedné respondentky bylo: „Až dodatečně jsem si uvědomila, kolik času mě bylo ze strany doktorky věnováno. To není dnes samozřejmostí.“ Dále se pozastavovala ve své výpovědi nad tím, s jakou pokorou s ní bylo ze strany všech pracovníků jednáno a přímo sdělila: „Připadala jsem si jako na jiném světě. Doma jenom nadávání a ponižování a tady projevovali vůči mě úctu.“ Tyto projevy jednání ze strany pracovníků vůči respondentce znamenaly posun ke zvýšení jejího sebevědomí, jak pak ve své odpovědi ještě doplnila. Pouze v jednom případě, byl čas schůzky posunut, a to z důvodu jak uvedla respondentka „byla tam jiná paní.“ Odpovědi na mou třetí otázku se částečně opakovaly a více zdůrazňovaly potřebnost poskytovaných služeb a jejich dostatečnost. Všechny respondentky v podstatě zopakovaly svůj příběh v té rovině, co pro ně osobně služba v daný okamžik znamenala a její význam s odstupem času vnímají ještě více než v danou chvíli. Ani v jednom případě se neobjevila ani náznakem pochybnost o potřebnosti a rozsahu poskytovaných služeb. Cílem poslední položené otázky v této části rozhovoru bylo zjistit názor respondentek na profesionalitu jednání pracovníka organizace. Respondentky sdělovaly, že se v organizaci setkaly s ochotou ze strany pracovníků. Velmi pozitivně hodnotily jejich vstřícnost a pochopení pro jejich „trápení.“ V odpovědi u jedné respondentky se objevilo: „Určitě. Není to jenom titul před jménem, ale má osobní zkušenost mě vede k tomuto tvrzení.“ A tento pohled na pracovníky zvýrazňovaly ve svých odpovědích všechny respondentky, každá však jiným způsobem, jedna například: „Jejich vstřícné jednání a umění naslouchat, to se nedá naučit. To mají prostě v sobě.“ je toho dokladem.

6.1.3.2 Rozhovory s pracovníky nestátní neziskové organizace, která přímo poskytovala ženám – obětem domácího násilí, své služby

K zjištění odpovědi na třetí dílčí výzkumnou otázku jsem položila respondentům – pracovníkům nestátní neziskové organizace pět otázek. Tato část rozhovoru byla zaměřena na zjištění, která mají pracovníci o cílech nestátní neziskové organizace, v které pracují a dále zda vědí, jakým způsobem organizace vyhodnocuje stanovené cíle. Všichni dotazovaní ve svých odpovědích uvedli, že hlavním cílem organizace je pomáhat obětem domácího násilí.

Sociální pracovnice kladla důraz na to, že tyto služby musí být zaregistrovány a jejich organizace je má registrovány a tudíž je poskytuje v souladu s platnými právními předpisy. Pracovnice v postavení psychologa ve své odpovědi uvedla: „Smyslem je

poskytnutí bezpečí, jistoty a posilování klientek za účelem nalezení síly tak, aby pomalu dokázaly situaci změnit. Cílem je, aby se klientky co nejrychleji vrátily do života a začaly samostatně fungovat.“ A pracovník, který pracuje v organizaci na pozici právníka, svou odpověď rozšířil o sdělení, že cílem je pomoc, která je určena obětem domácího násilí, které se dostaly do nepříznivé životní situace tak, aby se uměly orientovat ve svých právech a svou situaci řešily. Na další otázku v rozhovoru sociální pracovnice uvedla, že strategické cíle jejich organizace jsou stanovovány na všechny jejich činnosti a registrované sociální služby na pětileté období. Avšak každý rok v rámci vypracování jejich výroční zprávy je členským shromážděním vyhodnocováno, zda stanovené cíle organizace dosahuje, a především jsou navrhována nová opatření, která vedou ke zlepšení a rozšíření stávajících služeb.

V tomto kontextu byly i odpovědi právníka a psychologky, které se odkazovaly na materiály, které jednou za rok pro organizaci vypracovávají. Dle jejich sdělení musí obsahovat nejen počet klientů, kterým byla jimi ve sledovaném období poskytnuta sociální služba, ale musí se ve zprávě zaměřit na to, zda bylo dosaženo stanovených cílů v rámci individuálních plánů. Psycholožka byla ve své odpovědi konkrétnější a přímo sdělila: *„Umožni mi to vyhodnotit celkový efekt poskytované sociální služby.“* Třetí otázka v této části rozhovoru byla směřována na počet klientů, kterým jsou nabízeny jednotlivé typy služeb a zda mají z jejich pohledu dostatek času na klienta. Ani v jedné odpovědi respondentů nebyl sdělen počet klientů, kterým byla služba nestátní neziskové organizace nabízena a poskytnuta.

V odpovědi sociální pracovnice zaznělo: *„Ke každé klientce musíme přistupovat individuálně a rozsah „spotřebovaného“ času je odlišný případ od případu. Časové hledisko se stává bezpředmětným“.* Právník zdůraznil stoupající administrativní náročnost a uvedl: *„Stále se snažím, aby byl dostatek času, ale musím přiznat, že ne vždy je to optimální. Všechno musím dokumentovat. Každý případ je jiný a nedá se odhanout dopředu, jak dlouho bude trvat konzultace. Je to hodně individuální.“* Psycholožka poskytované služby nestátní neziskovou organizací ve své odpovědi více diferencovala a její odpověď byla následující: *„Pobytové služby jsou zajišťovány v rozsahu, který dovoluje kapacita zařízení s tím, že je možnost využití krizového lůžka. Na poradenství se lze objednat, krizová pomoc je nárazovou záležitostí, což jako profesionálové musíme umět zvládat. Dost času musíme mít na klienta vždy, ale jak jsem již řekla před chvílí,*

nutno si ujasnit co je dost času a kdy dochází k jeho neefektivnímu využití.“ A na otázku, zda je rozsah služeb dle jejich pohledu dostačující, sociální pracovnice uvedla, že je jejich organizace zapojena i do dlouhodobých projektů, a například na webových stránkách se občané dozvědí i informace pro týrané seniory. *„Snažíme se nabízet maximální možné služby v souladu s legislativou a i s ohledem na potřeby klientů“* upřesnila ještě svou odpověď.

Psycholožka si nechala na svou odpověď chvíli na rozmyšlenou a pak se vyjádřila následovně: *„Přemýšlím, jak to posoudit, lze ale říci, že i jiné organizace poskytují služby, kterých lze pro naše klienty využít, proto je dobré o nich vědět, abychom je mohli doporučit a ony využívat. Překrývání se služeb by nepřinášelo efekt pro žádného poskytovatele...“* Pouze v odpovědi právníka zazněl náznak toho, že stávající služba by se časem mohla stát nedostačující a bude se muset vzhledem k počtu nárůstajících klientů rozšířit a uvedl: *„S přibývajícím počtem nových klientů narůstá i agenda právní pomoci a poradenství a proto si myslím, že tuto nabízenou pomoc bude třeba časem rozšířit.“* Sociální pracovnice na mou další otázku, zda považuje odborné zajištění služeb a stávající technické zázemí popř. mzdové ohodnocení za dostačující odpověděla: *„Samozřejmě, že vždy je co zlepšovat a názor jednotlivce nemusí reprezentovat názor celé skupiny pracovníků. Důležité je, že i při stávajícím nastavení služba kvalitně funguje. Pokud by zázemí výrazně pokulhávalo, odrazí se to během krátké doby na fluktuaci pracovníků i kvalitě poskytovaných služeb, což jistě není v zájmu žádného zaměstnavatele.“* Psycholožka citovala zákon o sociálních službách a zdůraznila, že je to v zákoně dostatečně ošetřeno, jak má být odborně sociální služba zajištěna. Po technické stránce vybavenosti byla názoru, že je dostačující a k ohodnocení se vyjádřila následovně: *„Je to vždy příjemné, když je Vaše práce oceněna také materiálně, působí to i motivačně.“* Právník stroze sdělil, že je to vše v souladu s legislativou a k finančnímu ohodnocení se vyjadřovat nebude. Po krátké odmlce doplnil svou odpověď ještě sdělením, že pokud by práci neměl rád a nechtěl pomáhat obětem, tak by to nedělal a finanční ocenění neřeší.

Na mou připravenou poslední otázku v této části rozhovoru jak hodnotí pozitiva a negativa pracovních podmínek, ve kterých jsou poskytovány stávající služby se rozpovídal více a v jeho odpovědi zaznělo: *že tato organizace se snaží pomoci všem klientům, kteří pomoc vyhledají. Neupřednostňují své klienty, neodmítnou klienta s tím,*

že tady se to nevyřídí, tak jako jsem měl možnost poznat i v jiné organizaci, kde to mají rozdělené, kdo co bude dělat a jak postupovat. Myslím, že organizace se snaží maximálně vyhovět všem klientům dle jejich individuálních potřeb. Z poznatků své dosavadní praxe se snažím, abych měl dostatek času na všechny klienty. Tato práce je náročná hlavně na čas, ale dá se to zvládnout. Tak jako asi všude musí se šetřit a v rámci úspor se musí efektivně a úsporně hospodařit. Myslím, že sami pracovníci vidí při své práci, co je třeba zlepšit, kde ušetřit a sami umí navrhnout změny díky dobré spolupráci. Velmi strohá byla odpověď psycholožky a to následovně: „Co se týče finančního zajištění, k tomu se nechci vyjadřovat a technické vybavení, jak jsem již uvedla je dostačující.“ Sociální pracovnice nebyla ve své odpovědi na položenou otázku rovněž sdílná a konkrétní. Její odpověď zněla: „V žádné organizaci at' už státní či nestátní nenajdeme takové podmínky, aby stoprocentně vyhovovaly všem pracovníkům. I soukromníci a podnikatelé musí „bojovat“ s bariérami v oblasti legislativy či byrokracie a s finančními prostředky. Já se svým osobním přístupem snažím organizaci v její práci podpořit a nehledat nedostatky.“

Dílčí výstup: z pohledu žen, které využily služeb nestátní neziskové organizace jsou poskytované služby velmi užitečné a potřebné. Pomocí těchto služeb se jim daří posílit své často ztracené sebevědomí a pomáhají jim zpět vrátit se plnohodnotně do života. Velmi oceňují profesionální přístup pracovníků vůči klientkám, který je založen na vstřícnosti, naslouchání a umění výběru potřebné služby v individuální rovině. Pracovníci nestátní neziskové organizace znají hlavní cíl organizace a jasně jej formulovali a to, že tento cíl je pomáhat obětem domácího násilí. Stanovené cíle organizace vyhodnocuje nejčastěji prostřednictvím podáváním výročních zpráv, kde je popsáno, zda stanovené cíle organizace dosahuje, a především jsou zde navrhována nová opatření. Počet klientů, kterým byla organizací služba poskytnuta, jim znám nebyl. Byl kladen důraz na individuální přístup ke klientům ze strany pracovníků organizace. Pracovnice organizace hodnotily rozsah služeb za dostačující, pracovník právník poukázal na to, že v budoucnu by se služba mohla stát nedostačující s odůvodněním k přibývajícimu počtu nových klientů.

Po odborné stránce vnímají pracovníci zabezpečení organizace v současné době za vyhovující, ale jsou si vědomy toho, že vždy je co zlepšovat. Prioritou je pro ně to, že za stávajících podmínek služba funguje. Pozitivně hodnotili zákon o sociálních službách,

kde jsou upraveny požadavky na sociálního pracovníka a pracovníky v sociálních službách. Finanční ohodnocení pracovníci nevnímají jako dominantní, i když částečně přiznávají, že je to pro ně motivující. Pozitiva vidí všichni v přínosu služeb pro klienty v tom, že pomoc organizace poskytuje klientům v individuální rovině a snaží se svým osobním přístupem přispět ke spokojenosti klientů a nedostatky nehledat.

6.1.4 DVD 4 Jaké jsou přínosy a případná negativa služeb poskytovaných zkoumanou neziskovou organizací dle názoru poskytovatelů služeb a jejich uživatelů?

6.1.4.1 Rozhovory s ženami – oběťmi domácího násilí, které se staly klientkami nestátní neziskové organizace

Pro získání odpovědi na poslední dílčí výkumnou otázku jsem měla připravené dvě otázky. Jedna z nich byla: „V čem vidíte přínosy nebo naopak nedostatky služeb, které využíváte v neziskové organizaci?“ Všechny ženy se ve svých odpovědích shodly v tom, že služby, které využívaly nebo doposud využívají u nestátní neziskové organizace jim pomohly navrátit své ztracené sebevědomí a tím se jim usnadnilo obnovení přetrhaných sociálních kontaktů.

Neocenitelný význam má pro jednu z klientek poskytnutí ubytování nejen pro ni, ale i pro její nezletilé dítě. Tuto službu upřednostňuje, neboť ji v osobní rovině považuje za nejdůležitější s odůvodněním, že jí umožnila společné bydlení s dcerkou a její dcerka nemusela být umístěna v ústavním zařízení poskytující okamžitou pomoc dětem v ohrožení. Ženy oceňují, že za pomoci služeb organizace se staly nezávislými, našly opět ztracený smysl svého života. V odpovědi se přímo objevilo „*Můj ztracený smysl života mi pomohly opět najít, a to pro mě znamená víc, než cokoli jiného*“ Přehodnotily své hodnoty, postoje ke způsobu života a pomocí služeb se naučily lépe orientovat ve věcech kolem sebe. Našly nové přátele, osamostatnily se a začaly žít „svůj život“, který jim vyhovuje a který nemohly žít v partnerském vztahu s násilným partnerem.

V neposlední řadě pozitivně hodnotí, že všechny krizové a poradenské služby byly organizací poskytovány bezplatně, což pro ně v daný okamžik mělo velkou cenu, dle jejich sdělení by nebyly všechny schopny úhradu za služby provést. Druhou otázku v rozhovoru jsem položila pouze dvěma respondentkám, neboť odpověď na tuto otázku

byla obsažena již v první části jejich odpovědí. Opět poukazovaly na pozitiva poskytovaných služeb, ani v jedné odpovědi respondentek nezaznělo negativní hodnocení služeb nestátní neziskové organizace.

6.1.4.2 Rozhovory s pracovníky nestátní neziskové organizace, která přímo poskytovala ženám – obětem domácího násilí, své služby

K získání odpovědi na poslední dílčí výzkumnou otázku jsem měla připraveny do rozhovoru s pracovníky nestátní neziskové organizace dvě otázky. První otázka zněla: „V čem mohou být podle Vás Vámi nabízené služby klientům prospěšné?“ Dle mého očekávání se všichni dotazovaní více rozpovídali a snažili se svým pohledem a na základě osobních zkušeností z kontaktu s klienty popsat prospěšnost služeb, které nabízí organizace pro kterou pracují. V jejich odpovědích jednoznačně zazněly následující argumenty: často jsou první, komu se oběti násilného partnerského soužití svěří, dokáží je vyslechnout, dokáží jim poradit co mají dělat, případně na koho se obrátit – často byla uváděna Policie ČR, dovedou vyhodnotit jejich současný psychický stav, dovedou jim poskytnout právní rady aj..

Podle svého profesního zaměření se odpovědi na položenou otázku diferencovaly. Sociální pracovnice uvedla, že už vůbec to, že je tady služba, která je zaměřena na pomoc obětem domácího násilí se zaměřením na ženy, ona osobně vnímá jako velký pokrok. Vyzvedla ve své práci individuální plánování, stanovování dílčích cílů s důrazem na naplnění a vyhodnocení konečného cíle s následujícím odůvodněním: „*Podívejte se do minulosti. Téma domácího násilí vůči ženám bylo v naší společnosti tabu a dnes jsou na trhu poskytovány služby přímo obětem a hlavně se o pomoci veřejně mluví a píše.*“ Právník sdělil: „*Mám osobní zkušenost s přístupem k řešení domácího násilí ze zahraničí a mohu říci, že jsem rád, že u nás nastal posun k odtajnění tohoto fenoménu. To je z mého pohledu hlavní přínos, nebát se o tomto jevu mluvit.*“

Psycholožka se ve své odpovědi soustředila na to, že ona považuje za přínos to, že pracovníci organizace mají znalosti o tom, co je to domácí násilí, znají jeho stádia, znají v teoretické rovině nejčastější příčiny vzniku násilí a to jim pomáhá lépe pochopit ženu, která se někdy do násilného partnerského vztahu opakovaně vrací. Svě tvrzení podpořila na své osobě tímto sdělením: „*Já dříve než jsem začala tady pracovat jsem si musela v teoretické rovině vše o domácím násilí nastudovat a velmi mi pomohly se v dané*

problematice zorientovat pořádané semináře, kde byla přímo přednášející autorka mnoha knih o domácím násilí a to doktorka Čírtková.“

Druhá otázka v této části rozhovoru se stala i konečnou otázkou pro pracovníky v celém rozhovoru a dotázala jsem se jich, zda spatřují ve svých službách pozitivní nebo negativní přínosy a jaké to jsou. Právnický svou odpověď doplnil ještě nonverbálními projevy a to pootočením hlavy a nechápavým výrazem v obličeji. Ústně mi pak sdělil, že mi již všechno uvedl, že by se jenom opakoval, a že význam pomoci ženám podle něho není v naší společnosti plně doceněn a své tvrzení podpořil argumenty, že většinou jsou ve vztazích ještě děti a on je ten, který musí hájit především jejich práva a zájmy. Celý rozhovor ukončil slovy: *„Ti co pomáhají ženám, které týrá jejich partner nebo manžel, zasluhují větší ocenění a tím nemyslím finanční, ale především společenské.“*

Sociální pracovnice na rozdíl od právníka byla ve své odpovědi sdílnější, ale opět pouze opakovala co již odpověděla v průběhu rozhovoru. Nyní se však soustředila na popis jednoho případu a na něm poukazovala, že díky pomoci jejich zařízení a službám, které přímo oběti poskytla ona a následovně psychologka, se žena vymanila z násilníkovy područí. Svou odpověď a celý rozhovor se mnou ukončila vyjádřením: *„Je dobře, že tady jsme a pokud naše organizace, potažmo služby, které nabízíme budou více medializovány, jsem přesvědčena, že nás bude vyhledávat více žen - obětí. A to, že můžu ženám pomoci vnímám jako největší pozitivní přínos do jejich života.“*

Podobný náhled měla rovněž i pracovnice organizace, která pozitivní přínos služby demonstrovala na kazuistice, kterou v poslední době řešila. *„V mé práci vidím pro ženy jenom samé pozitiva, vždyť ony jsou po psychické stránce od partnera jenom deptané a já jim svou službou vracím jejich pošramocené sebevědomí. A to se stává odrazovým můstkem pro jejich návrat do života.“* A na mou doplňující otázku na negativa služby jenom nevěřicně otočila hlavou a odpověděla mi položenou otázkou, která směřovala na mě a zněla: *„Vy osobně v naší práci vidíte negativa? Já ne.“*

Dílčí výstup: z reakcí dotazovaných žen - respondentek můžeme říci, že sociální služby poskytované nestátní neziskovou organizací jsou pro ženy přínosem a ve svých odpovědích všechny poukazují na podporu zejména v oblasti psychologické. Hodnotí je jako skutečně pomáhající a přínosné, tedy naplňující jejich potřeby.

V ostatních oblastech sociálního fungování, tedy v oblasti finanční, přivítaly tu skutečnost, že služby jim byly poskytovány bezplatně. V odpovědích pracovníků do popředí se dostávalo to, že oni jsou Ti, kdo dochází první do kontaktu s obětí, bývají první komu se oběti násilného partnerského soužití svěří, dokáží je vyslechnout, dokáží jim poradit co mají dělat a v rámci individuálního plánování je vedou krok za krokem. Vyhodnocují jejich současný psychický stav a poskytují jim právní rady, zejména s ohledem na jejich děti. Pozitivní přínosy organizace demonstrovaly pracovnice uvedením jednotlivých kazuistik, čímž se snažily o zviditelnění dopadů poskytnutí služeb nestátní neziskové organizace na klientky - ženy oběti domácího násilí, které vyhledaly jejich pomoc.

Závěr

Domácí násilí či násilí v rodině není žádný nový problém, není ani problémem minulosti. Po mnoho let bylo domácí násilí skutečností, která byla přehlížena, byť jde o celospolečenský fenomén. Citlivost tématu se objeví až v okamžiku, kdy je domácí násilí převedeno do reálných souvislostí. Domácí násilí likviduje symetrický vztah partnerů, vytváří jasné dělení rolí na kontrolující, násilnou osobu a osobu ohroženou, závislou. Násilí pro ženy není v partnerském vztahu samozřejmé a je to velký zásah do jejich osobnosti. S cílem pomoci obětem domácího násilí působí organizace, které poskytují obětem násilného chování pomoc. V současné době v naší společnosti obětem domácího násilí poskytují služby státní i nestátní organizace.

V mé diplomové práci jsem si zvolila za cíl zhodnotit služby záměrně vybrané neziskové organizace zaměřené na pomoc ženám - obětem domácího násilí v pražském regionu. Konkrétně jsem se pokusila zjistit, jaká jsou pozitiva a negativa služeb poskytovaných touto organizací. Z provedené analýzy pěti rozhovorů s ženami - oběťmi domácího násilí a třemi rozhovory s pracovníky vybrané organizace, jejichž služby ženy - oběti domácího násilí vyhledaly, kteří jsou v organizaci na pracovní pozici sociální pracovník, psychologa a právník, a z rozhovorů s nimi vyplynulo následující:

- služby, které dotázané ženy využily či stále využívají jsou hodnoceny velmi kladně s odůvodněním, že vedly anebo vedou k pozitivní změně v jejich životě a jsou zaměřeny na jejich budoucnost (sociální pracovnice aplikovala metodu sociální práce a to v individuální rovině úkolově orientovaný přístup, psycholog – terapeutické rozhovory zacílené na zvýšení sebevědomí, právník – poradenská a administrativní činnost, kdy bezplatně ženám napsal návrhy soudu na stanovení výživného, návrhy soudu na stanovení kontaktu s nezletilými dětmi po dobu před a po dobu po rozvodu, žaloby pro neplacení výživného na nezletilé děti aj..)
- za pomoci pracovníků organizace se daří ženským obětem domácího násilí zvýšit jejich ztracené sebevědomí (které představuje spolu se stigmatizací, opakovanými zážitky zrady a traumatickou sexualizací jednu ze tří klíčových traumatogenních faktorů sexuálně zneužívaných žen; Finklehorn a Browneová, in Bentovim 1998)

- spolupráce klientek s pracovníky organizace vede k samostatnosti a snížení závislosti žen na svých partnerech (dovedou se od násilníků odstěhovat a začít žít každodenní život dle svých vlastních představ)
- dotázané ženy pozitivně hodnotí odborný a vstřícný přístup ze strany pracovníků organizace a jejich komunikační schopnosti (individuální přístup všech pracovníků organizace s kterými byly ženy v kontaktu a jejichž komunikace je ze strany pracovníků organizace vedena metodou naslouchání, (Bleckt, 2012) která podporuje a prohlubuje vztahy k nim, neboť se jim svěřují a očekávají od nich opravdu pomoc)
- bezplatnost poskytovaných služeb (často jsou bez finančních prostředků, neboť po dobu partnerského života měly zcela nebo částečně omezen přístup k financím)
- za pomoci služeb organizace se ženy - oběti domácího násilí staly nezávislými na svých partnerech a díky jejich pomoci našly ztracený smysl svého života (ukončily společné soužití s násilným partnerem, přestaly se s ním stýkat a obnovily přerhané vazby s ostatními rodinnými příslušníky a přáteli)

V žádné ze získaných odpovědí nezaznělo negativní hodnocení služby, kterou ženy – oběti domácího násilí u vybrané nestátní organizace využily.

Dále jsem provedla analýzu dílčích výzkumných otázek, na které odpovídali pracovníci vybrané neziskové organizace, které ženám – obětem domácího násilí - poskytují konkrétní služby (tři pracovníci – sociální pracovnice, psycholog a právník). Z těchto odpovědí vyplynulo následující:

- získání důvěry žen – klientek již při prvním kontaktu při setkání v organizaci (klientky otevřeně sdělovaly a popisovaly velmi intimní a citlivé zážitky s partnerského soužití s násilníkem)
- poskytování služeb odborníky – psychologů, právníků a sociálních pracovníků (poskytovaná služba je na vysoké odborné úrovni, stává se adekvátní a je správně vyhodnocena vzhledem k životní situaci klientky, je zde znát nejen teoretická znalost, ale současně jsou již teoretické znalosti doplněny zkušenostmi z praxe)
- vyhodnocování v individuální rovině životní situace klientek a od toho odvozena potřebnost aplikace služeb (po získaných informacích od klientek nastává fáze

dojednání - kterými problémy se budou nejdříve zabývat, nastává uzavření kontraktu - jde o písemnou dohodu mezi klientkou a pracovníkem, samotná realizace plánu, zhodnocení – dochází k revizi, kdy klientka spolu s pracovníkem reflektuje, zda bylo jednotlivých kroků dosaženo, jakým způsobem a zda naplnění kroků splnilo její očekávání a vedlo k naplnění stanoveného cíle, to není vždy podmínkou, pak nastává ukončení spolupráce).

- pomoc poskytovaná organizací slouží nejen obětem domácího násilí, ale i příbuzným obětí, pracovníkům státních institucí, sociálních odborů i neziskových organizací pomáhajících obětem domácího násilí
- vyhodnocování stanovených cílů organizace (v organizaci dochází v pravidelných termínech k vyhodnocování stanovených cílů organizace, což umožňuje zpětnou vazbu, zda jsou pro organizaci stanovené cíle splnitelné a v případě že ne, umožní jim to přijat opatření, která jim usnadní dosažení stanovených cílů organizace)

Negativa z pohledu pracovníků:

- v budoucnu by se služba mohla stát nedostačující s odůvodněním k přibývajícimu počtu nových klientů (s ohledem na stále probíhající medializaci problému domácího násilí lze předpokládat, že stále větší počet obětí a to nejen žen, se bude na organizaci obracet o pomoc)
- stoupající administrativní náročnost (vzhledem k tomu, že je nutné všechny kontakty pracovníky s klienty zaznamenávat včetně telefonických hovorů, klade to na pracovníky zvýšené nároky)
- nedostačující vybavení organizace odpovídající technikou jimž jim neusnadňuje z jejich pohledu zvládat administrativní povinnosti, které mají stanoveny

Navrhovaná opatření:

- zvýšit počet pracovníků organizace – vzhledem k tomu, že v současné době se stále více o domácím násilí mluví a píše, dochází k odtabuizování tohoto fenoménu, dá se očekávat, že stále více obětí domácího násilí bude pomoc nestátní neziskové organizace vyhledávat

- rozšířit prostory pro poskytování služeb v tom rozsahu, aby bylo ze strany organizace vůči klientům při interakci zajištěna jejich anonymita - jejich soukromí
- získat na činnost organizace více finančních prostředků – vícezdrojové financování (MPSV, kraj, projekty, dary, dotace)
- vybavit organizaci kvalitní výpočetní technikou, která by pracovníkům usnadňovala nejen zakládat dokumentaci v listinné podobě, ale i techniku, která by zaznamenávala a uchovávala zvukové záznamy a to vše v souladu s legislativou

Na základě provedeného výzkumu lze jednoznačně konstatovat, že z pohledu všech respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu, je poskytování služeb nestátní neziskovou organizací zaměřenou na poskytování služeb ženám – obětem násilných činů, v současné době služba velmi potřebná a v systému sociální pomoci nenahraditelná.

Seznam použité literatury

1. BECHYŇOVÁ, V., BUBLEOVÁ, V., DUŠKOVÁ, Z., DYDŇANSKÁ, R., GJURIČOVÁ, Š., KONVIČKOVÁ, M., KREJČÍŘOVÁ, D., PREISS, M., ŠULOVÁ, L., VANÍČKOVÁ, E., VÁVROVÁ, A. 2007. Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém. Praha: Ureas.
2. BEDNÁŘOVÁ, Z., MACHOVÁ, K., WÜNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K. 2009 Domácí násilí Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. Praha: Acorus.
3. BENTOVIN, A. 1998. Týrání a sexuální zneužívání v rodinách. Praha: Grada Publishing.
4. BLECKT, R. 2012. Umění naslouchat a být slyšet. Eugenika
5. BUSKOTTE, A. 2008. Z pekla ven žena v domácím násilí. Computer Press: Brno.
6. CONWAYOVÁ, H. L. 2007. Domácí násilí Příručka pro současné i potencionální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007. Praha: Albatros.
7. CVIKOVÁ, J., JURÁŇOVÁ, J. 2001. Piata žena, Aspekty násila páchaného na ženách (aspekt) Bratislava
8. ČECHOVÁ, J., JANDOVÁ, H., LANGHANSOVÁ, H., HOŘÍNKOVÁ, A., MRÁZKOVÁ, Z., OUJEZSKÁ, E., ŠTĚPÁNOVÁ, S. srpen 2010 Pomoc obětem domácího násilí pro pracovníky pomáhajících profesí. Persefona o. s.
9. ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. 1994 Forenzní psychologie. Praha: Support.
10. ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M. 2002. Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích. Bílý kruh bezpečí.
11. ČÍRTKOVÁ, L. 2004. Forenzní psychologie. Plzeň: Aleš Čeněk.
12. ČÍRTKOVÁ, L. 2006. Domácí násilí: fakta a paradoxy. Sociální práce/Sociálna práce, 2006, č. 2.
13. ČÍRTKOVÁ, L. 2007. Rodiče, děti, domácí násilí a traumatizující následky. Právo a rodina, 9, 2007, č. 9.
14. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. 2007. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese. Grada Publishing, a. s.
15. ČÍRTKOVÁ, L. 2008. Moderní psychologie pro právníky domácí násilí,

- stalking, predikce násilí. Grada Publishing, a. s.
16. DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. 2006. Nová právní úprava o ochraně před domácím násilím. *Právo a rodina*, 8, 2006, č. 7.
 17. DISMAN, M. 2000. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum.
 18. GAVORA, P. 2000. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido.
 19. GEIST, B. 1992. Sociologický slovník. Victoria Publishing.
 20. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. 2000. Podoby násilí v rodině. Praha: Vyšehrad.
 21. HANUŠ, P. 2007. Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný. *Sociální práce*, 1, 2007.
 22. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2010. Velký psychologický slovník. Praha: Portál
 23. HAVRDOVÁ, Z., 1999. Kompetence v praxi sociální práce. Praha: OSMIUM
 24. HENDL, J. 2005. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál.
 25. HORÁK, P. 2004. Co má společného individuální akční plán a úkolově orientovaný přístup? *Sociální práce/Sociálna práca*, 2, 2004 č. 1.
 26. HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J. 2004. Domácí násilí v ČR z pohledu práva Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím. *Ralsko: Justiční akademie ČR*, 2 Svazek
 27. JANATA, J. 1999. Agrese tolerance a intolerance. Grada Publishing.
 28. JANKOVSKÝ, J. 2003. Etika pro pomáhající profese. Vyd. 1. Praha: Triton.
 29. JEŘÁBEK, H. 1992. Úvod do sociologického výzkumu. Praha: Karolinum.
 30. KODÝMOVÁ, P., SUDA, R., MUSIL, L. *Sociální práce* 3/2012.
 31. KOZLOVÁ, L. 2005. Sociální služby. Praha: Triton.
 32. KUBALČÍKOVÁ, K. 2004. Politika sociálních služeb a podpora autonomie seniorů. Pp 221. *Autonomie ve stáří - strategie jejího zachování*. Sýkorová, D., Chytil O. (eds.) Ostrava: ZSF OU.
 33. KUBOVÁ, O. 2005. Domácí násilí. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita.
 34. KUTNOHORSKÁ, J., CICHÁ, M., GOLDMANN, R. 2011. Etika pro zdravotně sociální pracovníky. 1. vyd. Praha: Grada.
 35. KREBS, V. a kol. 2007. Sociální politika. Praha: ASPI.
 36. LINKOVÁ, M. 2004. Mezinárodní výzkum násilí na ženách. Sociologický ústav Akademie věd České republiky.
 37. MARVANOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. 2008. Partnerské násilí. Praha: Linde.
 38. MATOUŠEK, O. 2003. Slovník sociální práce. Praha: Portál.
 39. MATOUŠEK, O. a kol. 2001. Základy sociální práce. Praha: Portál.

40. MIOVSKÝ, M. 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Grada.
41. MRÁZOVÁ, A. 2011. Domácí násilí na ženách v sociologické perspektivě. Diplomová bakalářská práce: Masarykova Univerzita.
42. MUSIL, L. 2004. „Ráda bych Vám pomohla, ale...“: dilemata práce s klienty v organizacích. Brno: M. Zeman.
43. NAVRÁTIL, P. 2001. Teorie a metody sociální práce. Brno: M. Zeman.
44. NEČASOVÁ, M. Sociální politika. 2/2008.
45. NOVÁK, T., CAPPONI, V. 1996. Sám proti agresi Granda Publishing.
46. PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. 1995. Akademický slovník cizích slov. I. Díl. Academia Praha.
47. PETRUSEK, M. 1993. Teorie a metoda v moderní sociologii. Univerzita Karlova. Karolinum. Praha.
48. PIKÁLKOVÁ, S. (ed.) 2004. Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině. Praha: sociologický ústav AV ČR.
49. SILVERMAN, D., 2000. Dělat kvalitativní výzkum: praktická příručka. Doing qualitative research: a practical guide.
50. ŠEĐOVÁ, K. Rodinná socializace dětského televizního diváctví. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita. 2006.
51. ŠESTÁK, J. 2004. Využitelnost modelu Domova sv. Anežky, centra sociálních služeb lidem s postižením, v jiných lokalitách regionu. České Budějovice: ZSF Diplomová práce.
52. ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. a kol. 2011. Domácí násilí. Praha: Portál.
53. TOMEŠ, I. 1996. Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost. Praha: Sociopress.
54. TOMEŠ, I. 2001. Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost. Praha: Socioklub.
55. ÚLEHLA, I. 2005. Umění pomáhat. Praha: Slon.
56. VÁGNEROVÁ, M. 1999. Psychopatologie pro pomáhající profese Variabilita a patologie lidské psychiky. Praha: Portál.
57. VÁGNEROVÁ, M. 2004. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál.
58. VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M., 2004. Domácí násilí v českém právu pohledu žen. Praha: Profem, o.p.s.
59. Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava ČR
60. Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod.

61. Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině.
62. Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách.
63. Zákon č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky.
64. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
65. ŽIŽLAVSKÝ, M., 2003. Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci. Brno. Masarykova univerzita.

Elektronické zdroje:

1. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, Pojem „Domácí násilí“ [online] [cit. 16. 5. 2013]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>>.
2. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, Projektová činnost [online] [cit. 7.4.2013]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.bkb.cz/o-nas/projektova-cinnost/>>.
3. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, Reprezentativní výzkum 2001-STEM [online]. [citováno 7.4.2013] Dostupné na World Wide Web <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2001-stem/>>.
4. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, Reprezentativní výzkum 2006-STEM [online]. [citováno 10.1.2012] Dostupné na World Wide Web: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/reprezentativni-vyzkum-2006-stem/>>.
5. ČÍRTKOVÁ, L. 2002. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí. Policista [online]. 2002, č. 7 [citováno 15. 11. 2011]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2002/07/cirtkova.html>>.
6. DONA Linka. Pojem „domácí násilí“ [online] [citováno 16. 5. 2013]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.donalinka.cz>>.
7. iDNES/zprávy [online]. [citováno 12. 11. 2012] Dostupné na World Wide Web: <http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-zazilo-domaci-nasili-ctyricet-procent-zen-fv3-/domaci.aspx?c=A120326_201131_domaci_jj>.
<http://zpravy.idnes.cz/domaci-nasili-rocne-stoji-pres-miliardu-fcv-/domaci.aspx?c=A121001_154609_domaci_j>.
8. Intervenční centrum <<http://www.csspraha.cz/intervencni-centrum>>.
9. Lidové noviny [online]. [citováno 12. 11. 2012] Dostupné na World Wide Web: <http://m.lidovsky.cz/domov/clanek.A111011_213627_In_domov_kim.idn>.
10. MPSV [online]. [citováno 6.5.2013] Dostupné na World Wide Web: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5964/pruvodce.pdf>>.
11. Násilí doma [online]. [citováno 19. 11. 2011] Dostupné na World Wide Web: <http://www.nasilidoma.cz/co_je_domaci_nasili>.
12. proFem [online]. [citováno 7. 4. 2013] Dostupné na World Wide Web:

- <<http://www.profem.cz>>.
13. Rosa [online]. [citováno 7. 4. 2013] Dostupné na World Wide Web:
<<http://www.rosa-os.cz>>.
 14. Sociální práce. Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci. Domácí násilí. Dostupné na World Wide Web :
<<http://www.socialniprace.cz/soubory/2006-2-090221133657.pdf>>.
 15. Výzkumy o domácím násilí v ČR [online]. [citováno 1. 9. 2012]
Dostupné na World Wide Web :
<<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevyajejichprevence/tyranizneuzivaniazanedbavanidetiidospelych/domacinasili/21487.aspx>>.
 16. WHO. 2013 *Definitoin and typology of violence*; [online]. [cit. 16. 5. 2013].
Dostupné na World Wide Web:
<<http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>>.

Anotace

Autor: Bc. Renata Dvořáková

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Pavel Horák Ph.D.

Instituce: Fakulta sociálních studií, MU Brno

Diplomová práce na téma: Zhodnocení služeb neziskové organizace zaměřené na pomoc ženám - obětem domácího násilí v pražském regionu

Počet slov základního textu: 26 108

Klíčová slova: Agrese, domácí násilí, oběť, organizace, pachatel, sociální služby, žena

Cílem diplomové práce bylo odpovědět na otázku: „Jaká jsou pozitiva a negativa služeb neziskové organizace zabývající se pomocí ženským obětem domácího násilí v pražském regionu“

V první části jsem věnovala pozornost vysvětlení pojmu „domácí násilí“, popisuji jednotlivé definice z pohledů odborníků, zabývám se příčinami vzniku, dále uvádím jednotlivé druhy a fáze domácího násilí včetně popisu obětí, svědků a pachatele. Druhá část práce obsahuje historický pohled na domácí násilí a navazuje na ni část, která obsahuje způsoby řešení domácího násilí. Čtvrtá část se zabývá procesem poskytování sociálních služeb včetně popisu sociální práce a postavení sociálního pracovníka.

V metodologické části je obsaženo zdůvodnění zvolené metody výzkumu. Zvolená byla kvalitativní metoda a použita technika polostrukturovaného rozhovoru. V poslední části se věnuji samotnému výzkumu a interpretaci dílčích výstupů.

Na základě zjištění a dílčích výstupů vyplývající z teoretické části, je v závěru zodpovězena hlavní výzkumná otázka.

Annotation

Autor of the thesis: Bc. Renata Dvořáková

Thesis supervisor: PhDr. Pavel Horák Ph.D.

Institution: Faculty of Social Studies, MU Brno

Thesis title: Evaluation of non-profit organization focused on female victims of domestic violence in the Prague region

Word count of the basic text: 26 108

Keywords: Aggression, domestic violence, victim, offender, social services, woman

The aim of the thesis is to answer the question: „What are the positives and negatives of the services of a non-profit organisation dealing with help to female victims of domestic violence in the Prague region?”

In the first part my attention is devoted to the explanation of the term “home violence” depiction of individual definitions from the point of view of experts, I deal with the causes of home violence, its sorts and phases including the depiction of the victims, witnesses and offenders. The second part of the thesis contains a historical view at home violence and is followed by a part containing Ways of solution of home violence. The fourth part deals with the process of providing social services including a depiction of social work, standards of the quality of the social work and the position of a Social worker.

The methodological part includes the justification of the chosen methods of the research. The qualitative method has been chosen and the technique of semi-structured conversation has been used. The last part is devoted to the research itself and the interpretation of individual outputs.

On the basis of all the findings and individual outputs coming out from the theoretical part the final part answers the main research question.

Jmenný a věcný rejstřík

A

agrese, 10, 20, 21, 22, 23
agresivita, 21, 22

B

Bednářová, 12
Buskotte, 11

C

Capponi, 21, 23, 24

Č

Červinka, 24
Čírtková, 10, 13, 23, 25, 26, 28, 41, 84

D

Disman, 57
domácí násilí, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17,
26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 41,
45, 83, 86

F

fenomén, 28, 39, 86

G

Geist, 21

H

Hartl, 11
Hartlová, 11
Hendl, 56, 57, 58, 60, 63
Huňková, 13, 17, 29, 31, 36, 37, 38, 39

I

intervenční centrum, 41, 42, 45

J

Janata, 20
Jeřábek, 63

K

Kraus, 11
Krebs, 49
Kubalčíková, 49

L

Linková, 32

M

Macková, 12
Marvanová-Vargová, 13, 26, 28

Matoušek, 48, 49, 52

Míovský, 59, 60

Mrázová, 13, 15, 34

Musil, 53, 54

N

Navrátil, 53
negativa, 56, 57, 63, 65, 66, 80, 82, 84, 86
Novák, 21, 23, 24

O

oběť, 7, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 23,
24, 25, 26, 27, 33, 38, 39
organizace, 1, 2, 3, 7, 8, 9, 12, 23, 38, 41, 43,
44, 45, 47, 48, 50, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62,
63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75,
76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87,
88, 89

P

pachatel, 10, 12, 15, 18, 19, 23, 24, 39
Petráčková, 11
Petrusek, 59
Pikálková, 31, 41
Pokorná, 13, 26, 28, 36
poradenství, 42, 44, 45, 50, 54, 74, 75, 76, 79,
80
pozitiva, 56, 57, 63, 65, 80, 83, 84, 86

S

Silverman, 60
Šesták, 50

T

Tomeš, 48, 49, 50
Toufarová, 13, 26, 28, 36

Ú

Úlehla, 53

V

viktimizace, 23, 24
Vitoušová, 23, 25, 41, 107, 110
Voňková, 13, 17, 29, 31, 36, 37, 38, 39
výzkum, 9, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 57, 58,
59, 60, 62

Ž

žena, 16, 18, 27, 29, 36, 38, 61, 84
Žižlavský, 63

Příloha č. 1

Rámcový scénář rozhovoru

Datum uskutečněného rozhovoru dne:

Místo uskutečněného rozhovoru:

Úvodní část rozhovoru:

- poděkování respondentům za ochotu zúčastnit se rozhovoru
- seznámení respondentů s prováděným výzkumem a ujištění, že poskytnuté informace budou použity jen pro tento výzkum
- ubezpečení o anonymitě uskutečněného rozhovoru a o ochraně získaných informací

Otázky k rozhovoru pro klientky

Jaká životní situace Vás přivedla k tomu, aby jste začala využívat služeb organizace?

Popište mi prosím problémy, do jakých jste se dostala?

Jaké služby poskytované organizací využíváte?

V čem tyto služby spočívají?

Existují i jiné služby nabízené v organizaci, které jste zatím nevyužila?

Pokud ano, jaké to jsou?

Jsou pro Vás nabízené služby užitečné? V čem?

Víte kolik má pracovník na starosti klientů?

Je podle Vás rozsah služeb dostatečný?

Považujete pracovníka za profesionála s dostatečnou kvalifikací?

V čem vidíte přínosy nebo naopak nedostatky služeb, které využíváte v neziskové organizaci?

Jak Vám dosavadní služby pomohly či pomáhají v řešení Vaší dosavadní životní situace?

Otázky k rozhovoru pro pracovníky

Jaký typ služeb jakým skupinám klientů poskytujete?

Rozlišujete mezi klienty podle toho, jaké služby jim poskytujete?

Jaké služby té které skupině nabízíte a proč?

Dokážete pojmenovat, jaké jsou cíle služeb poskytované Vaší organizace?

Jakým způsobem vyhodnocuje organizace stanovené cíle?

Kolika klientům nabízíte jednotlivé typy služeb?

Je dostatek času na klienta?

Domníváte se, že je rozsah těchto služeb dostačující?

Považujete odborné zajištění služeb a stávající technické zázemí popř. mzdové ohodnocení za dostačující. V čem?

Jak hodnotíte zatímní pozitiva a negativa pracovních podmínek, ve kterých jsou poskytnuty stávající služby?

V čem mohou být podle Vás Vami nabízené služby klientům prospěšné?

Spatřujete ve Vašich službách - ze zkušenosti s Vašimi klienty - pozitivní nebo negativní přínosy? Jaké?

Otázky k rozhovoru pro pracovníky

Jaký typ služeb jakým skupinám klientů poskytujete?

Rozlišujete mezi klienty podle toho, jaké služby jim poskytujete? Jaké služby té které skupině nabízíte a proč?

Dokážete pojmenovat, jaké jsou cíle služeb poskytované Vaší organizace?

Jakým způsobem vyhodnocuje organizace stanovené cíle?

Kolika klientům nabízíte jednotlivé typy služeb?

Je dostatek času na klienta?

Domníváte se, že je rozsah těchto služeb dostačující?

Považujete technické zázemí za odpovídající?

Považujete finanční ohodnocení, své dosavadní vzdělání, pracovní zkušenosti a možnosti dalšího vzdělávání za dostačující?

Jak hodnotíte zatímní pozitiva a negativa pracovních podmínek, ve kterých jsou poskytnuty stávající služby?

V čem mohou být podle Vás Vami nabízené služby klientům prospěšné?

Spatřujete ve Vašich službách - ze zkušenosti s Vašimi klienty - pozitivní nebo negativní přínosy? Jaké?

Závěrečná část rozhovoru:

- poděkování respondentu za poskytnutí odpovědí a za její čas, který mi věnovala svou účastí na výzkumu

Stat'

Problematiku domácího násilí se nyní pokusím představit komplexně. Na vysokou společenskou nebezpečnost tohoto jevu, poukazují zahraniční odborníci již několik desítek let (rezoluce číslo 48/104 z 20. 10. 1993, Valné shromáždění OSN). U nás se toto téma otevřelo v polovině devadesátých let 20. století. Výsledkem tvrdé práce aktivistů je mimo jiné zdokonalení sítě poskytovatelů služeb pro oběti, korunované přijetím tolik potřebných legislativních změn, novely trestního zákona zavádějící skutkovou podstatu „Týrání osoby ve společně obývaném bytě nebo domě“ - § 215a (účinná od 1. 6. 2005) a zákona na ochranu před domácím násilím č. 135/2006 Sb. (účinný od 1.1.2007.)

Dlouhou dobu bylo vnímáno násilí uvnitř rodiny anebo partnerských vztahů jako privátní záležitost. Pouze v případech, kdy byla jednoznačně překročena hranice k těžkým trestným činům, následovala oficiální reakce v podobě trestního stíhání. V posledních 20 letech se postoje k domácímu násilí výrazně změnily. U nás je možno za bod zlomu považovat rok 2004, kdy dal stát najevo svou vůli netolerovat domácí násilí. A to od 1. 6. 2004 vstoupením v platnost § 215a trestního zákona o týrání osob žijících ve společném bytě nebo domě, který je hovorově nazývaný paragrafem domácího násilí. Přesto se situace obětí i pachatelů domácího násilí v českých podmínkách příliš nezměnila a samotné téma zůstává předmětem vyhrcovaných diskusí odborníků i politiků.

Podle expertů z řad kriminologů představuje domácí násilí vůbec nejrozšířenější formu agrese mezi lidmi. Lidé mají větší pravděpodobnost, že budou napadnuti, zraněni, týráni či zabiti doma a ze strany svých blízkých než kdekoli jinde a od kohokoli jiného ze společnosti. Poměrně široký rozptyl výsledků mezinárodních studií lze vysvětlit odlišnostmi v definicích domácího násilí a také odlišnostmi v použité metodice.

V České republice jsou zatím nejčastěji citovány výsledky prvního reprezentativního výzkumu o povědomí, postojích a zkušenostech občanů ČR s domácím násilím, který byl realizován agenturou STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris v roce 2001. Hlavní výstupy lze shrnout následovně. Každý šestý občan ČR přiznává násilí uvnitř svého partnerského vztahu. To znamená, že v ČR postihuje

domácí násilí minimálně 16 % populace ve věku nad 15 let. V drtivé většině přesně v 84 % domácností postižených násilím vyrůstají děti. V 69 % z těchto domácností se násilí mezi dospělými partnery dokonce odehrává v přítomnosti dětí. K podobným závěrům dospívají i řešitelé výzkumného projektu „Mezinárodní výzkum násilí na ženách“ IVAWS 2003 (viz např. Buriánek, 2004.)

Jak uvádí autor Lovaš: „Sociální stereotyp považovat rodinu za teritorium lásky, pomoci, opory je však už jistý čas tvrdě konfrontován s nekompromisními údaji o tom, kolik násilí se v rodinách vyskytuje.“ (Lovaš, 2001 s. 173.) Obecně lze konstatovat, že iluze o rodině jako místě zdravého bezpečí a ochrany pomalu a bolestně mizí. Vše nasvědčuje tomu, že soukromí rodiny se stává živnou půdou pro týrání slabších silnějšími.

Latence domácího násilí je považována za jeho původní znak. Přesná čísla o latenci neexistují. To je momentálně zapříčiněno mimo jiné způsobem vedení oficiálních kriminálních statistik policejních i soudních. Ty jsou vedeny prioritně podle jednotlivých trestných činů obsažených jako skutkové podstaty v trestním zákoně. Domácí násilí však představuje z pohledu trestního práva širokospektrální problém, který může být stíhán pod hlavičkou různých trestných činů. I v České republice platí, že živý případ domácího násilí může být podřazen pod § 215a, ale také pod jiné skutkové podstaty. Jelínek (2005) zmiňuje 10 dalších trestných činů, které postihují problematiku domácího násilí. Do těchto kategorií však v oficiálních policejních a soudních statistikách spadají i případy mimo domácí násilí. Oficiální čísla proto nelze jednoduše komparovat s viktimizačními výzkumy.

Na latenci domácího násilí lze nahlížet ze statistického a dynamického hlediska. Statistické hledisko vede k prostému konstatování, že daný jev se odehrává také skrytě, řada obětí i pachatelů zůstává utajena. Ze studií věnovaných otázkám reviktimizace plyne, že s každou další viktimizací klesá u obětí ochota oznámit událost a snižuje se její důvěra v pomoc zvenku (Čírtková, 2004). Jinak řečeno oddalování oznámení po jednotlivých incidentech vytváří příznivé pozadí pro upevňování cyklu násilí v rodině. *„Na to, aby mohl někdo zneužívat svoji sílu a převahu nad jiným, musí mít vhodné podmínky. Nesmí ho nikdo rušit, nesmí mu nikdo bránit například tím, že se zastane oběti anebo přivolá pomoc... Ať to zní jakkoli paradoxně, ale rodina je právě z těchto hledisek prakticky ideálním prostředím pro násilí. Je to přímý důsledek práva rodiny na*

soukromí, které je respektováno natolik, že v mnoha zemích je považováno za důležitější než ochrana slabších před násilím.“ (Lovaš, 2001 s. 173.) Opožděná intervence zvenku tudíž podporuje opakování a vznik závažných forem domácího násilí. Pro pachatele i oběť to má devastující účinky. U pachatele postupuje jeho kriminalizace, u oběti pak její traumatizace. Z pohledu společnosti se domácí násilí prodražuje, vzrůstají ekonomické náklady spojené s eliminací škod (náklady na stíhání a resocializace pachatele, náklady na nezbytnou sociální podporu přímých a nepřímých obětí domácího násilí.)

Empirická šetření podávají přesvědčivé důkazy o závažnosti důsledků domácího násilí. Vedle obvyklých poznatků autoři doložili i existenci neuvědomovaných následků domácího násilí. Zjistili totiž, že oběti domácího násilí mají větší zdravotní potíže somatického i psychického rázu než normální populace bez zkušeností s domácím násilím. Vedle viktimologických výzkumů založených na „self reportu“ (tj. na vlastním sdělení) oběti je nutné zmínit i klinické studie využívající standardizované diagnostické nástroje pro identifikaci následků domácího násilí. V těchto studiích jsou jako typické důsledky domácího násilí zjišťovány úzkostné stavy, deprese, kognitivní distorze, disociativní poruchy atp., tedy symptomatika, kterou lze podřadit převážně pod posttraumatickou stresovou poruchu (Berry, 2000.)

V teoretické reflexi jsou důsledky domácího násilí vymezovány v různých kontextech. V právním kontextu je domácí násilí charakterizováno jako jev, který vede k porušování základních lidských práv a svobod. Řada mezinárodních dokumentů explicitně zmiňuje, že právo nebýt vystaven či vystavena domácímu násilí je základním univerzálním lidským právem (Bodnárová, Filadelfiová, 2002.) V právním kontextu je tedy kladen důraz na fakt, že domácí násilí výrazným způsobem narušuje kvalitu života oběti. V počátečních fázích omezuje její důstojnost, později pak ohrožuje i její zdraví a často i život.

V kontextu sociálních věd je domácí násilí označováno jako závažný sociálně patologický jev (Matoušek et al., 2005.) Zvýrazňuje se hlavně devastující dopad na celou rodinu, která přestává plnit své funkce. Domácím násilím tak trpí nejen fyzicky či jinak týraná osoba (tj. přímá oběť), ale i další členové rodiny, zejména děti (tzv. nepřímé, skryté oběti). Světová zdravotnická organizace (WHO) definovala proto násilí mezi rodiči jako psychické týrání dětí.

Dlouhodobým následkem zažitého násilí mezi rodiči může být nápodoba a opakování modelu násilných partnerských vztahů ve vlastní dospělosti. Teze o transgeneračním přenosu násilí je dnes odborníky všeobecně přijímána (Lovaš, 2001.) Také ve vývojové kriminologii je násilí v rodině vnímáno jako silný rizikový faktor. Není-li dostatečně kompenzováno může usnadnit cestu do kriminální kariéry či naopak kariéry oběti. Na otázku, jaké okolnosti či faktory rozhodují o tom, která koncepce se reálně uplatní, nelze dnes dát značnou odpověď (Čírtková, 2004.)

V psychologickém kontextu je z pohledu důsledků domácího násilí zvýrazňováno hledisko jeho přímé (primární) oběti. Mnohé způsoby reagování oběti na násilí páchané blízkou osobou jsou totiž málo srozumitelné. Tolerování násilí, snášenlivost, nečinnost až apatie ze strany oběti vyvolávají přinejmenším údiv, někdy až zpochybňování závažnosti problému domácího násilí. Uvnitř partnerských vztahů může docházet k rozmanitým podobám a variantám násilných incidentů. Ne všechny však lze označit jako domácí násilí. Skutkovou podstatu domácího násilí vystihuje výraz „týrání“, které podle měřítek obecného morálního úsudku činí soužití sotva snesitelným. Dominujícím psychologickým znakem týrání je uplatňování moci a kontroly nad obětí právě cestou používání násilí – fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického atp.

Musí se rozpoznat domácího násilí od rozepry či konfliktu. V případě konfliktu jde o singulární, situačně podmíněnou záležitost mezi dvěma konfliktními stranami, je to symetrický vztah. Naproti tomu násilí nezuří slepě, slouží prosazování zájmů. Domácí násilí není hádkou, ve které vedou spor dvě rovnocenné strany. Domácí násilí likviduje symetrický vztah partnerů, vytváří jasné dělení rolí na kontrolující, násilnou osobu a osobu ohroženou, závislou. Setrvání v blízkosti agresora, útěky a opakované návraty k němu, podání a vzetí zpět trestního oznámení se pak jeví jako srozumitelný důsledek násilného vztahu.

Psychologie vysvětluje dynamiku domácího násilí pomocí koncepce naučené bezmoci. V počátečních fázích je oběť projevy ze strany blízkého člověka zaskočena, neutralizuje je pomocí různých mechanismů manipulace s realitou, nebude se to již opakovat, zavinila jsem to já apod.. V další fázi získává zkušenost, že nemůže násilí kontrolovat. To vede ke ztrátě aktivity a motivace hledat řešení, objevuje se ztráta sebevědomí, emocionální deficit (sklíčenost, apatie) a také kognitivní distorze (je to normální, neexistuje dobré řešení, nikdo mi neuvěří a nepomůže). Na těchto poznacích

je vystavěno i vymezení tzv. syndromu týrané ženy. Do odborné literatury ho zavedly Murray Strausová a Leonor Walkerová (Feltes, 1997.) Syndrom týrané ženy se skládá z poměrně bohaté mozaiky různých projevů, v konkrétním případě mohou být některé symptomy zvýrazněny, jiné naopak ustupují do pozadí. Podle M. A. Douglasové (cit. podle Feltes, 1997) lze veškeré symptomy u týraných žen rozčlenit do tří kategorií. Jsou to:

- příznaky spadající pod posttraumatickou stresovou poruchu
- naučená bezmocnost
- sebezničující reakce

Syndrom týrané ženy jako odborný pojem byl do literatury zaveden v 80. letech, kdy bylo tematizováno násilí na ženách. Diskuse o genderovém rozdělení rolí při domácím násilí probíhá v sociálních vědách. Lze očekávat, že povede k ustálení pojmu „syndromu týraného partnera“, který nahradí původní termín pouze na ženské oběti domácího násilí.

Definice a teorie násilí pojí jeden společný jmenovatel: panuje v nich nejednotnost, uplatňují se různé ideové přístupy a výkladové koncepce. Důvod je jednoduchý: domácí násilí představuje diverzifikovaný, širokospektrální, mnohvrstevný jev, který může nabývat různé skutkové podoby i různé stupně intenzity, a to v různých kombinacích.

Výraz domácí násilí (Domestic Violence) byl rychle zmedializován, a stal se tak oficiální klíčovou formulkou používanou při prezentaci a odtajnění problému před širokou veřejností. Ostatní blízké pojmy, jako zneužívání partnera (Partner Abuse), intimní násilí (Intimate Violence) či rodinné násilí (Family Violence), zůstaly omezeny spíše na stránky odborné literatury. Pokud jde o definování pojmu domácí násilí, lze současný stav charakterizovat takto: odborníci se shodují na jeho určujících, klíčových znacích. K nim patří:

- výskyt násilných incidentů (násilí),
- které se opakují (opakovanost),
- a to se vzrůstající intenzitou (eskalace),
- čímž vzniká jasné dělení rolí na násilnou a ohroženou osobu (asymetričnost vztahu).

Genderový aspekt domácího násilí odráží historickou a politickou rovinu

problému. Domácí násilí se z latentního jevu proklubalo do kategorie oficiálního a závažného společenského problému nikoli na základě kriminálních statistik, ale díky aktivitám ženských spolků a organizací v USA koncem 70. a začátkem 80. let dvacátého století. Proto bylo původně tematizováno a řešeno jako násilí na ženách. Teprve později se začíná hovořit i o domácím násilí páchaném na mužích. Dnes vedle sebe koexistují dva hlavní pohledy na domácí násilí: kriminologický a feministický. Oba shodně předpokládají, že domácí násilí se zásadně liší od jiných podob násilí a kriminality.

Rozdíly v definicích nalézáme i v oblasti forem domácího násilí. Například Bodnárová a Filadelfiová (2002) rozlišují užší definici domácího násilí, která zahrnuje fyzické týrání, a širší definici, která obsahuje i psychické, sociální či ekonomické násilí. Pokud jde o typ násilí, obecně však převažují definice zahrnující všechny typy (formy) násilí včetně psychického. To platí dokonce i pro normativní a právní definice. Také § 215a českého trestního zákona se vztahuje i na psychické týrání. Poněkud jiná je situace, pokud se zaměříme na samotnou intenzitu násilí bez ohledu na jeho konkrétní formu. V tomto ohledu lze zaznamenat odlišnosti mezi právními a sociálními definicemi. Pro trestněprávní pojetí musí domácí násilí vykazovat stupeň nebezpečnosti trestného činu, což v kontextu sociální práce neplatí. Jako domácí násilí bývají v kontextu sociální práce definovány i jeho měkčí podoby s tím, že intervence v raných stádiích brání další eskalaci zneužívání.

Rozdíly v definicích domácího násilí se týkají také jeho tzv. primární oběti, tj. osoby, která je prvotním a hlavním terčem týrání. Podle tohoto hlediska lze diferencovat definice domácího násilí do dvou skupin. První skupina chápe domácí násilí především jako násilí mezi partnery. Příkladem je definice metropolitní policie Londýna: „*Jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití (psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního) mezi dospělými osobami, které jsou nebo v minulosti někdy byly intimními partnery nebo členy jedné rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.*“ (Čírtková, Macháčková, Vitoušová, 2002 s. 10.)

Druhá skupina definic překračuje explicitně hranice partnerského násilí a předpokládá, že primární obětí se může stát kdokoli v rodině. Tímto způsobem se pod hlavičkou domácího násilí ocitá i týrání a zneužívání dětí, seniorů a další varianty transgeneračního násilí (Lovaš, 2001.) Násilnou osobou i ohroženou osobou může být

kterýkoliv člen, nikoli pouze partneři v intimním vztahu. Tento širší výklad domácího násilí reprezentuje dnes většinový trend. Prosazuje se v právních, kriminologických i společenskovedních definicích domácího násilí.

Organizace a instituce, které v praxi přicházejí s domácím násilím do kontaktu, potřebují kvůli evidenci i intervenci pracovat s maximálně přesně či jednoznačně definovaným problémem. Záchytná síť – policií počínaje a sociálními službami konče – totiž musí být způsobilá správně identifikovat výskyt domácího násilí v živém případě, rozpoznat oběti i pachatele a na základě toho aplikovat stanovené postupy intervence.

V současné době dominují multifaktorové přístupy. Jejich půvab spočívá v tom, že spojují dřívější jednofaktorové přístupy do interaktivních modelů, které postihují vzájemné vazby a propojení mezi různými zdroji domácího násilí (Feltés, 1997.) Multifaktorové přístupy potvrzují dnešní oficiální názor, že domácí násilí je složité a komplexně podmíněným jevem. V celkovém obrazu i v každém jednotlivém případě se uplatňují různé skupiny příčin.

Současné přístupy považují za klíčový problém motivace k týrání partnera. Motivace domácích agresorů je objasňována pomocí teorie výběru oběti. Výběr zranitelného partnera vytváří předpoklady pro vznik asymetrického vztahu. Násilí pak reprezentuje nástroj pro prosazování nadvlády silnějšího nad slabším. Pomocí násilných útoků mohou agresori efektivně kontrolovat své oběti. I do kriminologických a psychologických teorií domácího násilí pronikají původně feministické pojmy, jako potřeba moci, kontroly a dominance či silná reakce na vlastní zranitelnost. Většina postupů proti násilí, které garantuje stát, je vyladěna na násilí mezi cizími lidmi. Domácí násilí se však odehrává mezi blízkými lidmi. Pachatel a oběť jsou citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislé, blízké osoby. Domácí násilí představuje opakované a dlouhodobé týrání partnera, eventuálně blízké osoby. Na své soukromí mají rodina i podobné partnerské vztahy garantované právo. Jenomže násilí vůči partnerovi (blízké osobě) páchané v soukromí bytu ohrožuje nejdříve důstojnost, pak zdraví a nakonec i život oběti. To už jsou hodnoty, které je stát povinen chránit. Klíčové je tedy rozhodnutí, že domácí násilí je akceptováno jako legitimní důvod pro vstup státu a jeho institucí do privátní sféry rodiny. Politika státu vůči domácímu násilí musí být v těchto bodech jasně deklarována.

Výběr tématu mé diplomové práce na téma „Zhodnocení služeb neziskové

organizace zaměřené na pomoc ženám - obětem domácího násilí v pražském regionu“ vnímám jako správnou volbu. Podporují mě v tom zveřejňované dokumenty, které uvádí, že průzkum, který provedla obecně prospěšná společnost proFem zjistil, že domácí násilí zažila v Česku téměř každá druhá žena. V tomto dokumentu se uvádí, že bití, psychické deptání či pronásledování zažilo ve svých rodinách čtyřicet procent žen. Policie se zabývala pětinou všech případů domácího násilí, pouze tři procenta doputovala k soudu. Podle tohoto průzkumu, kterého se účastnily tři tisíce respondentek starších osmnácti let, se obětí domácího násilí stalo 11 procent žen. „Většinou je to dlouhodobé týrání. Nikdy není jeden incident“ uvedl jeden z autorů průzkumu sociolog Kamil Kunc ve zprávě, která byla zveřejněna na internetových stránkách iDnes.cz/zpravy dne 27.3.2012. Tak jak jsem uvedla dříve, ani naše společnost a potažmo naše vláda k tomuto fenoménu nezastává lhostejný postoj. Vláda se zavázala situaci zlepšit a ve svém prohlášení uvádí: *„Je potřeba o domácím násilí informovat děti už od mateřských škol, protože se přenáší naučené stereotypy z rodin. Snažíme se v některých regionech také startovat terapeutické a resocializační programy pro agresory.“*⁹ Ministerstvo vnitra již proškolovalo 3 700 policistů, ministerstvo zdravotnictví plánuje zlepšit vzdělávání lékařů, aby byli schopni domácí násilí odhalit a poradit pacientce, jak dál postupovat. Vláda odsouhlasila Národní akční plán prevence domácího násilí, který ministerstvům a dalším institucím ukládá, co do roku 2014 mají učinit. Stát počítá se zavedením bezplatné linky pro oběti či poraden pro násilníky, ale i zvýšením počtu utajených azylových domů. Na problematiku domácího násilí také upozornila výstava „Ne násilí na ženách“, kterou v roce 2012 pořádalo OSN v Evropském domě v Praze.

Stejně médium se k tématu domácího násilí opět vrátilo a to dne 2. října roku 2012, kde byly ve zprávě s názvem „Stát ročně platí za domácí násilí přes miliardu, nejvíc ve zdravotnictví“ vyčísleny ekonomické náklady ze strany státu na odstranění následků domácího násilí. Autoři studie vyčíslili celkové dopady domácího násilí za rok 2010 na 1,328 miliardy.¹⁰ Zaměřily se jen na náklady veřejných rozpočtů, a je nutné

⁹ Zdroj: iDnes.cz/Zpravy 27.3.2012

http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-zazilo-domaci-nasili-ctyricet-procent-zen-fv3-domaci.aspx?c=A120326_201131_domaci_jj

¹⁰ Zdroj: iDnes.cz/Zpravy 27.3.2012

http://zpravy.idnes.cz/domaci-nasili-rocne-stoji-pres-miliardu-fcv-domaci.aspx?c=A121001_154609_domaci_j

zdůraznit, že studie se zabývá pouze dopady domácího násilí na ženách, které jsou podle odhadu odborníků obětmi ve zhruba 90 procentech případů.

A bohužel i medializované kauzistiky, kdy ženy se stávají obětmi domácího násilí v partnerském vztahu, pomáhají prolamovat tabu tohoto fenoménu. Příkladem toho je zveřejněná kauzistika spisovatelky Simony Monyové, kdy její zveřejnění přimělo ženy mluvit a začít svou situaci řešit. Po zveřejnění příběhu spisovatelky Monyové výrazně přibylo nahlášených případů domácího násilí. Ženy se přestaly bát mluvit o tabu českých rodin. Prezidentka Bílého kruhu bezpečí Petra Vitoušová uvedla: „*Volalo nám mnohem víc žen než jindy. Odvolávaly se na smrt spisovatelky Monyové. Byly vyděšené, že nechtějí dopadnout stejně.*“¹¹ Krátce po spisovatelčině smrti přibylo 20 procent telefonátů vystrašených žen na linku sdružení Rosa. Více se jich obrátilo i na intervenční centra – místa, kde je týraným ženám pracovníky centra poskytována pomoc. Reálné počty případů týrání nejen žen, ale i dětí a mužů nikdo nezná. A je to problém týkající se všech sociálních skupin.

Seznam použité literatury

1. BERRY, D. B. 2000. *The Domestic Violence Sourcebook*. Lincolnwood: Lowel House.
2. BODNÁROVÁ, B., a FILADELFIOVÁ, 2002. *J. Domáce násilie na Slovensku. Priebežná správa z výskumu*. Bratislava: Medzinárodné stredisko pre studium rodiny.
3. BURIÁNEK, J. 2004. *Násilí na ženách jako výzkumný problém (k výsledkům šetření IVAWS 2003 v České republice)*. In *Kriminalita: oběti, prevence, postmodernita*. Šlovice Praha: MČSS.
4. ČÍRTKOVÁ, L. 2004. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Nakl. Aleš Čeněk
5. ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠKOVÁ, P. 2002. *Domácí násilí. Přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí.
6. FELTES, T. 1997. *Gewalt in der Familie – ein polizeiliches Problem?* Villingen-Schwenningen: Fachhochschule Texte Nr. 10.
7. LOVAŠ, L. 2001. *Sociální psychologie násilí*. In VÝROST, J., a SLAMĚNÍK, I.

¹¹ Zdroj: Lidové noviny 12. 10. 2011
http://m.lidovky.cz/domov/clanek.A111011_213627_ln_domov_kim.idn

Aplikovaná sociální psychologie II. Praha: Grada.

8. JELÍNEK, J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. Kriminalistika, 2005, roč. 37, č. 4
9. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., a KODYMOVÁ, P. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005.

Elektronické zdroje:

1. iDnes.cz/Zprávy 27.3.2012 [citováno 12. 11. 2012] Dostupné na World Wide Web: <http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-zazilo-domaci-nasili-ctyricet-procent-zen-fv3-/domaci.aspx?c=A120326_201131_domaci_jj>.
2. iDnes.cz/Zprávy 27.3.2012 [citováno 12. 11. 2012] Dostupné na World Wide Web: <http://zpravy.idnes.cz/domaci-nasili-rocne-stoji-pres-miliardu-fcv-/domaci.aspx?c=A121001_154609_domaci_j>.
3. Lidové noviny [online]. [citováno 12. 11. 2012] Dostupné na World Wide Web: <http://m.lidovky.cz/domov/clanek.A111011_213627_ln_domov_kim.idn>.